

C V P I D O I V - R I S P E R I T V S.

1 Cracovia

Stephano Forcatulo Bliterensi
Iurisconsulto autore.

Eiusdem ad Calumniatores epistola.

L V G D V N I ,
A P V D I O A N . T O R N A E S I V M ,
M . D . L I I I .

CAPITOLIA
RIBELLA

Capitolo Horologio Differenti
Invenientibus Autore

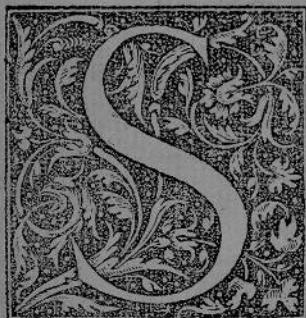
5.

Allegato al Capitolo Horologio Differenti

M. G. G. M. P. T. M. A. I. C. V. E. A.

S T E P H A N I F O R.
C A T V L I I V R I S C O N S.
I N T R A C T A T U M C V P I -
D I N I S I V R I S -
P E R I T I ,
P R A E F A T I O .

Cripturo mihi de iure & amoribus, verendum, opinor, fuit ne vel onus duplex temerè susciparem, vel de moribus meis quicquam viderer confiteri: eoq; magis dubitandum, quod utrumque audere adeò magnum est, ut alterum per se pericolosum haberi possit. Sed cum de his ipsis rebus eruditii atque sapientes viri feliciter permulta scripserint, ac partim nos inuenient sententias, partim autem elocutione oblectauerint, feci libentius, & penè cum fiducia, interim meus, & iam liber, ut simul haec conferrem, quæ alioquin separata mirificè placuisserint. Nec in congerendis aut eligendis aliorum inuentis curæ testimonio contentus fui, cum posset esse locus ingenio. nam inuentioni, à qua vix destituor, nonnullam dedi operam, ut magis in perpetuitate glorie ponerem, quam in celeritate, & ne quorundam more facerem, qui copiosis commentariis alienas opes verius profundunt, quam suas largiantur, dum liberales videri putant, & cupiunt: sed vanissima existimatione longè falluntur. nam Deus pater, qui olim diuinitarum deus habitus est, nunquam veterum consensu immortalitatem illam quæsiuisset, si non aurum inuenisset ipse, sed sumpsiisset mutuum. Nec deerunt tamen nonnulli, ut suspicari conuenit, qui nostrum institutum vehementer accusent potius forsitan quam despiciant, & me indicta causa ideo condemnent, quia res adeò seiunctas, velut termino moto, coniunxerim. verum si ad peritos & bonos viros ins prouocandi fuerit, si iudicium suum tantisper sustineant, donec ego consilij mei rationem detexero. spes est visum iri, Amorem & Ius, quo perducuntur homines ad concordiam, iisdem finibus contineri. Proinde nec maleulos metuo, qui prosperis studiorum nostrorum successibus magis angi solent, quam aduersis suis: cum arbitrer hunc laborem nostrum non ingratum posteritati fore, ad quam, nisi fallor, industria commendatio perueniet, non

durabit inuidia. Nec est quare nos ab incepto quisquam deterreat iniqua
sugillatione, vel reuocet, cum summus ille rerum opifex, & maximus
operum autor, Deus, cœlum & sydera ultro creauerit, quamvis certò sci-
ret futurum Diagoram, Melium, Epicurum, & reliquos, qui obloqueren-
tur, & magna cum impietate detrahent. Quòd si nos inuidentium
suaſionibus pridem credidiffemus, nulla nunc extarent à no-
bis edita volumina, nulla omnino legerentur. Id verò
nobis curæ potissimum fuit, ut hic liber, si
non maior, aut cæteris melior,
amabilior certè &
purior exi-
ret.

Ἐλπὶς ἄρευ ἐλπίδι.

3

INDEX RESPONSORVM

CIVILIVM, QVIBVS HOC VOLVMINE SVVS INTEL- LECTVS RED- DITVR.

Prior numerus caput, posterior obseruata in eo
capite denotat.

EX DIGESTO VETERE.

- §. & primo. procem. capite 2. numero 10.
L. j. §.ius naturale. de iustit. & iur. 1. 3.
L. quoniam. de legib. 22. 1.
L. septimo mense. de statu hom. 21. 6.
L. vnic. de off. præf. præt. 17. 2.
L. j. de eden. 17. 8.
L. j. de paet. cap. 2. 2. 3. 7.
L. conuentionum. de paet. 22. 3.
L. iurisgentium. de paet. 3. 2.
L. non debet. de dol. 19. 2.
L. quod si deferente. de dol. 18. 8.
L. nam sufficit. de dol. 18. 8.
L. in rem. §. sed & id. de rei vend. 12. 3. & 4.
L. si seruum. ad leg. Aquil. 16. 6.
L. iij. de ale,luf. 20. 4. & 10.
L. si duo patroni. §.fi. de iureiur. 18. 2. & 4.
L. dedi. j. de condic.cauf.dat. 3. 7.
L. deprecatio. ad leg. Rhod. 9. 3.
L. si sterilis. §.quamuis. de aet. empt. 8. 5.
L. si sterilis. §.si tibi. de aet. emp. 13. 7.
L. iiij. §.quod si faciam. de præsc. verb. 3. 5.
L. apud. de præsc. verb. 20. 8.
L. si creditor. §.fi. de distr. pig. 13. 9.
L. iure succursum. de iur. dot. 7. 2.
L. cum post. §.gener. de iur. dot. 2. 9.
L. inter. §.cum inter.de paet.dot. 7. 4.
L. sed si vir. §.si vir vxori.de don.int.vir. 7. 7.
L. cum hic status. §.si diuortium. de don.int.vir. 15. 2.

EX INFORTIATIO.

- L. j. sol.mat. cap. 15. numer. 4.
 L. diuortio. §. ob donationes. sol.mat. 7. 1.
 L. diuortio. §. si fundum. sol.mat. 19. 7.
 L. si dotali. sol.mat. 7. 4.
 L. athletæ. de excus.tut. 20. 2. & seq.
 L. qui testamento. §. mulier. de testam. 8. 3.
 L. commodissimè. de lib.& posth. 21. 1. & 4.
 L. Titius. §. Lucius. de lib.& posth. 21. 2. & seq.
 L. captatorias. de hær.inst. 6. 3.
 L. illæ institutiones. de hær.inst. 6. 3.
 L. mulier. §. si. de cond.inst. 6. 3.
 L. j. de legat.j. 2. 4.
 L. si cui fundus. de leg.ij. 16. 3.
 L. librorum. de leg.ij. 22. 2.
 L. si cui. §. de versicoloribus. de leg.ijj. 11. 5.
 L. quæsitum. §. illud. de leg.ijj. 8. 3.
 L. pen. de annuis leg. 20. 5.
 L. & si non sunt. §. perueniamus. de aur.leg. 11. 7.
 L. & si non sunt. §. si. de aur.leg. 8. 3.
 L. in argento. §. j. de aur.leg. 11. 6. & 19. 6.
 L. vbi. de reb.dub. 6. 2.
 L. j. de ijs quæ pro non script. 6. 3.
 L. hoc genus. de cond.& dem. 10. 7.
 L. pretia rerum. ad leg.falcid. 16. 5.
 L. libertus qui. de bon.lib. 16. 4.
 L. j. §. sed si rem. si quid in fraud.pat. 16. 4.
 L. stemmata. de grad.cog. 22. 4.
 L. ij. §. post decem. de suis & leg.hær. 21. 5.

EX DIGESTO NOVO.

- L. si. §. diui. de publican. cap. 7. numer. 8. & cap. 11. 6. & cap. 13.
 4. & cap. 22. 6.
 L. qua ratione. §. literæ. de acq.rer.dom. 12. 4.
 L. bona fidei. de acq.rer.dom. 14. 7.
 L. possessio. de acq.poss. 14. 6.

- L.commodis.de re iudic. 20. 6.
 L.quidam consulebant.de re iudic. 17. 6.
 L.j.de cur.bon.dand. 19. 4.
 L.fi. §.Seia.de action. 7. 6.
 L.fi ita quis. §.ea lege.de verb.oblig. 13. 6.
 L.fi ita stipulatus fuero te sisti.de verb.oblig. 22. L
 L.fi.de abig. 13. 2.
 L.fi.de crim.stellion. 18. 8.
 L.fi vxor.ad leg.Iul.de adult. 5. 9.
 L.quod ait. ad leg.Iul.de adul. 6. 5.
 L.ijj.de sifar. 4. 1. & 2.
 L.ex Senatusconsulto.de sifar. 4. 2.
 L.sacrilegi.ad leg.Iul.pecul. 13. 3.
 L.sacrilegij. §.is autem.ad leg.Iul.pecul. 6. 6.
 L.fi quis. §.qui abortionis.de poen. 4. 1. & 2.
 L.fi diutino.de peenis. 4. 7.
 L.postliminij. §.fi.de capt.& postlim. 22. 3.
 L.nihil interest.de capt.& postl. 22. 3.
 L.fi quis rem. §.voto.de pollic. 12. 2.
 L.j. §.medicos.de vari.& extr.cog. 20. 2.

EX CODICE IVSTINIANI.

- L.formam.de offic.praef.Præt.orि. cap. 17. num. 2.
 L.cum mota.de transact. 3. 4. & 5.
 L.transfigere.de transact. 5. 3. & 6.
 L.cum proponas.de dol. 3. 5.
 L.fi.de relig.& sumpt.funer. 20. 7.
 L.ij.de reb.cred.& iureiuran. 18. 2. & 4.
 L.fi.de reb.cred.& iureiur. 18. 7.
 L.ca lege.de condic.ob cauf. 13. 5.
 L.j.de dot.promiss. 2. 8.
 L.dos à patre.sol.mat. 7. 2.
 L.ijj.de posthu.hær. 21. 7.
 L.fi. de posth.hær.infst. 21. & 4.
 Auth.cui relictum.de indict.viduit. 1. 7.
 L.j.de Latin.libert. 2. 10.
 L.aduersus.de crim.expil.hær. 10. 5.

EX TRIBVS LIBRIS CODICIS
IVSTIN.

- L. quidam. de decurion. x.lib. capite 4. numero 4.
- L. vnic. de aur.coron. x.lib. cap. 20. 7.
- L. vnic. de Athlet. xj.lib. 20. 3.
- L. si qua. de spe&tacul. xj.lib. 12. 5.
- L. si quis per.de aquaeduc. xj.lib. 10. 2.
- L. omnis. de aquaeduc. xj.lib. 10. 3.
- L. ij. de cupress. xj.lib. 4. 1.

EX INSTITUTIONIBVS.

- §. j. de patr.potest. cap. 10. numero 7.
- §. literæ. de rer.divis. 12. 4.
- §. fi.de successf.sublat. 4. 2.

F I N I S.

C V P I D O I V - R I S P E R I T V S .

Hoc in opere amor, & ius ciuile sic coniunguntur
ut mira propè ac singularia quædam de vtro-
que recitentur.

O B S E R V A T A I N C A P V T P R I M V M .

- 1 Amoris ditioni supposita regio, iura, & leges plurimi facit.
- 2 Dij, homines, & feræ Cupidini obedient.
- 3 Explicatur l.j. §. ius naturale. ff. de iustit. & iure.
- 4 Omnis, plerunque præcipuum significat, ut l.j. ff. de leg. j.
- 5 Cupido merito se Augustum vocari vult.
- 6 Amor etiam in mortuos ius habet.
- 7 Explanatur Auth. cui relictum. C. de indicl. viduit. toll.
- 8 In virginē durior est non nubendi conditio, quam in vidua.

C A P V T P R I M V M .

E R E B A R ego , mi Hephaestion , ne
hos hortos tanquam suos sibi vendicaret
Rex ille Alcinous, adeo pomarijs lætissi-
mis abundabant : & cum ex arboribus
aliæ vix dum florescerent , aliæ suis iam
fructibus vincebantur , certè Fauonius ,
qui solus eam regionem perflat , paulò
tunc vehementius respirans , totum me
varijs floribus oppleuit , & odore penè
cinnameo & suauissimo perfudit. De ingenio, temperie, & amœnitate
loci plura dicerem, nisi audienti molestum putarem, quod videnti

b mihi

mihi fuit iucundissimum, nam ora ipsa celo soloq; iuxta felix, Cyplopum agros mihi referebat, in quibus fructus, fruges etiam, sponte naturæ ac sine cultura vberimè proueniunt. vnum illud interest, quod his vt Homerus ait, ὅτι ἀγροὶ θεληφόροι ὅτε Σεμίτες, id est, neque conciones consiliariæ sunt, neque leges. † atqui leges ipsæ, & legum disceptationes nusquam libentius audiuntur quam in hac regione, qua cum incolis admodum fructuosa sit, mihi quoque iuris ciuilis studioso non parum fructus & emolumenti attulit. Ceterum fuit quod miraret leges ibi constitutas inueniri, vbi minimum mali homines, legum seueritate non egeant. cumq; iucundo & insueto iunere inter lilia & violas progrederer, magis atque magis cogitans de me, quarebam, num ad alteram mundi oram peruenisset, quam Graci vocant αὐταξεων, in quam Venus omnes Cypri Paphiç; delicias transtulisset? nec me penitus fecellit opinio, nam hic, magnus ille Veneris puer & filius, Amor, rerum potitur, & longè lateq; dominatur, vt mox cognoui ex præcone procero, & mirum in modum audaci, qui de luco myrteo exiliens voce satis imperiosa, ita ferè proclamauit: Iubet Cupido, æthereus, marinus, plutonicus, deum atque hominum viator, & triumphator semper Augustus, turbæ populoq; amantium, vti adsint pridie Calendas Maias, & sacramento se quotquot sunt denuò adigant, foedusq; recens feriant dominum salutari, ni male multari quisque maluerit. Postquam haec vox violavit aures meas, quam primùm horrui, admirans tanti dei, ne dicam tyranni iniustissimi titulos, qui sibi in deos mortalesq; imperium affereret, for-

2 sitan iure & merito. † quem enim deorum non ipse vicit? aut de quo non magnificè triumphauit? testis citetur Iuppiter,

-quum se formas

Verit in omnes dominus cœli,

Diuinumq; pater.

idq; quo potiretur optatis amoribus, vt dicit Seneca tragicus in Octavia, & Accursius in l. vnic. in verb. capta. C. de Senatusc. Claud. De Neptuno & Plutone taceo, quorum ille in medio arsit Oceano cum Nereibus, hic Proserpinæ desiderio penè confectus est. at Hercules, qui tot monstra superauit, ab hoc vno molliter victus Omphale fuela, Lydorum reginæ seruire coactus est. Amoris igitur imperium ubique latissimum est, & perantiquum: nam Hesiodus in Theogonia ex Chao simul cum terra genitum tradit, nec dissentit Parmenides.

des. Proinde ab initio vbi creati fuere homines , amare nouerunt, & liberorum procreationi operam dare †l.j.s.ius naturale. ff.de iustit. 3 & iure. quinetiam matrimonium , quod amori debetur , multo ante fuit quam sacra reliqua, ut pote in Elys.o, autore Deo Opt.Max.conditum.can.sicut. 32.q.2. idq; cum nondum criminis aliqua labes hominem contaminasset.can.tollite.de pœnit.dist.2. propterea Aegyptij homini nascenti quatuor deos præstites adesse voluerunt *Δαιμονα*, *τύχη*, *ερωτα*, *ανάγκη*, id est, genium, fortunam, amorem & necessitatem. nec feræ cæteraq; animalia amoris expertia sunt, sed omnia eius peritia censemur, quod elegantissimè Poëta ostendit,

Omnis adeo genus in terris hominumq; ferarumq;

Et genus æquoreum, pecudes, piæt. eiq; volucres

In furia ignemq; ruunt, amor omnibus idem.

Hoc secutus est Vlpianus in d.l.j.s.ius naturale. † vbi omnia animalia solitus sum exponere pro præcipuis, vt tollam Accursij obiectiunculam, quia apes, & purpuræ, & aquatilia pleraque non amant inter se, vel certè prolem non edunt, nec Phoenix, nam

Mors illi Venus est,

inquit Lactantius, cui obuiat l. quoniam. ff.de legib.sic in l.si quando. §.j.ff.si seruit.vendic. omnes Iurisperiti consilium dederunt, id est, clariiores reliquis. & Varro libro quarto rerum diuinarum, victorem Herculem putat dictum, quia omne animal vicerit: hoc est, vt interpretor, fauissimum quodq;. Refert Macrobius lib.3. Saturnaliorum cap.6. Eodem modo accipendum venit quod Iurisconsultus scribit in l.j. ff.de legat.j. per omnia exæquata esse legata fidei commissis, quasi dixerit, in omnibus ferè, vt explicat quam evidensimè Imperator in §.j.de donation.hinc est illud eiusdem Vergili in Cyri:

Omnia vincit amor. quid enim non vinceret ille?

Inde Lacedæmoniorum procinctus exercitus priusquam manus cum hoste consereret, Amori rem diuinam faciebat victoriæ causa. & Epicharmum comicum amori dicere Fulgentius ait, *Σαυκότης ερωτέας θώμασι θαλερός*: id est, domitor Cupido, leonina virtute virientior. In summa, nihil est amore ipso vehementius, §. illud, quib. mod.natur.effic. legit.col.vj.

† Itaque Augustum amorem præco appellauit, ob potestatis amplitudinem : nam & Octavius, secundus Romanorum Imperator, Augustus, ex Munatij Planci sententia, appellari coepit, vt magnus

& sacer, ad imperium augendum idoneus. Ouidius primo libro Fa-
storum:

Sacra vocant Augusta patres & mox:

Huius & augurium dependet origine verbi,

Et quodcunque sua Iuppiter auget ope.

quia si ab augendo Augusti origo est, hic honos ad Amorē maximē pertinet, cuius ope & auxilio genus humanum augetur. & amplia-
tur. *lij.C.de indict. viduit.l.vnic.¶ si plures. ff.de portion. quæ liber.*

6 † Vsque adeo autem amoris vis vbiique magna est, vt mortuos etiam sequi compertum sit. inde vxore post mortem viri secundo nubente, mariti ipsius anima contumelia affici & mōrōre angi cen-

7 setur. ¶ quæ verò in Auth. de nupt. col. iij. † Idcirco si quispiam mari-
tus vxori legauerit, sub conditione, si non nupserit, iure nouo pareri
conditioni oportet, aut legatum amitti. Auth. cui relictum. C. de indict.
viduit. nubēnte enim rursus coniuge superstite, dolent coniugis
emortui manes nec amare desinunt. l. fin. C. de inf. p̄n. cœlib. Ecquis
nescit, quām infeliciter Didoni iterum nupisse cesserit, &

Non seruata fides cineri promissa Sichæo.

nam prioris viri Sichæi oblita Aeneam hospitem amauit inconsulta
Regina, eiusq; gladio semet trucidauit, mox adiuit inferos,

-coniux vbi pristinus illi

Respondet curis, & equatq; Sichæus amorem.

vt idem Poëta prodidit. Possunt autem defuncti aliud vxoris mat-
rimonium rescire, atque intelligere ab ijs, qui postea deceperunt, vel
ab Angelis id denuntiantibus can. fatendum. 13. q. 2. At in virgine
sanior opinio eò reducta est, vt in ea, conditio, si non nupserit, im-
probetur, cùm nihilominus legatum consequatur. diuersitatis illa ra-
tio est, quòd qui moriens de vxore charissima sollicitus est, amoris
violentia de sancto matrimonij vinculo æquissimè queritur, pro-
pter indiuiduam vitæ consuetudinem, quam initio præsumperat.
¶ si de pat. potest. ex quo si alius qui uis Mæuiæ, quæ olim Titij amici
vxor fuit, sic legauerit, ne nubat, pietatis gratia legasse creditur, ne
defuncto fiat iniuria, quam vindicari cuiusque interest. l. iij. ¶ si nemo.
ff. de sepulch. viol. Hoc apertè cautum est in d. auth. cui relictum in
princip. Iure igitur laudetur Theseus, qui ad inferos descenderit, vt
Pirithoi amici Hippodamiam vxorem educeret. At si testator non
nihil virginis reliquerit, ita ne nubat, voluntate nimium anxia, & im-
proba

proba nititur, de re nondum ad suam vel alterius iustam affectionem pertinente sollicitus. † Præterea in virgine durior est huiusmodi conditio, quæ pluris eam voluptatem facit, quam nescit. can. viduas. s. si virgines, 27. q. i. proinde dijs habetur virgo gratior quam quam vidua permanet. s. optimum. de non elig. secund. col. j. Cùm ergo (vt ad superiora regrediar) ne morte quidem ipsa, amor viuere desinat, cur, quæso fit vt in amore nullum votum morte sit frequentius?

O B S E R V A T A I N C A P V T
S E C V N D V M.

- 1 *Amantium gaudium luctu plenum esse, præsertim ob puellarum perfidiam.*
- 2 *An in l. i. ff. de pact. vera sit pacti definitio.*
- 3 *Pactum à pactione non differre.*
- 4 *Quòd Iurisconsulti & alij autores quædam in definitionibus consulto omittant.*
- 5 *Amoris definitio an recte à Platone tradita.*
- 6 *Pulchrum esse in amore semper, & Iurisconsultos & vulgari opinione definitionibus inferire.*
- 7 *Pactum an à pace descendat, vel contrà.*
- 8 *Promissio dotis in genere facta, valet.*
- 9 *Interpretatio l. i. C. de dot. promiss.*
- 10 *Satyri de Nympharum perfidia queruntur, & quid sit lex per Satyram lata.*

C A P V T I I.

 Ostea quam in Lucum myrtleum veni, frondibus multis opacum, & solis radijs inaccessum, vidi turbam amantium qui variè gaudium cum luctu agitabant, emittebantq; frequenter has voces, eia heu, ὦ εἰα, εἰα μάλα ὦ, quæ partim luctum partim lætiā significant, in Thesei Sacris olim visitatisimæ, quoniam à Minotauro Cretensi victor Athenas rediens certior factus de morte Aegei patris tales ludos instituit, in quibus mœstitia cum gaudio permiscuè misceretur. † Hæc erat fors amantibus aptissima, quorum alij puellæ præclarā faciem, alij insignem perfidiam per tumultum decantabant, & inconstantiam subinde ar-

guentes vociferabantur. nam cùm vita hominum varijs casibus & fluxis mutationibus sit exposita, l.inter. C.de vñfr. nullibi tamen tantæ comperiuntur rerum vices, & fortuna quasi æstus, quām in amore, cùm mutabile mulierum genus sit, cap. forus, de verb. signific. debuerunt saltem hæ conuersiones rerum in amore propter perfidiam quiescere, cum Amor Deus sit, & Dij nudam promissionem tanti faciant quanti iusurandum can. iuramenti. 22.q.5. deinde cùm amor à iure naturæ omnibus insitus sit, vt paulo antè dixi, humanæ fidei nihil magis congruit quām paœta seruare. l.j. ff. de paœt. amor enim vt pactum in duorum consensu versatur, eumq; tantum desiderat. l.sufficit. ff. de sponsal. l.mulierem. ff. de rit. nupt. quibus in locis appetet inter absentes quoq; vt pactum quodlibet iniri. l.Labeo. ff. de paœt. utique vel per nuntium, vel per epistolam. quocirca Propertius lib. 3. ita de suis tabulis amissis inquit,

Ille iam sine me norant placare puellas.

& Mercurij nuntij opera Iouem in Alcmenæ complexum venisse, Plautus lepidè narravit in Amphitruone sua.

- 2 † Non defunt qui in d.l.j. ff. de paœt. minus perfectè pactum definiunt sentiant, quia duorum plurimue consensus in idem, velut consensus vt Romam, verbi gratia, datur, pactum non sit, cùm nullus promissionis tractatus intercesserit, arg. l. vt sit. ff. pro socio, ex quo factum est vt non indocti viri, non pactum in d.l.j. sed pactionem definiri existimarint. quod quām parum verum sit ostenditur, tum ex l.pactum. ff. de pollicit. tum ex crebra usurpatione Iurisconsultorum, qui sine differentia & delectu verbo † pacti & pactione usi sunt, maximè in illo titulo de paœtis. vt l.iurisgentium. §. sed cùm nulla. & §. seq. & §. pen. & l.si vñus. §. illud. ff. eod. l.j. C.de iur. emph. l.si quis maior. C.de transact. l.j. ff. de resc. vend. l.j. §. sed an viae. ff. de pig. l. sed si vir. §. si vir. ff. de donat. inter virum & vxo. nec oberit, quod pactum à pactione dicitur. d.l.j. ff. de paœt. nam & donatio quasi donatio appellata est. l.senatus. ff. de donat. caus. nihil tamen differunt.

Restat iam, vt disquiramus, quare Vlpian. perquām liberalis in verbis & edictorum interpretatione, promissionis mentionem nullam fecerit in paœti definitione, sine qua tamen nullum pactum esse exploratum est. nam alias, aut dictum, aut quiduis aliud potius dici meretur quām paœtio. l.sciendum. §. dictum. ff. de ædilit. edict. In hoc

- 4 quæstionis genere animaduertendum puto solete † Iurisprudentes, & si

& si qui alij non inferiores sunt, in definitionibus persæpe omittere ea quæ necessariò commodè ac euidenter decet subintelligi. itaque promissionis non meminit Vopianus, quia cuique persuasum duxit sine promissione nullam pactionem inueniri posse. Consensum tantum duorum in idem expressit, vt à pollicitatione discrepare ostenderet, quæ licet promissionem habeat, tamen consensu duorum caret. l.pactum. ff.de pollicit. ideoq; imbecilla est. ita M. Tullius lib. 2. de Inuentione. Pactum, inquit, est quod inter aliquos conuenit, id est, quod promittendo conuenit, alioquin non omissis conuentio pactum est. l.j. s. j. ff.de pact. & Paulus in l.item si pretio. ff.locat. quoties etiam faciendum aliquid datur locatio est. tacuit de mercede sine qua nulla locatio est. idem Tullius lib. 3. Officiorum, est autem iusfurandum affirmatio religiosa: omisit numen diuinum in testem adduci debere, vt iuretur. aliás si quis affirmet Amorē esse Deum, vel Deum esse aeternum, non continuo iurat. Quapropter nemo nouum esse arbitretur aliqua suppleri definitionibus, cum euidentissimè requiruntur. l.honor. s.numis. vbi Accurs. in verbo, cum sumptu. ff.de munierib. & in l.j. ff.de furt. in verb. rei.

De his ego parcus dixisse, nisi ad Amoris definitionem quodammodo expectarent, qui apud Platonem † nihil est aliud quam pulchri desiderium. nam profusior videtur hæc definitio, cò quòd amicitiam complectitur, quæ ab amore denominata est, vt scribit Cicero in Lælio. Præterea desiderium sapientiae & diuinarum, rei pulchrae est, sed non ideo amor vocabitur: & oportet suppleri definitio ni desiderium tale, ad sobolem edendam facere. Quodquidem in eiusdem Platonis conuiuo Socrates se ex Diotima fatidica didicisse fatetur, dum ait pulchrius nihil esse liberorum generatione, per quam mortale genus, successione immortale efficiatur. l.liberorum. s.fin.de verbis. lignif. cùm propterea animantia quæque prolis sollicitudine teneantur, quo opere quid potest esse dulcius, diuinius, ac pulchrius? nam pulchri nomen sic restringi docet, vt Poëta, quod propriè factorem significat, & in iure verbum, lego. l. verbis. ff.de verb. signif. est creditum pro mutuo. l.j. ff.de reb. cred. l.si ventri. s.in bonis. ff.de priuile. credit.

† Vel adhuc licebit dicere, in amore semper pulchrum desiderari & opinione amantis scilicet. Placuit Perseo nigra illa Andromeda Aethiopum regis filia, quam antè à Cupidine ipso dilectam Cæsar

Germanicus tradit: quia fortè candidi esset animi, & vtriusque amantis existimatione pulcherrima, vt l.miles. & mulier. Accurs. in verb. nuptijs. ff. de adult. l. actionum. & ex contractu. ff. de action. & ius prætorium, quia iustum esse solet vel debet. l. pen. ff. de iustit. & iur. & Theocritus in Ecloga 6. ἔρωτι τὰ μὴ λελάτα, λελάτα τοφαντού. id est, amori non pulchra, esse pulchra apparuerunt.

- 7 † Pactum à pace deduxit Isidorus cap.pactum, de verb. signifi. ne mirum sit pacta amantium non seruari, cum pax eorum paruo duret tempore, vigent bella, & quedam induciae, mox vtcunq; redeunt in gratiam, & , vt Publius dicebat,

Discordia fit charior concordia.

Sanè Vlpianus maluit à pactione pacem deducere. l.j. ff. de pact. Pa-
ctum, inquit, à pactione dicitur, vnde & pacis nomen appellatum est.
nisi sic intelligas, pactum esse appellatum nomen pacis, id est, nomen
ad pacem faciens, siue pacificum: quia pacto & foedere sa piissimè à
bello disceditur. vt cùm dicimus, vxorem esse nomen dignitatis non
voluptatis. & plenæ sunt sacræ literæ hoc genere locutionis: vt la-
bium veritatis, Prouerbiorum 12. cap. pro labio veraci. & cap. 4. pa-
nis impietatis: pro impiè quæsito. Vel fortè nomen pactionis an-
tè pacem fuit: quia quo primùm tempore pax esse cœpit, conuentio-
ne ducum facta est. l.conventionum. ff. de pact. quamvis postea per
victoriam in pacem itum sit. Cicero lib. 10. Epistolarum, aut, inquit,
positis armis pacem petere debent, aut, si pugnantes eam postulant,
victoria pax, non pactione parienda est. sic à iustitia ius dicitur. l.j.
ff. de iustit. & iur. quia prius fuit iustitia quam ius ciuile, quod eam
imitatur.

Hactenus pacta tractasse sufficere videbatur, cùm perdulcis &
mellitus aliquot cygnorum in ripa florenti stantium cantus me co-
git diuertere, quem licet non morituri, iuxta aquas perspicuas laben-
tis fluuij simul ediderunt. eos esse suspicor qui Horatij testimonio,
Venerem in Paphum & Gnidum vehere consuerunt. Sed non erit
alienum ab instituto (quoniam de pactis amatorijs propositum est)

- 8 † explicare l.j. C.de dot.promissio. in qua interpretes errarunt diligenterissimè, dum illam l.cùm post. & gener. ff. de iure dotum. in con-
cordiam redigere conantur. probatur híc ita faueri dotibus, per quas
optimi amores hoc est matrimonia iuuantur, vt promissio dotis in
genere valeat: at non valere mauult. d.l.j. C.de dot.promissi. fuere
qui

qui existimarent s. gener. de patre dotem promittente intelligi , cui incumbit filiam dotare. l.fin. C.de dot.promiss. sed d.l.j. de filia loqui, quæ cùm nubit dotem pollicetur. Hoc displicuit Accurs. mihi etiam placere non potest. quis enim pater tam tenetur filiæ , quæm filia sibi potissimum in dote? l.cum is.s. si in ea. ff.de condit.indeb. Euripides in Medea,

Ως ων τις αὐτῷ τῷ τελεσ μᾶλλον φίλε.

id est , quòd se ipsum quiuis plus amat quæm proximum. Insuper in d.s.gener.de tutore in genere dotem promittente agitur non modo de patre.accedit illud, quòd tametsi paterni officij sit dotem assignare filiæ,hoc quidem maximè verum est,cùm dos promittenda venit, at cùm semel promissa est , perinde extraneus qui:ibet tenetur. l.si donaturus,s.f. ff.de condic.cauf.dat.denique in d.s.gener.nihil prorsus discriminis asignatur inter patrem & reliquos , sed inter promissionem fundi in genere , quæ inutilis est, & dotis , quæ modum capit ex dignitate & opibus viri. † Mihi , quod aliorum pace fiat, , videtur , in l.j. C.de dot.promissio. non dubitari quin dotem metiamur pro viri natalibus & fortunis, sed dubitari de muliere , quæ dotem spoponderat in genere , à qua vir ipse omnes omnino facultates dotis nomine petebat , dicens nulla lege prohiberi quominus omnia mulieris bona doti esse possint. l.null. C.de iur.dot. proinde hac spe se allectum ad mulierem ducendam,cuius deformissima pulcherrimis diutius inhiabat. Contrà diues mulier arctari generalem promissionem volebat ad dotem viro dignam , vt l.si ex causa. s.j. ff.de minorib. l.quæro. ff.de iur.dot. & hæc obtinuit , cui Imperator respondit frustra factam dotis promissionem , non quia ad virum aliquam dotem ferre non obligetur, sed quia modum aliquem dotis praescribi oporteat. itaque promissio dotis vel nuda valet.l.ad exactio nem.C.de dot.promiss. sed minus diffusè eam accipi æquum non est. hoc innuit, cùm ait frustra existimas tibi actionem competere, quasi promissa dos nec præstata sit. Hoc est , de promissione quin valeat dubium non est, sed frustra nimiam dotem tibi præstandam esse opinaris. Eodem modo multoties frustra vel inutiliter factum aliquid dicimus,quod vtique valet, sed secus atque quispiam credebat. l.mela.s.f. ff.de alim.leg.cap.quia frustra. Vbi interpres explanat,de ysur. nihil dissimile Vlpianus notat in l.si conuenerit. ff.pro socio. sic è conuerso cùm vir plus se accepisse dotis instrumento, quæm re vera

c acceptit,

acceptit, cauerit, velut ex pacto de reliquo petendo mulierem conueniet. l.si voluntate. C.de dot. promissio. porrò tam h̄ic quām in d.l. j. instrumenti mentio fit, nec ideo necessarium est scribi promissionem, sed verisimile contigisse vt instrumento promissum sit, vt l.fin. ff.de crim.stellion. In vtroque verò loco de perfidia astiq; mulierum controuertitur, nec est cur miremūr, si (vt Catullus ait)

Mulier cupido quod dicit amanti

In vento, & rapida scribere oportet aqua.

10 † Sanè in hac sylua Sileni, Tityri, & Satyri passim ob Nymphaeum inconstantiam lamentabātur, & querimonia ac planctu lucum complebant. erant autem Satyri homunculi simis naribus, fronte cornibus aspera, & caprinis pedibus: inde factum, vt leges ex varijs dissimilibusq; negotiorum tractatibus factas per Satyram compositas appellemus, à diuersitate formæ Satyrorum, procēm. ff. §. & primo. & can. Satyra. 2. distinctio. vel quia Satyri pedum levitate insignes, Nymphas sequi solent, quas lasciuī depereunt. Ouidius libro primo Faſtorum.

Panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus.

& Horatiuſ libro primo Carminum:

-Me gelidum nemus,

Nymphaeumq; leues cum Satyris chori,

Secernunt populo. Incerta igitur Satyrorum vestigia legi incertæ, & varia comprehendenti nomen dederunt. l.j. C.de Latin.libert. toll. Satyrum qualem descripsimus, visum in solitudine fuisse à D. Antonio Hieronymus tradit.

O B S E R V A T A I N C A P V T T E R T I U M .

- 1 *An amor contractus nominatus sit.*
- 2 *Dignitas conuentionum ex nomine tantum colligitur.*
- 3 *Amor, qui pecunia fit, innominata est conuentio.*
- 4 *Contractus innominatus neque à principio suo, neque à fine censetur.*
- 5 *In omnibus innominatis contractibus praescriptis verbis, & de dolo agi potest.*
- 6 *Intellectus l.iiij. §. quod si faciam. ff. de prasc. verb.*
- 7 *In conuentionibus innominatis negatiuē conceptis, praescriptis verbis actioni locus non est.*

C A P V T I I I .

Rauis † & vtilis est illa contentio, cùm dubitatur, i
vtrum amoris contractus nomen suum habenti-
bus inseri debeat, an nō. Contractum appello, quia
vltro citroq; obligat, cùm verè initus est: & Docto-
ribus nominatum dicere licebit, cùm tam elegans
nomen habeat, quām quod maximè desiderari po-
test. I. Iuris gentium. ff. de pact. nam quotus quisque amorem à genera-
li conuentionis vel contractus nomine non separauerit? quinetiam
conventionum excellentissima merito haberri debet, & actione sua
non minus quām nomine donari. si quidem dubitat nemo iuregen-
tium omnes pera quē conuentiones obligasse absque differentia, si-
mul atque promissio intercesserat, & ubi fidem alterius aliquis se-
quebatur, protinus obstringebat obligatione. I. cum amplius. §. is na-
tura. ff. de regul. iur. nam tunc nihil esse turpius ducebatur quām fi-
dem frangere. I. j. ff. de const. pecun. sed perfidi pudor tantummodo
onerabatur, quæ verò remedia promissum seruare cogerent, non-
dum ipsi Legumlatores induxerant, qui tandem indignati ob multo-
rum singularem impudentiam & perfidiam, actiones composuere,
per quas promissor stare pacto adigeretur, argu. §. j. de fideic. haeredit.
quia nemini sibi ius dicere licuit, aut in iudicium venire sine actione.
I. extat. ff. de eo quod met. I. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. Cæ-
terū non passim pro quibusunque conuentionibus actiones de-
derunt, non vtique pro pacto nudo, tametsi ei non stare pudendum
sit, & graue. I. j. ff. de const. pecu. quia non quiduis improbum à lege
plectitur. I. at si quis. §. idem Labeo. ff. de relig. itaque actio parata non
est pro omnibus commercijs temerè nisi pro claris & excellentibus.
corum autem claritatem metiti sunt ex solo nomine cuique peculia-
ri, non ex consensu. † Quoniam perspicuum est tantundem con-
sensus esse in contractu, do vt des, quantum prorsus in emptione at-
que venditione. Item in contractu, facio vt des, quantum in locatio-
ne & conductione. I. j. §. item emptio. ff. de rer. perm. I. pen. C. eod.
I. iiiij. §. at cum do. ff. de præsc. verb. soli igitur nomini gratificari debe-
mus vim ac potestatem natæ actionis, quippe cùm nomine proprio
carentes contractus, tanquam inermes & degeneres pro nullis ferè
consentur, arg. cap. 3. de verb. signifi. sic videoas in magni ducis exercitu

nobilissimorum militum nomina in omnium ore versari, de abiectis
& gregarijs dicebat Ennius in Alexandro:

Multi alij aduentant, paupertas quorum obscurat nomina.
adeamus & ccelum, in quo (vt M. Manilius libro quinto, Astrono-
micā dixit)

Sunt stelle procerum similes, sunt proxima primis

Sydera, suntq; gradus, Quæ maximè splendent nomine
non destituuntur, eoq; notissimo appellantur: vt Sol, Venus & ex
astris Arctos maior, à Ioue olim adamata, Corona Ariadnes, An-
dromeda, & si qua sunt alia sydera, quæ propter amorem potissi-
mū nobilitantur. nec Luna fileatur, quæ suum Endymionem, licet
virgo, peramauit, & tam cœlo quàm nomine ab alijs distincto illu-
strata est. Atqui multa sydera minimū fulgentia, sicut Aratus in
Phænomenis cecinit,

πάντα μάλα οὐρανία, οὐδὲ οὐρανίκε φέρονται.
id est, vt vertimus,

Valde obscura suo nomine cuncta feruntur.

- 3 † Quòd diximus Amorem nomine à generali contractus separato
excellere, ad syncerum & legitimū duntaxat referre conuenit. Qui
enim pecunia tanquam mercede contrahitur, nomine certè deficit.
Tamen si constet in vulgaribus amoribus magnam esse vim pecunia,
de qua re Euripidem in quadam fabula in hanc sententiam locutum
Seneca refert:

Pecunia ingens generis humani bonum & deinde:

Tam dulce siquid Veneris in vultu micat,

Meritò illa amores cœlitum atque hominum mouet.

His versibus pronunciatis in Scena, actor exibilatus, & penè à po-
pulo electus est. Cùm autem quatuor sint contractus quos inno-
minatos doctores vocitant. l. iij. ff. de præsc. verb. hic venalis amor ad
contractum, facio vt des, proximè accedit, ex quo non præscriptis
verbis actionem, sed de dolo nasci sensisse videtur Iuriscon. in d. l. iij.
§. quòd si faciā. cui valde obstat l. cum mota. C. de transact. & l. solent.
de præsc. verb. aliaq; prudētum responfa tanto tamq; vetere dissidio,
cum d. §. quòd si faciam pugnantia, vt nullo amore componi posse
persuadeatur. Non defuere qui assererent in d. l. cum mota. non esse
contractum, facio vt des, sed contractum, do vt facias, vnde materia
prolixæ & insulsæ disputationis: an contractus ab ineundi forma,

vel

vel desinendi dignoscantur. † Qua quid potest esse vanius , nam si 4
 innominati ad nominatorum similitudinem effinguntur,l.iiij. §.pen.
 de præsc.verb.ridiculum fuerit dubitare, an emptio cum venditione,
 locatio cum conductione , ab initio vel à fine nomen habeant, cùm
 eodem momento perficiantur,neque vsquam locatio dari possit,vbi
 conductio non sit, aut è contrario. sicut & cum do vt facias, vnà fa-
 cere tu promittis vt dem: & ita contractus absolutus est. imò cum
 do vt facias , prius hoc habui in mente, vt tu faceres , sed quò magis
 faceres , dare promisi.& in conuentionibus prius animum sensumq;
 contrahentium,deinde verba contemplari decet. l.fin. C.quæ res pig-
 oblig.planè illud verum est, in vtriusque generis contractibus ei qui
 citius impleuit actionem competere.l.Iulian.§.offerri.de action.empt.
 liij. §.j.de præsc.verb.

Non ero nimius in recensendis aut refellendis duarum factio-
 num opinionibus in d. §.quòd si faciam.nam altera interpretum pars
 multum ineptiarum,altera parum iudicij coniecit & habuit. † Itaque 5
 perpetuum hoc esse volo in omnibus innominatis contractibus , vt
 tam præscriptis verbis actio,quam de dolo dari possit , si dolus ali-
 quis arguatur,modo de dolo agere malim. l.Solent. ff.de præsc. verb.
 liij. §.sed si dedi.eod.l.cum proponas.C.de dol. Sauè in l.cum mota.
 C.de transact. ideo nulla de dolo fit mentio , vel quia aduersus co-
 gnatum actori famosa actione experiri non libuit , vel quia qui da-
 re promiserat,in mora non fuit,nec fraude distulit dationem, sed in-
 genuè se non teneri ex conuentione arbitrabatur. miretur nemo
 has actiones concurrere , cum aliás actionum quatuor optio tribua-
 tur. l.j.ij.& pen.ff.arbo.furt.cæfl.cum ex vno.ff.de action.

† Vrgebit nunc in hunc modum quispiam : quis, ô bone, detexit 6
 tibi in §.quòd si faciam.dolum interuenisse? à Sybilla forsitan hoc di-
 dicisti. Respondeo in hoc contentioso §.quòd si faciam. qui dare
 promiserat, ei à quo iam factum erat , postea cessabat dare. Hoc est,
 dicebat quidem dari oportere præscriptis verbis agendi, sed insigni-
 ter negligens & morosus culpam dolo similem habebat.l.quod Ner
 ua. ff.de depos. l.magna. ff.de verb.signif. proinde verbum hoc , cessat,
 non id significat, quod omnino non facit, sed id, quod , in mora est:
 differtq; dationem,& eam interruptit,quam incepérat.vt l.cum qui-
 dam.ff.de vfur.l.iiij. §.Nerua. ff.de acq.possi.l.dedi.j.ff.de cond.cauf.dat.
 l.si oleum.in verb.nondum. ff.de dol. l.iiij. ff.de religio.præterea in d.

§. quod si faciam non video negari quin præscriptis verbis ciuili actione persequi tam concessum sit, quam in l. cum mota. c. de transactio. sed nulla est, inquit Paulus, ciuiliis actio, id est, minimum effectus habitura est contra illum, qui se quidem daturum fateur, interim tamen moratur & perendinat. quoties enim hæc præscriptis verbis actio solet competere, cum paruo tamen effectu, protinus ad de dolo actionem commodi simè itur, vt Labeoni viatum est. l. si oleum. ff. de dol. præsertim cum dationem traxit promissor. quod non minus euidéter probat Vlpianus, l. si mensur. ff. si mens. fals. mod. Quod verò in huiusmodi contractibus tempora faciendi considerentur, testis est locuples idem Paulus in d.l.iiij. §. at cum do. non multò ante §. quod si faciam. in quo nullā ciuilem actionem, explico pro minus idonea, nec satis commoda. l. & eleganter. §. seruus. ff. de dol. quasi nulla actio, inquit, sit, quæ exceptione repellitur. l. iiij. §. si iter. ff. de act. empt. & apud Plautum Syra ancilla Dorippæ iram metuens sic ait:

Nulla sum, adelest hera, me querit.

hoc est, misera sum, perij. Quemadmodum doli actio in negligenterissimum conceditur, sic & in eum qui sciens & prudens perperam dedit. d.l.iiij. §. sed si dedi. de præsc. verb. plerunque enim non dedisse præstirit cum vitiosè datum est. l. Julianus. ff. de actio. empt. l. Neriatus. ff. de condit. indeb. cum hæc se sic habeant in contractu facio ut des, nihil secus in contractu do ut des statuendum puto, & in hac partem capio l. cum proponas. c. de dol. vbi datio differebatur desidiosè ac astutè per dolum: dilatam ibi nec fingo nec mentior, sed inde exploratè colligo, cum Imperator dubitet an tempora ad excludendam de dolo actionem præstituta elapsa fuissent. l. fin. c. eod. quamobrem actio præscriptis verbis, qualis qualis sit, non est inutilis, quæ actione famosa viuacior est.

7 † Iam persuasum opinor amanti actionem paratam esse, aduersus puellam quæ amare promisit vbi iam ipse dederit, fœdissimo amoris genere. quod demum verum est si conuentio innominata affirmando concepta est, nam s. quis puellæ det ne alium amet, & ita ne faciat, præscriptis verbis actioni locus non est. quia non differunt hæc, do ne facias, &, do ut moriaris. tum enim non faceres cum vivere desisses: cum sit ea conuentionum natura, vt Mutiana cautione pro impletis non habentur, vt vult receptioni interpretum sententia. §. si quis ita de verb. oblig. quicquid verò votum captandæ mortis inducit

inducit reprobatur legibus in pactis potissimum. l.fin. C.de pa&t.suc-
currit l.dedi.j. ff.de condic&t.cauf.dat.vbi nulla pr&estatur cautio in his
contra&tibus, do ne alium ames, do ne me voces in ius, nisi vt pr&e-
stetur nominatim conuenerit, plan&e in testamentis Mutij cautionem
utilissimam esse nemo ignorat.l.Mutian&x. ff.de condic&t.& demonst.

O B S E R V A T A I N C A P V T
Q V A R T V M .

- 1 *Syluarum custodia penes quem sit, tum philtoris & amatorijs potionibus amorem conciliari.*
- 2 *Furor amorem sequitur, & quid sit Hippomanes.*
- 3 *Explicatur lex Senatusconsulto, ff.de sicar. & magiae vanitas.*
- 4 *Item l.quidam ignauia. de decur.x.C.*
- 5 *Accusatur amor, ut causa magnorum scelerum.*
- 6 *Smyrna Iurisconsulto quid, & eius amor nefarius, ac transformatio in arborem, ex qua natus Adonis.*
- 7 *Declaratur l.si diutino. ff.de poenis.*
- 8 *Reus & reatus dupliciter accipiuntur.*
- 9 *Amori tyranno & prodigo bonis interdici oportere.*

C A P V T I I I I .

 Vo † in loco lucus myrteus arboribus fuit cumula-
tior, stabat vir admodum senex & seuerus, ipso pe-
nè loco horridior: toto corporis habitu & cultu
vnum ex illis referens, qui solitariam quandam re-
ligionem vulgo profitentur. is neque cādi syluam
neque cingi sinebat, cui custodiendæ, vt coniectura
assequor, Amor ipsum præfecerat. Syluanus ab Accurs. nominatur
l.in lege. ff.locat. Syluanum verò & Faenum veteres syluarum numi-
na dixerunt, plane vniuersam syluarum & collum iurisdictionem &
tutionem ad Consules Rom. pertinuisse animaduertit Cælius Rho-
diginus lib.14.cap.5.ex quo in Julio Cæsare Tranquillus ait eam cu-
ram Cos. demandatam, & Vergilius,

Si canimus sylvas, sylae sunt Consule dignæ.
quòd si ita est, de sylvis agri Romani vel Italici accipi oportet, nam
alijs in prouincijs præsides vel alij similes magistratus hanc functio-
nem suscipiebant. l.ij. de cupress. lib.xj. C. & Tranquilli locus non
obscure

obscure indicat Syluarum procreationem minorem fuisse prouinciam, quām vt Consule digna esset, at in Cæsaris Consulis designati inuidiam optimates dedisse operam quō prouinciæ, id est munera minimi negotij, vt Syluae & colles, futuris Coss. decernerentur, quæ res maximè Cæsarem irritauit. Sanè verò Vergilius in Ecloga, sic dignas Syluas consule cecinit per figuram, vt alijs, arbusta & fructices. Senex huius syluae custos (vt ad eum se recipiat oratio) in loco Solis splendori minimè periuio, ob multam frondium congeriem, dextra manu scyphum aureum habuit, Leua Polion, herbam non ita noxiā, & Musæ carminibus decantatissimam, velut ad omnia utilē: hanc aspiciebat, vultum autem auertebat à scypho aureo, Medæ imitatione, quam Sophocles describit in tragœdia, quæ inscribitur *πιστόμοι*, falce ænea maleficas herbas secuisse auersam, ne vi noxiā odoris interficeretur. Protinus vociferari coepit, obsecrans ipsam Hecaten syluis, Erebo, cœloq; potentissimam, vti pueram, aduersus cuius superbiam iam moriturus contumaci erat animo, in mutuum amorem pelliceret, aut traheret. Quid non cogit amor? leges certè violari iubet, quæ vetant ne pudici animi Philtris vel incantationibus ad libidinem deflectantur. I.eorum. C.de malefic. & lege cornelia de sicarijs. plectitur, qui poculum amatorium dederit. I.iij. ff.de sicar. grauius quidem, si qui accepit, decesserit. I.siquis. §.qui abortionis. ff. de 2. pœn. † nam frequentissimè furor Philtra sequitur: quippe cum amor furor merus sit. §. nouimus. quib. mod. nat. effic. leg. col. vi. vnde mulier amore percita, Bacchari dicitur. §. fin. de success. sublat. hoc est, caput iactare, & Mænadum more in Bacchi sacris insanire. I.j. §. apud. ff. de ædil. edic. idcirco in Medæa hoc modo loquentem chorum Seneca introducit:

Quonam cruenta Mænas

Præceps amore suo

Rapitur? quod impotenti

Facinus parat furore?

Proinde potionē amatoria Cæsonia C. Caligulae crudelissimo Imperatori mentem ademisse ferebatur, quod sentit Iuuenalis:

Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,

Qui totam tremuli frontem Cæsonia pulli

Infudit. Hippomanes Satyricus intelligit, quod fit ex caruncula in fronte equini pulli nata, colore nigro, præsens beneficium ad amorem

amorem, si quis antè præripiat, quām à matre deuoretur. est & alterum Hippomanes, de quo Tibullus lib. 2.

*Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupide stillat ab inguine equa.*

Solo quoque carmine noceri solitum fuit, & malo sacrificio pudicitiam labefactari. quod probat Augustinus can. nec minum. §. magi. 26.q.5. citat illud Lucani,

*Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Incantata perit.*

† Huc spectare puto l.ex Senatusconsulto ff. de sicar. vbi qui mala sacrificia fecerit, habuerit, pro homicida censetur. Quæ enim peiora esse possunt, quām quibus furor amoris, morte sæuior inducitur: cap. si ali quis. de homicid. Quapropter plus admirationis quām voluptatis accepi ex hoc sene multo nequissimo, vt qui fretus arte omnium deterrima & vanissima amari se speraret, & cuperet. nulla enim magis syn cera magisq; seria magia est, quām quæ prorsus fabulosa, qualem nos in nostris de occulta Iurisprudentia Dialogis clarissimorum scriptorum exemplo effinximus. quid? quòd & huic malefico veteratori sua pessimè cessit, vitam enim finiuit miseram suspendio postridie Idus Jul.

† Imperatores Valentinus & Valens huiusmodi sectatores ignavia redarguunt. l. quidam. de decurio. lib. 10. C. qui sub religionis prætextu latebras & solitudinem petunt. Alciatus notauit Imperat. Valentem Christianis fuisse infensisimum, at Greg. Nazianzenus Arianae sectæ comitem illum scribit, & qui in Magnum Basilium sæuire constituerit. sed lex nihilominus Iustiniano probata est vt Senatusconsultum temporibus Neronis teterimi factum. l. j. ff. ad trebell. nec lex iniqua videri debet, quæ nihil homines negligit, vlciscitur, qui otium magis quām religionem ambire deteguntur. Quòd quantum perniciem desidibus animis afferat, abundè ostenditur à Hieronymo Rusticum monachum admonente. can. nunquam. de conse. distinet. 5.

† Non potui tunc mihi temperare, quin Amorem audacter accusarem, velut causam multorum magnorumq; scelerum. res non eget prolixis testimonij præsertim cùm illo suadente Myrrha (quam Smyrnam vocat Hyginus) Cinyrae Assyriorum regis filia patris con cubitum appetierit, & eo tandem temulento ac ignorante contra fas

& leges turpissimè potita sit. l.nuptia. l.quinetiam. ff.de rit.nuptiar. quanquam nec culpa vacauit Cinyras vino obrutus , sicut nec Lot ebrius , ex cuius nefario complexu due filiae liberos Moab & Ammon peperere, Genes.19.cap.nam Lot, si non ex incestu, ex ebrietate tamen incusandus est remissius.can.Inebriauerunt.15.quæst.l.respi-
6 ciendum. §.impetu.ff.de pœn. † Myrrha puella in arborem versa pro-
ditur, quæ tum in Arabiæ, tum in his Cupidinis Sylvis mistim ac pa-
sim prouenit. Smyrnam maluit Græco nomine dicere Vlp.l.fi. §.diui.
ff.de publica.pro guttis odoratissimis, quæ ex ea manant, tanquam la-
crymæ puellæ ob pudorem latebram quærantis. nam, vt canit Ouid.
lib.10.Metamorph.

Est honor eorum lacrymis, stillataq; cortice Myrrha

Nomen herile tenet.

Eaq; ipsa arbor existens , Adonin peperit , Veneri gratissimum, at impropriè eam peperisse Paulus sentit l.anniculus. in fi. ff.de verbor. signific. et si Adonis Myrrhæ filius reetè appelletur.l.letiam ea. ff.eod. Sutrius vetus Comœdiae autor sic Glycerani loquentem induxit te-
ste Placiade , Myrrhinum mihi adfers, quò virilibus armis occursem
fortiuscula: vt doceat ex Myrrha fieri pocula amatoria iure vetita.
l.iiij. ff.de siccari. nisi forsitan Myrrhinum vas est potorium quod &
Murrheum dicitur, vinum redens stuuius.l.vasa. ff.de supel.leg. Ta-
ceo hic quicquid à dijs amore prouocatis sceleratè admisum est.
Quod si qui oppidum incendunt viui exuruntur.l.capitalium. §.in-
cendiarij. ff.de pœn. si Phaeton propter cœlum sine dolo accensum
miserrimè interij: quid obest quominus Amor puniatur, qui cœ-
lum terras & maria pergit accendere? potissimum cum ipse index
7 adeò iniquus sit, vt oculis delinquētibus cor affligat, † aduersus l.san-
cimus. C.de pœn. Tuebitur se reus, opinor, eo quod vsque à mundi
origine id iniqui iuris sibi usurpauerit, quò minus habeat inuidiæ.l.si
diutino. ff.eod. Modestinus ait, si diutino tempore aliquis in reatu
fuerit, pœna eius subleuanda erit. sic etiam constitutum est, non eo-
dem modo puniendos eos esse, qui longo tempore in reatu agunt,
quo eos qui in recenti sententiam excipiunt.hæc illæ. Hinc Docto-
res mitius agendum censem cum eo, qui pridem deliquit, & recens
accusatur. ita reatum pro delicto capiunt. Budæus & Alciatus non
item, nec extenuari crimen pœnâme existimant longo tempore,
nisi delinquens diu accusatus fuerit, ob molestias accusationis lon-
gissimæ,

gissimæ , & hi duo reatum pro accusatione & rei statu explicant. ¶ Cæterum verius est reatum vtroque modo accipi, d.l.si diutino. 8 reus enim, ex quo reatus descendit, sape accusatum significat. l.j.ff.de sicut. & rubr.de req.reis.multoties etiam cum qui deliquit, nec dum postulatur. l.ij. §. j. ff. de bon.eor. l.sancimus. C.de pœn. Itidem reatus dupliciter usurpatur, modo pro crimine l.j. C.vbi senat. l.fin. ff.ad leg. Iul.maiest.Iulius Solinus cap.17. de amore Delphinis loquens puerum Hermiam nomine, per maria similiter insidentem, cum vndosior fluens necasset, Delphin ad terram reuexit, & velut fateretur reatum, pœnitentiam suam morte multauit: atqui pro accusati statu vsus est Iuriscons. l.fin. §. de illo. ff.de bon.eor. & vtroque modo, in l.si diutino.de pœn.proinde fit, vt olim delinquisse præstet latente homines flagitio, quod demum in lucem apertissimam veniat neesse est, quia scite Pindarus in Olimpiacis:

Ημέραι δὲ ἐπίλοιποι, μάκεσσας οὐφεύτητοι. id est, dies posteri, testes sapientissimi sunt, & Matth.10.cap.nihil opertum, quod non reuelabitur. & quamuis tempore crimen non aboleatur l.palam. §.non solum ff.de ritu nupt. tamen ideo quia qui deliquit, multis annis moribus sobrijs & honestis vsus est, minuitur æquissimè. §.sancimus.de monach.col. l.si creditores. §.planè ff.de priuile. cred. l.peculatus crimen. ff.de ad leg. Iul. pecul. Plinius iunior lib.10. Epistolarum Traianò sic scripsit: nam & reddere pœnæ post longum tempus plerosq; iam senes, & quantum affirmatur, frugaliter modesteq; viuentes, non satis honestum putabam.

Rursus diutiis pertulisse accusationis molestiam, carceris pædormi, iudicij ancipitem aleam, quedam pœna est. l.diuis. ff.de cust.reo. Tranquillus in Augusto, diuturnorum, inquit, reorum, & ex quorum foribus nihil aliud quam voluptas inimicis quereretur, nomina aboleuit conditione proposita, vt si quis repetere vellet, periculum pœnæ subiret. Huc aspicit posterior pars l.si diutiuo. ne quid in ea sit superflui, ita se defendit Cupido. nam quia diu delinquare coepit, parum ipsi prodeisset, qui perseverat, quiq; in dies crudelitatem suam nobilitat exemplis propè infinitis. cap.fin.de consuetud. sed quia iam pridem in accusatione & mœsto reatu fuit, nam in hunc coram dijs omnibus inuehuntur, Myrrha, Phædra priuigni amore saucia, Leander vndis obrutus, & complures alij in loco,

Myrtus amentes ubi lucus opacat amantes,

vt refert Ausonius,in ecloga in qua Cupido cruciat. Sed dissimilat Amor,tyrannis similis,non omnibus, sed pessimis omnium: qui non modo hospitum litat sanguine,vt Busiris, sed & amantium, ac
 9 amicorum : oditq; supplicij parsimoniam. † Quid si bonis interdicere huic expediat,velut insano & prodigo,qui quò aliquid suum magis est, eò vrit vehementius? futurum nanque est vt egeat. Diotima Platonica facit amorem Poro, affluentæ deo, genitum, conceptum matre Penia, inopiæ dea,ita parentibus dissimilibus natus,mendicus, ad fores puellæ cubans, facundus, prudens , etiam beneficus est, sed eò deterior, quia partus ventrem sequi solet. l.& seruorum. ff.de statu hom.

O B S E R V A T A I N C A P V T
Q V I N T V M .

- 1 Quatuor statuae amatoriae describuntur.
- 2 An de adulterio transfigere liceat.
- 3 Exponitur l.transfigere. C.de transact.
- 4 Lenius ob adulterium puniuntur viri quam mulieres.
- 5 An de raptu vel stupro transactio permittatur.
- 6 Hec particula,citra,variè sumitur.
- 7 De criminis falsi potest transfigi.
- 8 Myrtus arbor topiarijs apta: Quid sit opus topiarium.
- 9 In iusta vxor quænam sit.in l.si vxor. ff.de adult.

C A P V T V.

Vemadmodum Socrates cum de re parum pudica dicturus esset, caput inuoluit pallio, ita nobis faciundum existimo, cum verecundè, sed utiliter pauca de extremis syluæ finibus referenda veniunt, pudoris argumento, can. Ne illud. 30. q. 5. † Non duin penitus syluam egressus, vidi quatuor statuas totidem basibus & stylobatis impositas, ex eo iaspidis genere, qui roseum nitorem habet, & ad crystallum accedit, vocaturq; gemma Veneris. Prima ad viuam eiusdem deæ effigiem sculpta fuit, multò certè expressior illa, quam de marmore fecit Praxiteles, ob quam videndam multi ex toto orbe Gnidum nauigarunt, quæ ab adolescente etiam amata narratur: Secunda, Martis, militem audacem & manu promptum referens,

referens, cum hac breuissima inscriptione HORRENDO MARTI.
 Tertia rudius laborata, à Prometheo ebrio, suspicor, Priapi fuit, fru-
 tetisq; penè occultabatur, & Helxines herbae ramulis complectenti-
 bus, ac folijs instar hederæ, floribus autem lilij in punicum desinentis:
 herbam Latini conuoluolum nominant, quæ plurimum gratiæ ad-
 debat tum Priapi statuæ, tum Vulcani. Sed hæc vltima altero pede
 brevior irascenti & lacescitæ similis, rete aureum in dextra habebat,
 Martem ægris oculis aspiciens, quem in adulterio cum Venere vxo-
 re deprehenderat. omnes enim coniuges iste dolor solet afficere. l. si
 vxor. ff. ad leg. Iul. de adult. nam & maritus vxoris probrum dissimu-
 lans lenocinij tenetur. l. mariti. ff. eod. † Proinde de quovis capitali 2
 crimine transfigere concessum est, excepto adulterio. l. transfigere. C. de
 transact. in cuius l. interpretatione Doctores errarunt diligentissime.
 Transfigere vel pacisci, inquit Imper. de crimine capitali, excepto adul-
 terio, prohibitum non est: in alijs autem publicis criminibus, quæ san-
 guninis pœnam non ingerunt, transfigere non licet, citra falsi accusa-
 tionem. Plerique censuerunt de adulterio non transfigi, propter le-
 nocinium mariti, quod quidem transfigendo committeret, mihi hæc
 ratio nunquam placuit, cùm transactio de re dubia & lite incerta fiat.
 At marito licebit patientiam suam adumbrare credulitate, vel penu-
 ria probationum. l. mariti. in princ. & vers. quia si. ff. de adulter. Deinde
 lex pacisci quoq; prohibet, atqui marito gratis dimittere adulterium
 fas est, modo ne vxorem domi retineat. d. l. mariti. §. plecitur. † Putem 3
 igitur ei & transfigere, & pacisci impunè sic licere, vt suprà dictum est:
 sed transactionem & pactum pro vxore & adultero non consistere,
 argum. l. Julianus. §. si quis à pupillo. ff. de aet. empt. ex quo sequitur
 l. transfigere. non vt mariti lenocinium arceatur editam, sed magis vt
 mulieres terreantur, & adulteri.

Ratio igitur illa sit cur transactione vti non liceat, vel alia paetio-
 ne in causa adulterij, quoniam innumera alia facinora, & quidem
 atrocia ad se trahit adulterium, & velut catena quadam ferrea com-
 plectitur: & inde in can. quid in omnibus. 32. q. 7. Clemens ait adul-
 terio nullum peccatum inueniri grauius: idq; in pœnis secundum ob-
 tinere locum: id est, post delicta quibus maiestas diuina offenditur,
 dum forte dij alieni coluntur. Hinc homicidia, puta mulieris in cri-
 mine deprehensa, & adulteri. l. nihil. ff. de adult. l. Gracchus. C. eod. quia
 zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescat cuius-

quam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima, vt admonet sapiens Hebraeus Proverbiorum 6.cap. Necantur plerunque etiam mariti, vel ferro, vel veneno. Probat hoc Agamemnonis exitus, de quo sic loquitur in tragedia, Electra flebilis:

Pater peremptus scelere materno iacet.

Propter idem Davidis flagitium constituitur Vrias moriturus in acie confertissima, 2.Reg.cap.II.

-Hic Thessala vendit (inquit Satyricus)

Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Hoc sentit de Rom.mulieribus, & M.Cato dixit omnem adulteram esse veneficam: refert Quintilianus lib.5.cap.II. Necesse enim est eam, quæ corpus turpissimæ cupiditati addixit, timere permultos.

4. †Ex his pendet ratio, quare in viris lenior adulterij poena sit, nam hos ad vnumquodq; maleficium singulae cupiditates impellunt, mulieres ad multa & immania scelera: vt notauit M.Tullius libro 4.ad Herennium. Tum quia pudor mulieribus à natura innatus est potius quam viris.l.palam. §.fin.de rit.nupt.vbi Accursius. Denique quia sexus horum nobilior est, mitiorem poenam expectat. l.in multis. ff.de statu hom.l.iij. §.fin.de sicar.& mulierem penè viri famulam esse leges volunt.can.satis.33.q.5. vnde Romulus qui aliquot leges tulit l.ij.ff.de orig.iur.apud Plutarchum illam non omisit, quæ volebat diuertere viro licere ab vxore adultera: contrà virum deprehensum in adulterio, dijs inferis tantum sacrificare. Postea verò Romæ lex lata est, quæ occidi vxorem adulteram permittebat, cum tamen ipsa virum adulterantem digito contingere non auderet. A.Gellius lib.10. cap.23.perinde atq; innuat virum in ius eo nomine vocari posse, quod iudicantis arbitrio puniatur, si coniugi videbitur. l.si vxor. §.iudex. ff.de adulter.

5. †De raptu quoq; transfigi nequibit, tum quia raptus legis Iuliæ de adulter. potestatem excedit, l qui cœtu. §.fi. ff.ad leg.Iul.de vi pub.tum quod raptum vt adulterium homicidia comitantur.l.j.C.de rapt.virg. bis rapta Helena Tyndarei filia testis sit. De stupro in virgine vel vidua non aliud statuendum puto, propter vim quam visceribus suis inferunt, dum partum abigere conantur poculis.l.si quis. §.qui abortionis. ff.de poen.& in l.transfigere.C.de transfact.adulterij appellatione stuprum contineri potest.l.inter. §.lex Julia. ff.de adult.

Prosequamur nunc secundum l.Particulam, in qua de quouis capitali

pitali crimine, quod pœnam sanguinis non ingerit, prohibetur transactio, † citra falsi accusationem: hoc est, inquiunt, excepto falsi criminis. & ita, citra, pro præter explicant, ut comperi ego accipi in l. si. ff. de calumniat. Hic laborandum in eo est, ut falsi crimen non sit capitale, quod exceptio tuta sit, sed cum constet esse capitale, & diffusè, & propriè non sequor hanc expositionem l. quicunq;. ff. de falsi. l. j. §. fin. eod. l. licet. ff. de verb. signif. quamvis fateri necesse sit de falso iure transfigi. Lipsie. C. de falsi. adde quod citra, pro præter non excipit, sed addit, in l. fin. de calumniat. ff. Alij, quorum est Alciatus, particulam, citra, accipiunt ita, ut velint falsi argui illum qui de crimine non capitali pipergerit, quasi censuerit Imperator non transfigi de eo, nisi transfigens falsi accusari eligat, ut in l. i. §. has itaq;. C. de veter. iur. & l. cotem. ff. de publican. l. si. pacto. C. de pact. haec explicatio magis ieiuna est quam superior. vbi, amabo, falsum est? vbi impostura? vbi calumnia? vbi suppositio, cum de lite incerta vel transfigo, vel alijs gratis paciscor? neq; enim eti mendacium esset, quod tamen abest, temere falsum dicimus. l. quid sit. ff. de falsi.

Optimum ergo est hoc loco, citra, exponere vulgari modo, & perquam proprio, cum præpositioni, ultra, repugnat: sicut in l. bona. ff. de iure fisc. §. ad hoc. de collator. colum. ix. l. sed et si. ff. de const. pecu. Itaque de omni non capitali crimine minimè transfigitur, dum sit leuius, & inferius quam quod falsi accusationem mereatur. † Igitur de 7 falso recte pacisci & impunè conuenit, quamvis interdum capitale non sit. l. diuus. ff. de falsi. neque publicum. l. lege. ij. eod. quia qui accusatur, euentum fortuitum iudicij timet, l. quod debetur. ff. de pecul. & forsitan iusta pena legis Corneliae, arbitrio iudicis condemnari posset, exaggerato facto & flagitio, quod quidem in manu iudicantis plerunq; positum est, ut scilicet falsi reum vel calumniae, Titium pronuntiet, & magni sceleris conuictum. l. j. §. sed non. ff. ad turpil.

† Redibo mox ad institutum, postquam dixero quanta solertia 8 quidam Topiarius, cui Philino nomen fuit, circa sylue ultima myrtos plurimas illustrasset: nam primum quasdam tonsiles fecerat, in alijs sequaci & flexili materia pauos, & alia animalia finixerat: legi ego quoque ex myrto literas artificis nomen referentes, & amoris symbola. quia myrtus operi huic topiario accommodatissima est, Plinius lib. 15. cap. 29. inde Topiarius, qui huius artis peritus est, viridariaq; exornat. l. instrumenta. ff. de fund. instru. l. cum quereretur. §. fin. ff. de

ff.de legat.ijj.Vtuntur & pictores opere topiario,dum obiter arbusti,
vel fruticis,vel herbæ imagines addunt,& agrestes res inserunt ad or
namentum picturæ. Topia hæc Vitruvius appellat lib.7.cap.5.

Inuiti facimus vt latissimam syluam egressi, denuo triste recor
9 demur adulterium: t̄ sed necessarium ducimus tradere quænam sit
iniusta vxor Vlpiano. l.si vxor.de adult.citat ille Cæcilius sentien
tem maritum de adulterio accusare, siue iusta vxor sit, siue iniusta, &
illud Homericum afferentem ex 9.lib.Iliad.

Η μάνοι φιλέσσοντες αλόχος μερόπωρ ανθεώπωρ

Alexander. id est, an soli amant vxores mortalium homi
num Atridae? sic loquitur Achilles legatis Græcorum ad se missis,
Briseida captiuam sibi ab Agamemnone ademptam dolens, quæ res
effecit, ut Budæus iniustum vxorem interpretetur pro pallaca seu con
cubina, vxoris loco habita. quod neque Iurisconsultus voluit, neque
ante ipsum Achilles: sed dicit solum captiuam Briseida non minus
amari à se, quam vxorem à Menelao. addit idem Budæus hodie iusta
vxoris aut nullam appellationem esse, aut eam esse quæ iustis sponsa
libus, & palam in viri manum coijt, non occulto consensu. Accursius
iniustum accipit, eam quæ facto sit vxor, iure prohibita: quod ine
ptum est, nam si quis incestas nuptias contraxerit, iure prohibitam
vxorem retinet, nec vt maritus accusationem de adulterio instituere
potest. d.l.si vxor. §. sed si ea, quod vtique faceret si duntaxat iniusta
fuisset, nimirum vbi incestum interuenit, ibi plus quam iniusta nu
ptiae sunt. Itaque iniusta vxor est, quæ secundum præcepta legis da
ta non est, quamvis iustum & legitimam fieri posse certum sit, vt eam,
quæ sine patris consensu nupsit, vel ætatis illegitimæ, quantumvis hæc
palam ducta sit. l.quod Seruius. ff.de condic.caus.dat. §. j. de nupt. l.mi
norem.de rit.nupt. Hoc satis indicat Iurisconsultus in d.l.si vxor. §. di
uus. Cum ait, nec matrimonium violari oportere, nec spem matrimo
nij: nam qui impuberem duxit, ætate iusta ipsius puellæ tandem per
ficiet matrimonium: & forsitan Achilles futurum sperabat vt capti
uam suam nobilem foeminam aliquando pro iusta vxore duceret, arg.
l.siquis in. & l.si Senatori. ff.de rit.nupt.

O B S E R V A T A I N C A P V T
S E X T U M .

1 Sphinges amatoria quedam enigmata proponunt.

2 Pro non scripto haberi quod est ambiguum.

Captato

- 3 Captatoria voluntas pro non scripta, & duarum ll.conciliatio.
- 4 Quid captare significat.
- 5 Quæ sint argumenta Veneris, quæ signa.
- 6 Explicatur l.sacrilegij. §.is autem ff.ad leg.Iul.pecul.
- 7 Nomen accipi ab eo quod impugnatur.
- 8 Nimis amoris reprobatio.

C A P V T V I.

 Vere tamen in laeva palmarum arbusta, à quibus plerique Sphinges egrediebantur, qua forma vulgo pingi solent, sed innocuae, quæ varia mihi ænigmata proferebant, & confessim effugiebant velocissimæ, alijs atque alijs succedentibus. Illud certè protinus intellexi, quod Sphinx hilariter voce dulci & propè canora ex Catullo pronuntiauit:

Non est dea nescia nostri,

Quæ dulcem curis miscet amariciem.

& ad incestum amoris gaudium spectare cognoui, vt & illud Plauti in Cistellaria: vbi sum, ibi non sum: vbi non sum, ibi est animus: quod lubet, non lubet iam id continuò, de amante dictum est, cuius mens cum puella versatur, ipsamq; sibi præsentem fingit, & frustra ludificatur. Lucretius lib. iiiij.

Nanque si abest quod ames presto simulacra tamen sunt

Illijs, & nomen dulce obuersatur ad aures.

Non pauca superioribus longè obscuriora Sphinges proposuere, tamen quæ cum percipi nequirent pro nullis habui. I.ij. ff. de ijs quæ pro non scr. at vbi verba quædā erant ambigua, ex iuris præcepto & amanuim consuetudine, in meliorem partem accepi. I. quoties. ff. de reb. dub. id autem ambiguum est, cum idem verbum duo significat: vt, qui vult amari, amari cupit non nihil. I. vbi. ff. eod. malè fecerunt Pelasgi, qui auditio in sylvia Dodonea oraculo, quo iubebantur Diti φῶτα sacrificare, cum ea vox tam virum quam lumen significet, honine mactato non accensis luminibus sacrum fecerunt, sic tradit Macrobius lib. Saturnal. I. cap. 7. duo philosophi, vt est autor A. Gellius lib. II. cap. 12. mihi mirè desipiunt, nempe Chrysippus & Cronus quorum ille omne verbum natura esse asserit ambiguum, hic nullum, sed obscurum tantummodo. mihi quidem obscurum non est, quin iactationis

tionis causa hoc effuderint, & deteriora fecerint. I.siquis. §.eius. ff.de iniust.test.relego ipsos ad l.Labeo.in fin.ff.de supel.leg.& l.duo. ff.de testa.tutel.quod si natura effecisset, vti pectora hominum translucere, & legerentur,sicuti fertur optasse Socrates,non esset Cronus ridiculus,nec dubitaret Vlpianus de ambiguo bibliotheca nomine.l.librorum.§.chartis.ff.de legat.ijj.

Transeo ad aliud quod pro non scripto habetur, & in testantibus captata voluntate consistit.hoc magis,vt extricem antinomiam, quæ plurimū ex ænigmata gignitur,vt Iustinianus ait,l.j.§.fin.C.de vete.iur.enucl.captatoria institutionis exemplum est in l.j. in fin.ff.de ijs quæ pro non scrip.vbi quidam Titium ea ex parte instituit, qua Titius hæredem illum tabulis suis recitauerit. hoc, inquit Julianus, per 3 inde habetur ac si testamento insertum non fuisset.† repugnat l.muller.§.fin.ff.de conditio.instit.nam h̄c valet institutio, cùm quis te hæredem instituerit, si tu eum instituisses. Non probō Accursij sententiam,qui verbum,recitauerit,in d.l.j.putat esse futuri temporis,idcirco reprobari hanc captationem,secus si præteriti.l.illæ.ff.de hæred.instit. quia & præteriti esse potest,imò nec de futuro scriptum accipi necesse est , cùm in dubijs pro testamento respondere melius sit.l.quoties. ff.de reb.dub.aut libenter quæsierim ab Accursio,cur potius illa conditio futurum quām præteritum respiciat, vt in d.l.illæ. ff.de hær.inst. Putem ego propter naturam huius verbi, recitauerit , institutionem velut captatoriam pro non scripta esse,quod significat non solum in tabulis scripsisse, sed palam omnibus legisse apertoq; testamento declarasse!.ita.ff.de iure fisc.l.si quis.§.si alius. ff.ad Sylla. & iura viuentis testamentum præ propere ref gnari non facile, citra pœnam, patiuntur.l.si quis.§.qui vitii. ff.de pœn. Itaque hic captator apud Julianum, & volebat se institui,& recitari testamentum, vt inuitaret Titium ad instituendum in posterum , vel ad mutandum præcedens testamentum,quod apertum semel recitari oportebat.nihil diuersum accidit in l.illæ.in fi. vbi ostendi probariq; institutionem petitum est. Duabus igitur brevissimis regulis quæstio dirimetur : altera est , non videtur captatoria insi iutio collata in præteritum.d.l.illæ.in princip.altera sic habet : cùm verbum idem in vtrumuis tempus explicari potest, si recitatio declaratioq; testamenti desideretur,de futuro accipitur.d.l.illæ. in fi.& l.j.ff.de ijs quæ pro non. Addamus & tertiam,quæ vult captatoriam quidem esse illam institutionem, quæ alium ad instituendum prouocat

prouocat in futurum; sed nihilomagis reprobari, modò non conferatur in secretum alienæ voluntatis.l.captatorias.ff.de hæred.infst.hoc est,modò non sit necessarium aperire,& manifestè institutionem recitare. quod quidem mirum in modum conuenit cum ijs quæ suprà diximus.

† Captare illi dicuntur , qui blandè & dolosè deliniunt , & frequenter beneficij specie decipiunt etiis scenes, aut eos, à quibus plus sperant,quam eis dent.Ausonius,

Et captatoris præda est hæredis egenus.

Plinius libro primo Epistolarum Caluisio scribit in hunc modum: Velleius Blæsius ille locuples consularis nouissima valetudine conflctabatur,cupiebat mutare testamentum. Regulus qui speraret aliiquid ex nouis tabulis, quia nuper eum captare cœperat , medicos rogare quomodo homini spiritum prorogare possent. sic l.jff.si quis ali.test.prohib.

Captarunt me in via mulieres aliquot non satis pudicæ,vt me retardarent,rogaruntq;, ne à se discederem. Formam & bombycinas vestes pertenues molli & lasciuo incessu ostentarunt , quæ magis mentem detegebant, quam corpus ornabant.spreui earum mellitam suasionem,quæ sœpiissimè perditorum inquinat,& inficit animum.l.j. C.de nat.lib. & velut Circe quæpiam , Vlyssis socios mutat in quadrupedes. can.nec mirum. 26.q.5.tale voluptatis genus contemnere perfectæ philosophiæ est. §.nouimus. quib.mod.nat.effic.leg. col.vj. Prætereo verecundius multa alliciendi & assentandi genera, & signa quibus me rursus prouocarunt : taceo oculorum volubilem inconstantiam,oblatum vltro osculum,opportunitatem nemoris virescentis & palmiferi. † Hæc signa Accursius,post Tullium,Veneris argumenta vocat, in l.quod ait.ff.de adult. quia arguant magna præsumptione quid factum futurumue sit.l.ob carmen. §.fin.ff.de testib. Signum vocat Cicero libro secundo ad Herennium, per quod ostenditur idonea perficiendi ratio & facultas quæfita. id diuidit in partes sex,in locum, tempus, spatiū, occasionem, spem perficiendi, & celandi spem. † Signum ita capio in l.sacrilegij. §.is autem ff.ad leg.Iul. pecul. vbi is qui furanti aurum vel argentum ex metallo Cæsaris signum præbuerit,vt manifesti furti reus famosus efficitur.id est,is qui iuuit furem , qui opem & opportunitatem præstitit. l.j.ff.ad leg.Iul. maiest. Alij Signum interpretabuntur pro eo : quo pecunia signatur,

vt l.lege ij. ff.ad leg.Corn.de fals.d.l.sacrilegij. §.qui cum. nihil tamen mea refert,dum dicam quod verum est. Effugi turbam minimè sobriam, ne dum mulieribus obsequi vellem , me esse virum obliuiscerer. discessi maxima sedulitate, donec traieci fluuium , qui ab accolis Eroticus nuncupatur, ex eo bibi, qui ad leniendum amoris impetum valde pertinet, non tamen obliuionem affert , quemadmodum Seleninus fluuius,ex quo potantes, amorem, teste Paüsania,lib.7. obliuiscuntur. & Mutianus credidit ex fonte Cyzico bibentes nunquam postea amare, vnde fons Cupidinis à Plinio appellatur , quasi Cupidini contrarius, † nomen accipiens ab eo quod impugnat, vt paſſim in iure l.j. ff.ad Macedon.adde, si placet, rubricas legis Corneliae de iniurijs, de ſicarijs, de falsis. & latrunculator iudex l.folemus. §.fin. ff.de iudic.ab execratis latronibus nomen retinet. Iustinianus à vietiis hostibus triumphales ſibi arrogat titulos procem. ff.& C. Theriaca quoque ſic dicta eſt , quod ferarum & viperarum morsibus medeatur. nam θηριον Græcis feram significat, de Theriaca in l. quæſitum. §.idem respondit ff.de fund.inſt.ne miremur ἐρωτικῶ id eſt, amatorio flumine amorem paululum mitescere & leuari , quod amore dignissimum eſt , † nempe mediocriter amore , ac cum aliqua parſimonia , inde Afranius,

Amabit sapiens, cupient cæteri.

Est quidem honesta amoris origo, ſed multitudo turpiſſima.can.origo.32.q.4.Lucretius:

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem.

Quamobrem amator nimius pro corruptiſſimo habetur, l.j. §.fi. ff.de ſeru.corr.cuius rei me admonuit herba Nymphæa huic flumini innatans, flore candido,circa medium croceo, Venerem compescit, vel, ſi quis frequentius vtatur,admit:teſtimonio Dioscoridis lib.3. cap.126. nomen habet à Nympha,quæ Herculis amore & zelotypia intabuit. nihil enim eſt quod magis mulieres lacescat, & exasperet. l.consensu. C.de repud.Seneca Tragicus :

Nulla vis flammæ tumidiq; venti

Tanta, nec teli metuenda torti,

Quanta, cum coniunx viduata tædis,

Ardet & odit.

OBSERVATA IN CAPVT
SEPTIM V M.

- 1 Sine Cerere & Baccho Venus friget.
- 2 An dos à patre profecta, filia in matrimonio, liberis superstibus, dece-dente, patri reddatur.
- 3 Liberi an sint felicitas matrimonij.
- 4 Aperitur sensus l.inter. §. cum inter. de pacit. dot.
- 5 Donatio inter virum & uxorem prohibita an transferat possessionem.
- 6 An mulier amico donare posset. l. f. de actio. ff.
- 7 Calendis Martijs munera mittebantur mulieribus.
- 8 Mensa Cupidinis ex Hebeno, perpetuis epulis referta.

C A P V T V I I .

Volarunt ex proxima arbore columbae duæ, quarum omen fecutus, veni in locum superiore aliquanto lætiorem: nulli inuiderem Elysium, si mihi in illo liceret commorari: terra vbique culta, omni flatu noxio carens, nulli vi maiori, nulli cœlesti iniuriae exposita, arata videbatur ab amante Boue, qui Europam rapuit: bubulcum verisimile est fuisse Magonem Poenum, qui de re rustica duodetriginta libros Punica lingua scripsit. multa illuc se- ges, at in collibus, quæ Orientem aspiciunt, erant vineæ aminæ vini feraces, de quo in l. f. §. f. ff. de tritu. leg. † Quoniam sine Cerere & Li- bero Venus solet frigescere, ex quo ab Aristophane apud Atheneum, ἀφεσθίτης γάλα, id est, Veneris lac vocatur, quia nutrit Ve- nerem, incitat etiam, can. luxuriam. 35. distinct. Idcirco nec vinum gu- stare, nec panem esse voluit D. Ioannes Deum annuntians, can. sexto die. in f. ead. dist. Certè si campus hic frumentarius, si hæc vineta au- tumno perpetuo virentia aquis salientibus non strepuissent, tacita omnino credi poterant, quare cùm sint scatebris fontium commodè irrigua, bis anno fructus ferunt, vt vitis illa bifera, quæ se Smyrnæ vidisse Varro commemorat, & Papinianus in l. diuortio. §. ob dona- tiones. ff. solut. mat. ybi male Accurs. locum irriguum pro aquoso, ex- plicuit, nam palustris locus non est irriguus.

Nutritur, imò etiā gignitur creberrimè Amor muneribus, donis, dothibus, quarum gratia nonnulli meras lamias ducunt, moresq; , &

formam ex sola dote metiuntur.ridet interim Satyricus

Bis quingenta dedit,tanti vocat ille pudicam.

Frugalitatem Massiliensium Strabo lib.4.commendauit, quibus maxima dos centum aureorum fuit, nec amplius doti dicere licebat. quanquam suspicari conuenit matrimonium sine patrimonio difficultem rem esse. Menander:

εἰ τρεῖς νακοδοίημεν, ὅσ πισ ἀντι τέλευτα γένεται. Id est,

Ter est infelix, qui pauper vxorem dicit. Nam cuique patet magnas accidere molestias in coniugio. Idcirco pro matrimonij oneribus dotem dari expedire, eaq; maritum subire, acceptis dotis redditibus.l.dotis.ff.de iur.dot. † Ideo mortua vxore, & cessantibus oneribus, pater mulieris dotem repetit in orbitatis solatium. l.iure.ff.eod.

l.dos.C.sol.matrim. Cæterum iure civili, nedum consuetudine verior appareat illa opinio, quæ sentit superstitionibus ex filia familiâs liberis, ibi dotem relinqu, vbi & liberos, hoc est, apud maritum, nam onerum potissima pars in liberis educandis consistit. l.si is qui, §.ibi dos. & sequen. ff.de iure dot. sed Anna Virgiliana non idem dicit, sororem alloquens:

3 † *Nec dulces natos, Veneris nec premia noris.*

Hæc præmium & bonum maximum matrimonij liberos esse suadet, vt canon.omne itaque.27.q.2. Atqui contra reputantibus, voluptas hæc laboriosissima est. recordemur pueritiae inutiles & imbecillos annos, ac mox adolescentiae in luxum propensioris, can.omnis. 12.q.1. angitur pater dum audit:fores effregit. & per omnem ætatem sumptus magnos facere cogitur, quos onera liberorum Vlpianus eleganter appellauit, l.si quis.§.non tantum.ff.de lib.agnosc. ita vt quibusdā spontanea molestia censeatur parare liberos, Graeco versiculo.

Ἄνθεις οὐ λύπη ἐστιν οὐ τέλευτα απορεῖ.

Felicem Romulum, Numam, Vergilium, hi existimant, quod sobole nulla relicta obierint. Verum natura hoc viderit, & Respublica cuius interest ciuitatem repleri liberis, eoq; nomine dotes mulieribus conservari.l.j.ff.sol.matrim. Regrediamur vbi desitum est, cum genero dotem pro liberis addiceremus, idq; iure optimo: quamuis enim hi liberi familiam patris sui, non avi, sequantur, l.familia. ff.de verb.sign. tamen ex eis sic se oblectabit, vt ex filia, cuius vice nepotes funguntur.l.liberorum.§.fi.ff.de verb.signif. Proinde cessat mœroris ratio, de quo in d.liure.ff.de iure dot.

marital

Accedat

Accedat & vulgaris illa iuris regula:dolo facit, qui petit, quod redditurus est.l.dolo. ff.de dol.exceptione. sed si pater auocaret dotem à genero & nepotibus, qui in locum filiaꝝ sufficietti sunt, eam ijsdem redditurus esset, vt pote qui dotem matri debitam, tanquam legitimam portionem vendicarent.l.quoniam.j.C.de inoffic.testam. iuuat l.post dotē.ff.sol.mat. In qua copiosissimè turba inter pretum ratiocinatur.

Aliqui ex his magis putant patrem dotem repeteret, & nihilominus liberos apud maritum ali, non ex dotis fructibus, sed ratione qua pater alimenta naturaliter debet liberis ex propriis facultatibus. l.j.s.huius.ff.de iustit.& iure. Quod vtique verum esse fateor si desit vnde se alant filij, sicuti cuenit in quouis filio qui sine artificio est, nam si opificem se esse dicat, & vietum parare sibi ex industria potest, non est cur velit ali à parentibus. l.si quis. s.fed si filius. de liber. agn. ita cuenit in his liberis, qui dotem maternam habent, ex ea enim alimenta capient, non impensa patris qui abundè angitur, quod vxorem charissimam amiserit, sed ex superstitionibus liberis eam oblectationem capit, quam & capere auum simile veri est. iuuat arg.l.quod si nulla.ff.de relig.& sumpt.

Nec obstat l.si dotali.ff.sol.matrim.vbi pactum conuentum intercesserat, vt filia in matrimonio mortua, iam susceptis liberis, dos liberorum nomine penes maritum residēret, quia & sine pacto similiter resedisset, sed expressa ibi dubitatio est, an liberorum vocabulo nepones intelligentur, quod verius est.l.j.C.de cond.inser.

† Nihil diuersum responderi decet aduersus capitalem Papinianni sententiam l.inter. s.cum inter. de pacto dot. qui speciem ponit, in qua puellæ pater cum genero conuerterat, filia sine liberis decedente dotem ad se redire:natis liberis, mauult aetum inter contrahentes intelligi, vt dos à genero non repetatur. Ecce locus qui velut venenum bonum nocere simulat, & valde prodest, nam probat frequenter pacta à contrahentibus adjici solere, quæ alioquin non expressa satis intelligerentur ex nudis legum constitutionibus. videas licet in d.s. cum inter. conuenisse sacerum, vt dos mortua filia sine liberis restitueretur: quid, quæso, aliud sine pactione illa accidisset? & in l.cum quærebatur.ff.de verbis signific. Ergo hîc non præcipue dubitabatur, vtrum dos apud maritum maneret cum liberis, sed an vnâ, quod ad ditamenti gratia doti accessisset, maneret. sicut in l.si dotali, sol.matr. an appellatione liberorum continerentur nepones, & in ytrouis responsu

sponso ratione filiorum vel nepotum faveatur marito. quod æquius est, quoad viuant liberi: quia si viuo aui decederent, cum cesseret onus matrimonij, cessabit & emolumenntum dotis, restitueturque dos aui, qui dederat. d.l. si dotali. & d.l. inter. in princ. Muneribus & donis gigni & nutriti amorem quiuis experitur, & Propertius testatur libro secundo.

Ergo muneribus quiuis mercatur amicam

Iuppiter, indigna merce puella perit.

Quia cum inter omnes haec tenus conuenerit rem sanctissimam & diuinam esse amorem, pretio de honestanda non est, arg. l.j. s. proinde ff. de var. cog. At displicet amator parcissimus, & auara mulier, quam præ oculis habere iubeo præceptum Vlpiani, l. solent. s. fin. ff. de offic. procons. ne omnia, nec sine delectu, nec ab omnibus accipiat. In-

5 tereft tamen vtrum de coniugibus intelligamus, an de alijs. nam inter virum & vxorem ne donatio valeat moribus receptum est, ne profusa facilitate se inuicem spolient. l.j. de don. inter vir. Ne qui de-terior esset, ditaretur, melior in paupertatem decideret, cum donare cogeretur. l.j. & iij. ff. eod. Quod si donauerit alteruter eorum alte-ri, possessionem quidem amittit, postquam tradidit, & iam possidere non vult. l.j. s. si vir. ff. de acq. poss. sed possessionem reuocabit quoties lubuerit. l.s. si eum. ff. de don. int. vir. aliter sentiendum, cum quis ex iusto titulo possidere desit. l.j. s. per procuratorem. ff. de acq. poss. Ad alios igitur, qui coniugio copulati non sunt pergamini. & quide viris donare, ac puellis accipere permisum est. l. affectionis. ff. de do. siue, in-quit Iuris. honeste donetur, siue turpiter amicæ. Indagemus idem ne iuris statuendū de muliere sit, sine vlla differentia, & vt idem sit, verius est. quoniam auarissima est minimumque liberalis. l.s. à sponso. C. de do. ant. nupt. itaq; vltro lex sinit fieri, quod vix fieri posse coniicit. l. nec in

6 ea. in fi. ff. de adult. Refellet hoc Accurs. ob l. fi. s. Seia. ff. de action. Seia cui salarym constituere vellet ita Epistolam misit, Lucio Titio salu-tem, si eodem animo, & eadem affectione erga me es, qua semper fuisti, ex continuis acceptis literis meis, distracta re tua, veni, & tibi quandiu viuā præstabo annuos decēscio enim quod valde me benè ames. Quaro cum & rem suam distraxerit Lucius Titius, & ad eam profectus sit, & ex eo cum ea sit, an ei ex his Epistol. salarym an-nuum debeatur? Respondi, inquit Scœuola, ex personis causisque eum, cuius notio sit, æstimaturum an actio danda sit. Hæc verba sic ipse interpre

interpretor , vt iudici considerandum non sit , an ex parum honesta causa mulier promiserit,quia et si honesto amico,vel cognato Epistola me eandem scripsisset , non obligaretur , iure potissimum antiquo, quo donatio solo consensu inermis fuit.l.si quis.§.f.i.C.de donat. Verum illud considerari congruit, contractum hic suisse innominatum, do vt facias,do vt rem tuam distrahas,venias. Licuit sine dubio Seiæ poenitete.l.si pecuniam.ff.de condic.cauf.dat. Sanè verò tum demum licet poenitere , cùm ex parte eius qui facere promisit , res adhuc integra est, id est, cùm nondum sumptum aliquem , præparans iter fecit, quod si ob profecitionem rem suam distraxit,equum emit,sedem mutauit, adeo vt necesse habeat proficisci,hæc in notione iudicis sunt. ex personis & causis dijudicabit num Titius is sit , qui tantum pecuniæ impenderit, vt iam poenitente Seiæ non permittatur. & an is familiam suam mutaturus alioquin fuisset,an iampridem migrare constituisset. d.l.si pecuniam. & §.quia si.ff.eod. Nostra opinio corroborari amplius potest ex l.& mulieri.ff.de curat.furi. Vbi mulieri luxuriosæ, id est, sua prodigenti, & lautius viuenti, bonis interdicendum est: prius ergo,quam interdicatur,donet, quis prohibuit?non Iurisconsultus in Læfectionis.ff.de donat.

† Solebant Romani mariti Calendis Martijs (quia hic mensis primus in anno decem mensium à Romulo fuit institutus) pro consecratione coniugij supplicare, floribus & thure sacrum facere. eo quærit Horat.lib.3.carminum,

Martijs cælebs quid agam Calendis?

Innuit litare non posse cælibem eo die,qui matronijs dicatus fessusq; erat,vt explicat Porphyrius. Planè eisdem Calendis viri vxoribus, vel cognatis , vel amicitia coniunctis mulieribus munera mittebant, nec improbabatur ea de causa mediocris inter coniuges donatio.modo festi Martij gratia, vt Paulus ait , non in fraudem legis immodica esset.l.sed si vir.§.si vir vxori.ff.de don.inter vir. præsertim cùm mense Decembri sacris Saturnalibus viris mulieres quadam compensacionis specie repénderent,vnde donatio confirmatur, l.quod autem. §.si vir & vxori.ff.co. Morem antiquum nemo elegantius explicuit quam Martial.lib.5.ad Gallam.

Saturnalia transiere tota,

Nec munuscula parua,nec munera

Misisti mihi,Galla,que solebas:

*Sanè sic abeat meus December.
Scis certè, puto, vestra iam venire
Saturnalia, Martias Calendas,
Tunc reddam tibi, Galla, quod dedisti.*

- 8 Iam ex itinere fames creuerat, eam dormui † iuxta Hebenum arborem, quæ quidem nigerrima est, in India alioquin tantum nascens, ex quo Hebenum iudicum vocatur à Iurisconsulto, in l.fin. §.diui. ff.de publican. illic mensa Cupidinis est, epulis apparatis semper referta, cum lancibus pretiosissimis. Lautitas varias ciborum sobriè gustaui, & Nectaris florem potare licuit. ne videatur hoc cuiquam fabulosum, habent Aethiopes Meroën terram, & locum, & Solis mensam, eiusdem, cum superiore, naturæ. vt refert P.Mela lib.3.cap.10.

O B S E R V R T A I N C A P V T
O C T A V V M.

- 1 *Gratiæ tres Venerem cœlestem comitantur. & que sint cosmetæ mulieres.*
- 2 *Mulieres cur citius pubescant, & sapient quam viri, & muliebris sexus dignitas.*
- 3 *Cur mulier nequit esse testis in testamento.*
- 4 *Gemmis legatis quare vase gemmea debeantur, aliter in marmore.
Quid de crystallo & myrrhino.*
- 5 *Quæ sunt mensæ citreae, in l. si sterilis. §. quamuis. de act. empt.*

C A P V T V I I I.

Vertit animum ab omni voluptatis genere eximij cuiusdam ædificij contemplatio, quod dubium faciebat, pulchriusne esset an pretiosius, & ars cum mirabili materia æstimatione lucretabatur, incerta victoria, maximè cogitantibus operis molem, atque ambitum vnius ferè stadij spatio: tum architectorum & pictorum industriam & manum cum laudatissimis quibuscunque certantem: domum Venere ipsa dignissimam facile cognosceres. M. Tullius in lib.3.de natura Deorum quatuor fuisse Veneres tradit hæc autem cœlo & die nata est cuius in Eliide delubrum fuit. Plato geminam duntaxat Venerem faciens, cœlestem illam sine matre progenitam testatur, posteriorem ex Ioue & Dione, quæ vulgaris sit

ris sit. † Cœlestem igitur tres Gratiæ comitabantur , vestitu ab ipsa
 Venere discrepantes: illam enim smaragdi & margaritæ alterno con-
 textu fulgentes ornabant : hæ verò aureis solum stolis amiciebantur.
 Fulgentius libro Mythologicon primo , nititur rationem adferre (si
 modo vanissimæ rei vlla est ratio) quare Charites Veneris comites
 nudæ sint. at Pausanias in Æceticis miratur , cur recentiores pictores
 nudas finxerint, cùm veteres, quorum est Pythagoras partus, & poë-
 tæ, velatas ponant quod decentius & probabilius est, argum. §.j. quib.
 mod. tut. finiat. quid magis indecorum quam almæ Veneris famulas
 impudicas esse, hoc est, nudas in publico aspectu versari ? l. cum su-
 præ de re milit. xij. c.l. mimæ. c.de Episc. audient. tantum abest vt vir-
 ginibus hoc dignum sit, vt impunè etiam violari queant. l.item. §. si
 quis virgines. ff. de iniur. Antimachus certum Charium numerum
 non præfiniuit. an de Cosmetis puellis intelligat, addubitem, de qui-
 bus in l.item legato. ff. de legat. iij. nam complures deam sequebantur,
 & cotidie ornabant, ynde & nomen accipiunt quia κόσμος mundum
 significat, quo mulieres mundiores & elegantiores sunt, continetq;
 specula, vnguenta voluptatis causa parata, & si qua similia dici pos-
 sunt. l.argumento. §. mundus. ff. de aur. & arg. nulla fuit harum orna-
 tricium quæ xv. annum peregisse videretur, quamvis earum modestiæ
 nihil adjici, nihil desiderari posset. † Hoc enim natura sagax dedit
 mulieribus vt citissimè pubescant ac sapiant, viri serius. §.j. quib. tut.
 fin. l. omnes. c.de ijs qui ven. ætat. impet. Hinc Hippocrates in libro
 de Septimestri partu, puellæ, inquit, quam pueri serius discedunt, sed
 citius & sapiunt, & pubescunt, & senescunt corporum imbecillitate,
 vitaq; ratione. huius interpres Galenus lib. 14. de vñi partium foemi-
 nas esse ait viris imbecilliores, quia frigidiores, argumento esse, quod
 quæ partes in nobis magis sunt frigidæ minus efficaces existunt,
 quæ calidæ potentiores. Compensauit igitur natura vt prudentes
 maturè faceret, quas citius abituras præuidit. quod non mediocre or-
 namentum huius sexus est: nam vasis crystallinis fragilitas addit
 pretium, quod si nobilitatem ex loco quo quis natus fuerit metiri li-
 cet, vt l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edict. iam mulier viro
 probatur clarior, cū hic extra paradisum in agro Damasceno, illa in
 ipso Elysio creata fuerit. canon. ilhd. 40. distinct. atqui ex viro editur,
 Genef. 2. cap. sicuti ex terra fit aqua purior, ex aqua aér, ex aëre ignis
 purissimus: ne post hac homines costam suā mulieribus exprobrent.

Ecquis eas non laudauerit, quæ legibus ferendis, amoriq; incipiendo principes fuerunt? quis ante Astræam iura æquitatemq; docuit? quis ante Cererem? quis sine muliere meritò amauit? Imperator Antoninus in l.ij. ff.de donat.inter vir. meliorem viro satis aperte appellasse innuitur: cui tamen assentior placet illud Hesiodi,

Ὄν μὲν γάρ τοι γυναικός ἀνήρ εἰσεστέ ἄμεινος

Τούς αὐτοὺς δὲ οὐτε λανθάνεις & φύγοις ἔλλος.

Id est,

Neque enim muliere bona quicquam vir sortitur melius: nec quicquam mala durius. Est nanque Dei munus vxor bona. §.hæc autem. vt iudic. fine quoq. suffr. col. ij. suspectum fuit Legislatori sceminarum

3 silentium † dum earum testimonium non admittit in testamento. §.mulier. ff.de testa. An quia testantis interest secretò iudicium suum obsignari, atque seruari, neque temere publicari. l.si quis. §.sed & si. ff.ad leg.aquil.maximè quandiu ipse viuit, idq; vt vel hæredis instituti ins. dias, vel præteriti simultates & odia euitet? l.si quis. §.qui viui. ff.de poen. §.sinautem.de pupill.subst. Atqui plerique, mulieres loquaces dicunt. l.j. §.sexum. ff.de postul.&c ad quiduis referandum paratas summo etiam cum suorum periculo, sicuti Papyrij Prætextati mater euen tu festiuissimo comprobavit, referente A.Gellio.lib. i.cap. 23. Taxat Laetantius lib. 3.cap. 22. Platonem, qui consilijs publicis mulieres admittendas censuit, contra l.fœminæ. ff.de regul.iur. Sanè Iustinianus Theodoram vxorem à consilijs habuit, & legum ferendarum participem in d. §.hæc autem. vt iudic. fine quoq.col. ij. ex quo elicias principis coniugem testem adhiberi posse testamentis, velut priuatis legibus, cum publicis possit, cæteras repelli. Quid si secundò existimemus testes ad supremas tabulas conficiendas vocari magis solemnitatis quam probationis causa. l.si vnum. C.de testam. ideoq; reijci fœminas, solosq; masculos puberes interesse. l.nullum. ff.de diuort. quo in loco videoas in diuortio faciundo tales testes expeti vetere ritu, quales prorsus in testamento. l.hac consultissima. C.de test. §.j.inst.cod.

Vel postremò animaduertendum morte imminentे crebrius de testamento cogitari, & tunc mulieres, quam sunt misericordes, lacrymis, & eiulatu omnia complere, & per tumultum, testatorem, tabularium, ac reliquos infestare. §. illud.de trient. & semiss. habent enim luctum & ploratum in expedito. l.j. §. potuisse. ff.ad Syllan. vnde moriente Hercule in Oeta monte, Alcmena mater, vt Seneca scribit,

Impleuit omnem voce fœminea locum.

Cui

Cui Hercules:

Deforme lethum, mater, Herculeum facis:

Compesce lacrymas, inquit, introrsus dolor

Fœmineus abeat.

Quàm libentissimè me à conspectu Veneris & Charitum subduxisse, sed quò irem tutius, ignorabam. angebat me admodum lex Saturnia, quæ magna multa damnat eum, qui Deum inuitū aspexit. nec aliam ob causam captus fuit oculis Tiresias, quàm quod nudam in lauacro Palladem vidisset: nimium severo iudicio, cùm Calimachus tradat id fecisse Tiresiam fortuitò, non data opera. l. non contrahit. ff.ad leg.Iul.maiest. alterius igitur iactura factus ego cauter, in triclinio vtcunque latitaui, stupens ad immensum totius suppelætilis pretium:

-*Lucent genialibus altis*

Aurea fulcra toris.

nec mirandum, cùm lectos aureos & argenteos ætas antiqua receperit. l. legata. ff.de supel.leg. In extremo triclinij quatuor statuæ de marmore Lacedæmonio viridi, & cunctis hiliori, tum Caryatides stolatae, sinistram manum altissimè erigebant:qua videbantur abacem argenteum sustinere, positis & collocatis in eo lancibus, scyphis, phialisq; aureis, gemmeis, & gemmatis. quæ res effecere vt recordarer responsum Pauli l. quæsitum. §. illud. ff.de leg. iij. t cui placuit legato marmore, statuas marmoreas legatario non deberi, quamuis legatis gemmis vase gemmea præstentur. l. & si non sunt. §. ff. ff.de aur. & arg. sicut & auro legato, aurea, vt h̄c ait Pomponius. sed in aureis illa ratio est, quod rursus igni domita ad pristinam & rudem auri massam facile redeunt, secus in marmore. d. §. illud. quæ ratio suadet, ne vase gemmea cedere relictis gemmis oporteat. Cæterum varietatis rationem illam ponendam arbitror inter gemmas, lapidésue pretiosos, & alios, quale marmor est: quoniam appellations rerum ex communi vsu exaudiri cōuenit, maximè in nomine supelleætilis. l. Labeo. ff.de supel. leg. sed consensus veterum, & quidem probatissimorum, gemmam pro vase gemmeo usurpauit, scut & aurum pro vase aureo. igitur verborum proprietati seruendum, cui comes est testantis sententia. l. non aliter. ff.de leg. iij. Vergil.lib. i. Aeneid.

-*Ille impiger hausit*

Spumantem pateram, et pleno se proluit auro.

Idem alibi:

-Et gemma bibat. Sic Ouidius lib.8. Metamorph.

-Dapibusq; remotis

In gemma posuere merum. Martial.lib.10.in Cottam:

Propinas modo conditum Sabinum,

Et dicens mihi,Cotta,vis in auro?

Quisquam plumbea vina vult in auro?

Idem lib.14.de ampulla potoria loquens:

Hac licet in gemma, quæ seruat nomina Cosmi,

Luxuriose bibas, si foliat a sitis.

Nec est alius autor, qui in hoc locutionis genere sit frequentior: nec tantum in generali gemmæ nomine hoc locum habet, sed & in speciali cuiusque inde legato Smaragdo, vel Amethysto, vel Onycha, vas a eiusdem materiæ cedent. Nihil aliud dicendum in ijs lapidibus, qui omnino pretiosi non sunt, sed propter eximium usum, & ex communi existimatione, gemmarum vice funguntur, ut Crystallum, Alabastrum, Myrrhinum, & similia. Horatius lib.4.carmen Ode 12. ad Vergilium.

Nardo vina merebere,

Nardi parvus Onyx elicit cadum.

Hoc est, inquit Porphyron, si Nardum vnguentum in Onycha ad me attuleris, vini cadum accipies. ita vas Onychinum, Onychem dixit, qui gemma est vnguis humani candorem referens. cum vero Sardæ quoque naturam mistam habet, Sardonyx dicitur. l.fin.s.divi. ff.de publica. Plin.lib.37.cap.2. usum refert Crystallum ex India sextarium 4. id est, vas Crystallinum. Ad propositum pertinet illud Matthæi 26.cap.accessit mulier habens Alabastrum vnguenti pretiosi: id est, vas Alabastrinum. Et quod Mart. ait lib.11.in Tuccam: -Vende

Argentum mensas, Myrrhina, rura, domum.

Myrrhina, vas intelligo quæ & murthea, & murrhina nominantur. l.ij. & l.vasa. ff.de supel.leg. à Parthico regno mititur Myrrhinum, coloris varii, gemmis etiam prælatum, ut Crystallum, quo ad usum vasis poteris, teste Plinio, tamen longè vilius. quamvis vero Crystallo, & Alabastro, vel in specie, Murthino legato, vas debeat, non idem dicendum in genere, si gemmæ legarentur, quia hæc propriæ gemmæ non sunt. l.& si non sunt. s.pen. ff.de aur.leg. & vilius est eorum materia. Gemmata vasæ à gemmeis differunt, quod illa aliam materiam coniunctam habent, sic aurata ab aureis. l.ij.de supell.leg.

Martialis

Martialis de gemmatis calicibus in hunc modum loquitur lib.14.

Gemmatum Scythicis vt luceat ignibus aurum,

Aspice, quot digitos exuit iste calix.

¶ Erant & in hoc triclinio tres mensæ citreae, de quibus Iuris. in l. si 5
sterilis. §. quamuis. ff. de action. empt. vbi notatur non esse venditio-
nem, si ego errem in qualitate, quamuis in corpore consentiam: ut
inquit, si mihi citreas mensas vendas, quae non sunt suspicor exem-
plum in citreis mensis à Iuriscons. subiectum: quoniam olim fuere in
pretio, & de earum vera materia maximè dubitabatur, nec qualis fue-
rit quicquam hactenus pro certo habet. qua de re agit Macrobius
lib. Saturnal. 3. cap. 19. odoratissimam esse constat, vnde Nauius Poë-
ta, citrosam vestem, pro odorata, à tineisq; vindicata dixit. Mihi verò
demum cognitu facile fuit, qui mensas proprius aspexi, & tractavi, &
deinde extra Veneris palatium arborem citrum, ingentem, lauro sa-
tis similem, nihilq; commune cum vulgari citro habentem, nisi quid
omni tempore ferè pomifera est, pomis alijs cadentibus, alijs subna-
scientibus. In prouincia Media quoque nascitur, Assyriam vocat Plinius,
lib. 12. cap. 3. Vergilius felicem malum, lib. 2. Georgicorum. Con-
stat & apud Mauros citrum nasci, ex qua mensæ citreae fiant, minus
tamen pretiosæ, quam Medicæ, minusq; odoratae.

O B S E R V A T A I N C A P V T I X.

- 1 Ad Veneris pulchræ conspectum venitur.
- 2 Disputat Venus de quatuor mundi dominis, quorum est Amor, & quid de summo Pontifice.
- 3 Declaratur l. deprecation. ff. ad leg. Rhod.
- 4 Maris dominium ad principem pertinet.
- 5 Terram esse insulam, & occupanti concedi.
- 6 Totus orbis, pro maiori parte, usurpatur.
- 7 Ad Venerem maximè spectat de mundi dominio disputare.
- 8 Quid sit Cestus Veneris, quid incestæ nuptiae.

C A P V T I X.

 Vimum desideriū vehemensq; studium videndi singu-
 la, quæ in tam beata regione admirationē facere possunt,
 egit, ne Veneris conspectū effugerim: talis illi sacra fa-
 cies, qualis & eius matutinæ stellæ, qui Lucifer dicitur: cu-
 ius naturam & cursum primus deprehendit Samius ille Pythagoras,
 Olymp

Olympiade circiter 42. per quam cuncta genitali rore conspersa, in terris generantur. scio, inquit tum Dea, me cæsis oculis suauiter intuens, ô hospes, quantum sis de amore & iure benemeritus: quo fit, vt locus hic à paucis accessus, tibi impunè sit peruius. nam vt Platonem proposuisse foribus auditorij sui ferunt, se non admissurum quenquam, nisi Geometriæ peritum, ita & nos, amoris & legum rudes arcemus, aut ingressos cum nota ejcimus. Ceterū image, ô hospes, iam animo confirma te, noscīsne cuius filij mater ego sim? i lius, inquam, quem prædico, quiq; totius orbis imperium sibi vendicare audet, & meretur. Proinde ne qua in re de orbis dominio posthac

2 dubites, t̄quatuor tantæ molis dominos inuenias licet, rationibus tam disparibus. Primus & præcipuus, est ipsius mundi summus artifex Deus, Iouem nominamus, non Diones desiderio perditum, sed Cœlestis Veneris genitorem, cuius est terra & plenitudo eius, præterquam quòd cœlum, quod inhabitat, creauit, can. quo iure. 8. distin. Vergilius in Iaschuo Carmine:

Fulmen habet mundi dominus, tenet illud aperte,

Nec datur Aequoreo fuscina tecta deo. & paulò post:

Quis te celata cum face vidit Amor?

Hoc in loco neque Neptunum, neque Amorem mundi dominum dixit, cùm de Ioue fulmen quatiente agit. quòd si Cupidinem ad reliquos principes referas, quos omnes ad vnum superauit, mundi secundus dominus iure optimo dicendus est, nam si potior mundi principibus est, mundum vt sibi afferat necesse est, argu. l. de creationibus. ff. de diuers. & temp. præsc. Omitto quòd nisi Amoris opera, Elementorum dissidentium vnamine foedus rumperetur, genus hominum deficeret. l. liberorum. §. fin. ff. de verb. signific. quare & quod de Amore Ouidius ait,

Regnat, & in dominos ius habet ille deos,

ad plebem decorum referendum est, non ad immensum illum, à quo omnis potestas est. cap. nouit: de iudic. l. i. de offic. præf. præt. Aphr. C. qui à Sibylla ἀντεῖναι, id est, ex se genitus, ab Apolline, ἀναφύειν, id est, ex se ortus nuncupatur: de quo in l. iiiij. §. omnes. C. de summa trinit. Hunc sic alloquitur Laetantius, & pietatis & amoris memor, in quadam elegia de Resurrectione domini:

Hinc tibi nunc auium resonant virgulta susurro:

Has inter nimio passer amore canit,

Christe

Christe salus rerum. suudit deinde:

Quo sumpsit mundus principe principium.

Cui sic Reges omnes parere & seruire pium est, vt populos Regibus.can.quæ contra.8.distinct.idq; potiori ratione. Ab hoc vno eius est is, qui se falso principem mundi iactabat, Daemon, can.pudor. 32.quæst.2.nec enim princeps, sed occupator pessimus erat. Sic seruum dicimus eum qui talis putatur, cum sit ingenuis. l.pen. ff.ne de stat.def.& falsus dominus non est dominus. l.Paulus. ff.de verb.sign. & hic iampridem iudicatus est Ioannis 16.cap. Is verò qui Christi vices gerit. Rom.Pontifex non obscurè neque ambiguè se mundi do minum fatetur, tanquam Petri repetitis longè seculis hæres: cui distinctum est, Matthæi 16.cap.tibi dabo claves regni cœlorum: &, quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis. inde Gelasius Pontifex ab uniuerso mundo, Romanum appellandum suadet:idq; ius à principatu Petri defluxisse.can.cuncta.9. quæst.3. Quin etiam huic Imperator dignitatem suam summittit. l.nos reddentes, c.de summa trinit. in quo mihi visus est semper Amori similis. nam & hic Amor diuinitatem habet, nec cœli modò fores aperit, sed &, si collibeat, effringit, deosq; ludos facit, & delicias. nanq; cœlo sua porta non deest, vt placet Ouidio,

-*Dextra leuaq;*, deorum

Atria nobilium, valuis celebrantur apertis.

Et Ennius portam cœli Aphricano cede ac sanguine hostium patuisse scribit, hac, quoties vult, Cupido ingreditur: in cœlum clarissima sydera & bene meritas de amore animas mittit: vt Perseum, & Taurum Europæ.

Hinc clara Gemini signa Tyndaride micant.

De quibus queritur Iuno in tragœdia. ad Tartara verò damnauit Phædram, Procrin, mœstamq; Eriphylen, vt verbo Poëtæ vtar, ex lib.6.Aeneid.Sichæum & reliquos taceo,

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit.

Quod Reges Regno possit exigere & priuare Amor, probat Sextus, Tarquinij superbi Romanorum Regis filius, Lucretia potitus. l.ij. §.quod ad.ff.de orig.iur. & Priami infelix exitus.

Quid si committantur ille & hic, singulari certamine? an neuter vincet alterum? vereor ne Cupido sit superior: nam quo suam potestatem summam esse præ cateris ostendat Pontifex, omnes reges

Lunæ confert, se vnum Soli. cap. Solitæ de maior. & obedi. atqui Sollem ab Amore victum, cum multis euentibus, tum à Daphne fugitiva probari & argui potest. Cæterum metuo, ne hic Sol nimium igneus sit. Omittamus iam eum, & litem totam dirimendam ad Minœm referamus, vt indaget, & disquirat, num & facem superet Cupidinis? † Ultimo itaque loco Imperator Antoninus ait in l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. ego quidem mundi dominus sum, lex autem maris. His est ille Antoninus, qui plurimi honestum amorem facit, in l. iij. ff. de donat. inter vir. nec obest dictio, autem, quoniam se maris etiam dominum asserat, quoniam nec hic, nec perpetuò alibi aduersatur l. hoc amplius. §. Alphenus. ff. de damno infect. & Psalmo 113. cœlum cœli domino terram autem dedit filijs hominum. nam & terra Domini est can. quo iure. 8. dist. Plautus in Mercatore.

Humanum amare est, humanum autem ignoroscere.

Accedit quod ita demum lege Rhodia maritima indicatur, si nulla principis lex ei aduersetur. igitur hæc præstantior, quippe quam Rhodia imitatur, & obseruat l. nauigia. C. de furt. Laetantius in lib. de falsa religione cap. ii. Neptuni regnum tale fuisse perhibuit, quale illud M. Antonij, cui, inquit, totius oræ maritimæ imperium & potestatem Senatus decreuerat, vt prædones persequeretur, & mare omne pacaret. Citat ibidem Euhemerus testimonium qui in inscriptione perantiqua Columnæ aureæ se hæc legisse commemorat: Imperium Iupiteri Neptuno dat maris, vt insulis omnibus, & locis secundum mare regnaret. Porro huic inscriptioni antiquissimæ fides accommodatur, l. in finalibus. ff. finium reg. Insuper, quia direptio in naufragos facta erat, in d.l. Deprecatio. à publicanis Cycladas insulas habitantibus, has Imperatori Rom. tributum pendisse testis est Strabo, lib. 10. Geographia, nec ergo Venus ignoro, de qua sic Horatius lib. 3. carminum:

-Quæ Gnidon,

Fulgentesq; tenet Cycladas, & Paphum

Iunctis visit oloribus.

Fulgentes vtique vocat propter marmor parium, vt ego quidem suspicor. † Quod de Imperatore Rom. dictum est, transferre licet ad summos principes, qui superioris maiestatem conferuare non tenentur: quorum est notionem decretumq; interponere, si quid per insolentiam in mari vel littore committatur, & si alioquin communia fint.

sint.l.quamuis. ff.de acq.rer.dom. l.littora.ff.ne quid in loc.public. cuiusmodi est Gallorum felicissimus Rex , cuius ditio serie seculorum longè antiquior Romulo inuenitur. nam id perridiculum est, quod multi dicunt vnum Imperatorem esse mundi dominum. † si quidem 5
constat Terram omnem nihil esse aliud quam insulam vnde cinctam Oceano , ut vult Dionysius in lib.de situ orbis, & Strabo lib.r. quounque enim ad ultima Terra eatur, obuius fiet Oceanus. Planè insula maris occupanti conceditur. §.insula.de rer.diuis.nec maxima iure aliquo à minima discrepat.l.fin.ff.de fund.inst.& ex occupatione eorum qui in vacua venerunt, non vnicum regnum, sed plura condita sunt.l.ex hoc.ff.de iustitia & iure. at licet in apibus commodissimè vnu sit rex,nihil tamen expeditius,quam plura esse apum examina: sic minimè oberit can.in apibus. 7.q.i. & semper multi varijq; fuere populi, à quibus principes regium dominatum accepere.l.j.ff.de conflit.princ. & generale pactum societatis humanæ est suis quenq; regibus obtenerare.can.quæ contra. 8.distinct. Fabius Pictor tradit, primùm ex mortalibus Ninum Assyriorum regem , aureos mores mutasse, ac finitum bellum intulisse , Asiamq; domuisse, infinito annorum numero antè quam pastor ille Romulus extitisset, vel Roma vrbs.

† Cæterū si alicubi legatur,cunctos populos ab Imperatore vi- 6
ctos,vel totum orbem à Romanis dominatum fuisse,vel omnes nationes Senatui paruisse,vt l.j. C.de summa trinit.§.omnes verò. procem. inst.& apud Plinium lib.7.cap.26.tum in can.cuncta. 9.q.3.cap.2.de re iudic.in yj.in eam partem accipiendum est,vt totus,omnis, & similes dictiones, quæ nihil excipiunt, pro maiori parte censeantur , saltem contemplatione cæterorum. nanque olim vix fuit alias princeps,cuius latius pateret imperium , quam qui Romanis imperaret. vt l.vnic. de Athl. io.C.l.maiore.ff.de verb.signifi. accedit illud Lucæ 2. cap.exiit edictum à Cæsare Augusto vt describeretur vniuersus orbis.Sic Antoninus mundi dominus est in l.deprecatio.ff.ad leg.Rhod.nimirum constat innumeratas gentes, potissimum ultra Euphratem fluuium , à Romanis nunquam superatas fuisse. l.non dubito. ff.de cap. l.mercatores.C.de commerc.

† Nemo, inquit Venus,hospes dulcissime, certiora de orbis terrarum dominio afferre poterit , quam tibi dij nunc audire concessere.si nescis cur ita,vt certior fias,dicam quod Aufonius,

*Orta salo, suscepta solo, patre edita Cœlo
Aeneadum genitrix, h̄ic habito alma Venus.*

H̄ic, inquam, habito, vbi regio neque pluviām desiderat, nec admittit, sed tantum fragranti rore, quem Lucifer meus cum paucis astris selectioribus crepusculo iam sudauit, humectatur. Videbis statim meliora, sed quō profectum tuum benē fortunet Cupido, sub quo iam pridem militas & meres, cingi te cingulo meo rursus expedit. afferi Cestum cōfestim iussit proferens Martialis versiculum Venus,

Sume Cytheriaco medicatum neētare Ceston.

Vl̄trō deae morem gesi, & cingi me à Charitibus passus sum, quibus 8 postea sacrificauit, t̄ velut Cesto maximopere recreatus, & nouo sacramento ad perpetuam Amoris militiam addiētus. A Cesto Accurs. in l. si quis. C. de incest.nupt.incestas nuptias denominat, quæ contra ius & fas cum cognatis cōtrahuntur, & nefariæ appellantur, siue cum ascendentibus sint, siue cum gradu à latere. l. si quis viduā. ff. de quæst. l. si. ff. de ritu nupt. Accurs. in rub. C. de incest.nupt.can.inebria. 15. q. 1.

O B S E R V A T A I N C A P V T D E C I M V M.

- 1 *Currus Veneris ad fontem, in hortos dicitur, vbi de nuptijs disputat.*
- 2 *Nymphaeum quod balneum sit. in l. si quis per. de aquæduc. lib. II. C.*
- 3 *Thermae Achilleæ cur sic dictæ. l. omnis. C. eod. & quid sit aqua superflua, & caduca.*
- 4 *Amorem perfectissimum in matrimonio esse.*
- 5 *Matrimonium rem esse sacrā explicatur, l. aduersus. C. de cri. exp. hær.*
- 6 *Faces nuptiales quæ.*
- 7 *Perpetua consuetudo in matrimonio, enodatur. l. hoc genus. ff. de condit. & demonstratio.*
- 8 *Ignis & aqua, adhibita nuptijs fuisse.*
- 9 *De fonte Salmaci, & Hermaphrodito rapto.*

C A P V T X.

I **R**otinus Aglaia, & Euphrosyne, cum Thalia tertia Charitum, t̄ currum Veneri pararunt, & constituerunt, studiosè quidem à Vulcano politum, multo auro multisq; lapillis splendentem. Subiere iugum gemmeum quatuor columbae candidæ, sed versicoloria colla torquentes, & leuibus incelsibus

sibus suscepta domina læta subuolarunt. sibi iussit dea tam pulchram quadrigam in hortis delicatissimis, quos ipsa mihi commostrans, sic ait: Vide hortos, & his fruere, quibus similes nec Semiramis vñquam, nec Rex Adonis habuit. cumq; Adonidis fecisset mentionem, leniter, vt animaduerti, suspirauit. Fuit illic fons illo purior, qui Narciso infelix præbuit speculum, totus lapide Ceraunio circuibatur, dein aqua leuis, salubris oculis, potui innoxia, hortos irrigabat, tandem riuum perennem faciebat, seu flumen, in quo pisces scammis aureis vestiebantur. eisq; in diuerticulo insidiabatur Protheus hamo eiusdem metalli & fune purpureo: cantabat interim Cymothoe nymphæ amorem, & fugam, repetens identidem Claudiani versiculos:

Armat spina rosas, mella tegunt apes.

Crescunt difficili gaudia iurgio.

Accenditq; magis, que refugit Venus.

Pars aquæ de fonte limpidissimo & perspicuo fluentis, per apertum sulcum & iuncis odoratis cinctum ducebatur in labrum ex iaspide, vt Nymphæo seruiret, & venam aquæ per calidæ temperaret, quæ per auream fistulam in idem nymphæum confluebat, aquam enim frigidam in balneis calidæ misceri solitam Palladius lib. i. cap. 40. retulit, & fistulam frigidariam appellavit. alumen redolebat calida, quod *συντηρεία* Vopianus dixit l. sed si. §. fin. ff. de reb. eor. nec mirum dissimiles aquas eo concurrere, cum in Macedonia ad Euripidis sepulcrum dextra ac sinistra duo riui sint, quorum alter aquæ bonitate placet, alter bibentes perimit.

† Nymphæum à thermis, id est, balneis calidis discrepare ostendit 2.
l. si quis per. C. de aquæduc. lib. II. vbi Praefectus curare iubetur ac diligenter prouidere, quantum aquæ thermis, quantum Nymphæis pro abundantia ciuium deputari conueniat. existimat Alciatus fuisse locum, in quo mulieres lauarentur: ego verò non assentior, non quòd negem mulieribus in Nymphæo lauari vetitum, sed quòd putem viris etiam permisum extitisse, separatim habere sua Nymphæa. Est itaque Nymphæum, lauacrum siue balneum aquam tepidam habens, non valetudinis sed voluptatis causa paratam. ideo prius consulitur thermis, mox Nymphæis, postremò alijs vñibus in d. l. si quis per. Strabo lib. 7. tradit in Apolloniatum finibus locum extare, quem Nymphæum vocant, vbi saxum est ignem vomens, cui fontes subsunt aquis tepidis & bitumine scatentes. Pindarus Olymp. 12. θερμὰ νυμ-

φᾶγος λατρῷα βασιλεῖσι, id est, calida Nymphaeum balnea frequentas. de viro loquitur. nomen inde sumptum est, quod per æstatem pomeridiana hora Nymphæ fere fontibus abluerent, Diana, puta, comites in secretis nemorum fontibus, ut se oblectarent tantum. Quod & Romani seruarunt, in octauam diei horam lotionem differentes, quæ est secunda post meridiem. Martialis lib. 10.

Octauam poteris seruare, lauabimus vna.

Scis, quām sint Stephani balnea iuncta mihi.

Vitruvius lib. 5. cap. 10. in balneis ahena tria locat, nempe caldarium, tepidarium, & frigidarium, ita ut ex primo in secundum aqua fluat. A Nymphis non est nouum deduci Nymphæum, cum obseruatum sit, nec Alciatus omisit, veteres consueuisse balnea nuncupare ex aliquius herois nomine: sed, ut annotauit, præsertim herorum nomen in-debant, qui lauacris delectarentur. unde legimus Herculis balnea: quia fesso illi Minerua calidam suppeditarit: vel, ut Athenæo placet, Vulcanus. meminit horū in 2. Chiliade Erasmus. † Hinc Thermae Achilleæ nuncupabantur Romæ, in l. omnis. de aqueductib. II. C. ab Achille, quem Thetis mater aqua stygia abluisse memoratur præter talum. Helenæ balneas ponit Pausanias lib. 2. in Cenchraeo nauali Choryntiorum, è regione, vbi aqua salsa tepida in mare influit.

Post aquam igitur balneis necessariam superflua alios ad usum transfertur à præfecto. Iulius Frontinus lib. 2. de aqueductibus, impetrantur autem, inquit, & haec aquæ, quæ caducæ vocantur, id est, quæ aut ex castellis effluunt, aut ex manationibus fistularum: quod beneficium à principibus parcissimè tribui solitum, sed fraudibus aquariorum obnoxium est. Aquarij sunt custodes & curatores aqueductus, quorum fraudes reprimuntur in l. usum. C. eod. Quid sit castellum in proposito, explicatur in l. j. s. hoc interdictum. ff. de aqu. cotid.

Ἀφεοδῆτης λατρῷοι. egredior, ut ad aquæ caput redeam, iuxta quod

- 4 Dea sedens: † de nuptijs, inquit, quibus obnixè faueo, pauca dictura sum, si semel manus in hoc sacro fonte lauero. nam si Caius in l. j. ff. de orig. iur. de iure ciuili nihil illotis manibus tractari decere eleganter dixit, quanto magis idem nos facere conuenit: cum de iure diuino differere auspicemur, hoc est, de coniugio: quod quidem iuris diuini æquè ut humani penitus communicationem continet. l. j. ff. de rit. nupt. & in eo amor perfectissimus versatur. l. iiij. ff. de donat. inter vir. Proinde Iupiter, qui coelum vagis impleuit amoribus, Iliad. lib. 14. fatetur,

faretur , se nunquam vlliis aut deæ aut mortalis foeminæ sic amore victum, ac tum fuit Iunonis, cuius nomen ἡρα, ἀπὸ τῆς ἔρωτος, id est, ab amore denominatur , quoniam Ioui sit amabilis , vt vult Socrates in Cratylo . Perfectit iuxta coniugij affectio , vt Alcestis Peleifilia pro Admeto marito emori præoptauerit : atque vt Orpheus inferos adire non formidarit, quo Eurydicen vxorem defunctam accerseret & recuperaret. Hæc est sancta sponsio , & fides, quæ inter tria selectissima bona matrimonij numeratur, canon. omne. 27. q. 2. Succedit secundò proles iusta, qua orbis totus nedum ciuitas repletur. l. j. ff. sol. matrimon. natura enim sagax & prouida dulcem voluptatem amoris machinata est , vt per eam tandem homines deliniti, liberis studeant: quod alioquin vix ratione facerent, sicut Claud. Galenus considerauit, hoc modo genus hominum mortale & caducum, ferè æternum redditur successione liberorum. l. liberorum. §. fin. ff. de verbor. signific. & hi vitam à maioribus acceptam, tanquam facultates, debent posteris suis : qui rursus quotquot agnoscuntur damnabuntur statim ad ultimum supplicium: nec haec tenus quisquam mortem vitavit. §. deinceps. de nupt. col. iiiij. nec immerito Pyrrhoni Academico gratissimus fuit Homeri versiculus, apud quem Glaucus Iliad. lib. 6. ait:

Οὐκπέρ φύλαρη γενεὴ, πάντις δὲ οὐδὲ γένη, id est,

Tale genus vero est hominum, quale & foliorum.

Nimirum ventus folia excutit ex arboribus , quibus alia Veris tempore reuirescunt, & sufficiuntur. Refert Iulius Pollux libro 8. legem fuisse latam Lacedæmone in eos qui sero vxorem duxissent, non modo in cœlibes, sed & lex Papia orbos duriusculè multauit, nunc obliterata l. fi. C. de infir. pœn. cœlib. Itaque pœnae cœlibatus prorsus sublatæ sunt, non eorum præmia qui liberos sustulerunt, qui in honoribus decernendis æquissimè reliquis præferuntur. l. in albo. C. de decu. lib. io. Forsitan insurget aliquis fretus autoritate Ambrosij, & cœlum virginibus impleri exclamabit, sicuti terram nuptis, can. nuptiæ. 32. q. 1. verum scitè Musæus in Læandro:

Πρεσβυτερος εἰς λεύπεις ιδεῖτο.

hoc est,

Virginibus non delectatur Venus , sed potius sacris nuptiis, ex quibus virgines cognoscuntur , non vt flosculi & poena mellita ex cariosa radice , quemadmodū videtur Hieronymo in can. tunc saluabitur. 33. q. 5. sed magis vt riui, quos deductos aspicis ex hoc fonte nitidissimo.

Habes iam duo nuptiarum bona , nempe fidem & prolem : † su- 5
pereft

pereft tertium , quod refertur in d.can.omne.27.quæft.2, & consistit in occulta quadam diuinitate,quę inest matrimonio,quod idcirco sacram appellatur. Hinc est quod vxor humanæ rei, & diuinæ domus socia dicitur,aduersus quam famosa actione neque viro,neque hæreditibus agere licet.l.aduersus.C.de crim.expil.hæred.l.j. & ij.ff.rer.amot. humanæ, inquam, rei socia est , vt intelligatur penè videri dominam rerum ipsius mariti.d. l.j. Et quamvis natura vito parere mulierem præceperit, non tamen vsque adeo vt seruat omnino, sed sic morem gerat dictoq; audiat quomodo patri filius.can. est ordo. 33.quæftio.5. Certè vt vir Dei,sic mulier hominis imago.can.cum caput.ead.quæft. Quod autem habetur in d.l.aduersus.eam esse diuinæ domus sociam, pertinere verius est ad cœlum ipsum , in quo Deus tanquam in solio residet, Matthæi 5.cap.& ex quo animum demisit, & amorem, cuius vinculo coniuges nectuntur.can.sc̄eminæ.3c.q.5.l.ijj. ff.de don.int.vir. l.j.de rit.nupt.nam ab Homero libro primo Iliad.

-Θεοὶ δὲ νυπτιαὶ δῶματα ἔχοντες vocantur, id est, Dij cœlestes domos habentes. & , Panditur interea domus omnipotentis Olympi. libro nono Aeneidos. Vel diuina domus accipietur pro templo , vt l.absit.de priuil.dom. lib.ii. C. quoniam expedit coniuges eius.

6 dem esse religionis.l.ne quis.C.de iudea.cap.gaudemus.de diuort.† Ve-
tus quoque mos sacrum non nihil esse in matrimonio declarat , cùm nouæ nuptæ facem de tæda præferri solitam sciamus. atqui tædam
sacrorum luminibus expetitam Plinius testatur lib.16.cap.10. nam fa-
ces quæ lucis tantum causa præferebantur de spina confeetas Massu-
rius autor est,in memoriam pastorum,qui talibus vñi traduntur,dum
Sabinas raperent duce Romulo. Quantum vero iura fauent nu-

7 ptijs inchoandis , † tantum prorsus à diremptione abhorrent. l.con-
fensu. C.de repud. ideo quia in eis est diuina illa coniunctio indiu-
duam vitæ consuetudinem retinens. §.j.de pat.potest. ex quo elicitur
syncerus sensus.l.hoc genus.ff.de conditio.& demonstratio.vbi lega-
tum Mæuæ, si Titio non nupserit , post mortem Titij solum cedit;
sed & alij nubendo,inquit Julianus,nihilominus legatum capere po-
test. Hoc est (vt ego quidem sentio) sicut mortuo demum Titio,
Mæuia caperet legatum, ita etiam nubendo alij, puta Seio, cum quo
futurum perpetuo matrimonium præsumitur. d.§.j.de pat.pot. quare
iam exploratum est Titio nunquam nupturam. Hoc amplius quod
non nubendi conditio de primis nuptijs intelligitur. l.dotis.ff.de iur.
dot.

dot. quam Accurs. in eam l. hoc genus pro contraria adferre non veretur : sic neutram se intelligere confiteñs. Hunc sequitur turba interpretum , qui volunt magis esse, ne nisi mortuo verè Titio Mætua legatum assequatur. quod perquam iniquum est, cùm semper Titium recusatura coniiciatur, quæ alij nubere maluit. l. fi. ff. de diuort. Et quia perpetua erat coniugij coniunctio, tignis & aqua nuptijs adhibebantur, vt duo præcipua elementa, quibus vita continetur. l. pen. s. fin. ff. de don. int. vir. Vergilius in Diris ad Lydiam

Quamvis ignis ero, quamvis aqua, semper amabo.

Hoc est, etiam si moriar, redeuntibus ad sua principia elementis, amabo tamen. Sicut & è conuerso Artemisia Mausolum virum, regem Cariæ, fato perfunctum ardentius amauit, eiusq; desiderio flagrans ossa & cinerem eius odoribus mixta contusaq; ebibit, sepulcrumq; ei ædificauit, quod inter septem orbis miracula nomen habet: iuxta quod est Mercurij, & Veneris cuiusdam fanum, t è quibus Dijs natu fertur Hermaphroditus vtriusque sexus particeps, altero semper potentior. l. quaritur. ff. de stat. hom. Est non procul à fano Salmacis fons, in quem conuersam accepimus Nympham eiusdem nominis, quum Hermaphroditu per vim potita esset. de qua loquitur sic Ouid. lib. 4. Metamorph.

Denique nitentem contra, elabiq; volentem

Implicat vt serpens.

Merito notauit Accurs. l. j. C. de rapt. virg. pœnam rapti in muliere locum sibi vendicare, si aliquando adolescentem rapuerit. Vitruvius lib. 2. cap. 8. fabulosum putat, quod aiunt Salmacidis fontem, eos qui bibent, effeeminare.

O B S E R V A T A I N C A P V T
V N D E C I M V M.

- 1 *Nullo iure nuptias sine patris consensu consistere.*
- 2 *An per omnia sacro iure censeatur matrimonium.*
- 3 *An liberi ad matrimonium à patre cogi possint.*
- 4 *An raptor i quam rapuit ducere permittatur.*
- 5 *Versicoloria quæ appellantur.*
- 6 *Quid sit Nardum purum in iure, quid Nardostachys.*
- 7 *Gemmae à lapillis an differant.*

C A P V T X I.

Non prius rerum mearum euentus, Venerisq; mellita colloquia omnino referam, quām receptam iam pridem sententiam refutauero, eorū qui existimant sine patris consensu liberorum matrimonia, iure saltē pontificio, consistere quāc hactenus seruata est, vt à me anus reprehenderetur. quid enim durius? quid usquam iniustius quām puellam patris inuiti inimico nubere? cum ne quidem honesto viro filiam inconsulto parente canones desponderi permittant. nam iure ciuili quin sit hoc prohibitum nullus dubitat. l.ij.ff.de rit.nupt.§.j.de nuptijs.accedit illud Euaristi summi Pontificis : aliter non sit legitimū coniugium nisi à parentibus tradatur.can.non omnis.§.fin.32.q.2.subdit can.honorantur.Ambrosius, in quo negat parum pudentis esse virginis maritum si eligat , fretus Euripidis testimonio, apud quem in Andro, Hermione Menelai filia, cuius connubium Orestes petebat, respondet : Νυμφεν μάτωρ μὲν τὸν ἔμοι πάτηγε ἔμοις μετίμαστος τέλει τὸν ἔμοι λειώντη πάθει. id est, sponsaliorum meorum pater meus curam habebit, & non est meum hæc statuere. Obijci audio, in sacris negotijs patris consensum non desiderari, vt si filia religionem profiteri voluerit.can.puella. 20.quæst.2. quod quidem nihil obest. nam & patria potestas sacra est, simul cum tali religione nata.l.veluti.ff.de iustitia & iure. & inde filium in sacris esse dicimus , hoc est, in patris potestate. l.pen. C.de bon.mat.l.j. C.de offic.præt.adde religionem quam filius filiaue optant , semper videri præsumiç; iustum & sanctum, non perinde in sponsa sponsōue euenit,cùm indigni plerunque inconsulto patre elegantur à liberis, præsertim à mulieribus,quæ hac in re aduersis propria commoda laborare solent.l.si pater.C.de sponsal. Quamobrem piè & sanctè parentes in hoc consulentur,vt sibi generos & nurus elegant , natalibus & facultatibus pares.† Nec adeò sacrum est matrimonium,quin pro illo munera licet ultra dotem accipientur.d.can.honorantur. 32.q.2.præterea arctius est vinculum patris & filij quām coniugij.l.non vt à patre. ff.de capti.illud natura neutrit , hoc eligitur. Non obest quod ex Dei præcepto antiquissimo relinquunt homo patrem & matrem, & adhæret vxori.Genef.i.cap.quia de vxore iusta præcepit Dominus,qui nuptias iniquas ratas non habet. sic in decalogo iussit nos obedire parentib

parentibus, nimirum æqua imperantibus. can. si dominus. ii. q. i. non
reip. vel principi insidianibus. §. causas. vt cùm de appell. cog. col. viij.
i. minimè ff. de relig. & sump. iubet Prætor pacta seruari: hoc est, legi-
bus & moribus probata. i. iuris gentium. §. Prætor ait. ff. de pact. Quod
de filia dictum est, ad filium perequè transfertur, cùm d. l. i. j. ff. de rit.
nupt. sine differentia loquatur, & can. non omnis. §. fin. † Hoc interest 3
tamen, quòd filius se dignam puellam ducere à patre cogi nequit, filia
cogetur nubere, nisi turpem, indignumq; moribus virum obtulerit.
I. sed ea. cum seq. ff. de sponsal. Meminerint tamen viri, familiares ali
inimicitias à muliere, quæ nolens ducitur, & si parentes consentiant,
sitq; matrimonium cum violenter abducta. can. de raptoribus. §. puel-
la. 36. quæst. i.

† Contrà si puella raptori assensum præbeat, patre dissentiente, & 4
querente, puella patri redditur. d. can. de raptoribus. in princip. quod si
pater rapinam iniuriāmq; talem dissimulet, qui antea reclamabat, iure
civili non confirmatur matrimonium. l. vnic. de rapt. virg. C. sed pon-
tificio. can. denique. 36. q. 2. Hoc seruauit olim Romulus, cùm Sabinas,
à pastoribus adiutus, rapuit, postea parentes reconciliauit. in hanc
partem accipio cap. cum causa. de raptor. vbi dicitur parentes recla-
massè, deinde matrimonium perfectum fuisse, parentibus tandem
consentientibus, de quorum consensu tacuit, quia præcipua dubita-
tio in eo non versabatur. quare manifestius id in cap. seq. explicat, &
nobiscum facit.

His explicatis, & ni fallor, persuasis visamus denuo Venerem ac
curvis sui duætrices columbas, quæ cùm piæta colla fonti subinde
immergebantur, & cùm exirent, guttas vniōnibus similes huc atque
illuc spargebant. piæta vocat Apuleius, † nos versicoloria diximus, vel 5
quia varios colores referant simul, vel quòd vnum tantum colore
habentia, in alium atque alium mutare videantur. nam M. Tullio pla-
ciuit lib. 2. Academicarum quæstionum, plures videri in columbae col-
lo colores, nec esse plus vno. & Hieronymus, columbarum, inquit,
colla ad singulas conuersiones colore mutant. refert Rhodiginus
lib. 9. cap. 31. Arcus quoque cœlestis multicolor & versicolor sapissi-
mè vocatur. & Vergilio lib. 4. Aeneid. Iris deuolat,

Mille trahens varios aduerso Sole colores.

De eadem loquens in 2. lib. de raptu Proserpinæ Claudianus ait:

Nec sic innumeros arcu mutante colores

Incipiens redimitur hyems.

Recte igitur Vlpianus voluit in l.si cui. §. fin. de leg. iij. versicolorij appellatione venire lanam tinctam , cuius nativus color mutatus est. Grammaticus insurgit , & ait versicoloribus propriè contineri , quæ varios colores habent , idq; probat ex Cicerone , qui collum columbae , & pauonis caudam versicolorem vocat. Id quod de collo columbae obijcit , nobis fauere iam ostendi : tametsi passim usurpari versicolorem pro multis coloribus piëto demonstret , nec nos diffiteamur , tamen non expendisse illum quid Vlpianus voluerit , ostendam , in d.l.si cui. per cuius totum contextum non quidem de veste , sed de lana agitur , quæ naturaliter vnum tantum colorem habet , seu album , seu nigrum , seu alium , vt sensit Vlpianus . nec quisquam , nisi perraro , variorum colorum lanam vidit in vellere . quo circa verba testatoris exponens de lana tantum loquentis , necesse est versicolorem eam interpretari , quæ in alium colorem versa sit . Planè Genes. 30.cap. recitat astutia , qua Iacob effecit , vt oues Laban multicolores & maculosos agnos parerent , proponens gregi ad fontem appulso , virgas dissimiles , quarum varios colores , matres dum conciperent , obseruabant . sed hoc inusitatum est , & locum habet l.ex ijs. ff. de legib. De lanæ nativo colore , præter pullum & candidum , nonnulla infrà describemus , quæ ipsi in re praesenti vidimus . Hinc ergo abeundum est , quamuis id inuiti faciamus , ne lauantem se Venerem contemplemur : loturam coniectura consecutus sum , eo quod Aglaia

- 6 Charis , † vasculū attulit ex Sardonyche , in quo , nasi mei iudicio , erat vnguentum pretiosissimum ad voluptatem faciens , non ad sanitatem : quòd à Iurisconsulto Nardum purum nominatur , in l. in argento . §. j. ff. de aur. & arg. & Nardum pisticum , quo Maria vnxit pedes Iesu , Ioannis 12. cap. id est , fidele , ad differentiam corrupti & adulterini , aut impuri . quoniam Nardum facile adulterari ostendit Dioscorides . lib. i. cap. 6. vocatur & Nardum spicatum Marci 14. cap. quia hic frutex gemina dote commendatur , nempe folio & spica , quæ Græcè Nardo stachys dicitur , l. fin. §. diui. ff. de publican . Iauactis principum spica frequentius adhibebatur . Iui , vt verisimile est , moestus , quòd mihi à tam celebri & dulci Veneris & Gratiarum cœtu abeundum esset , quo vehementissimè capiebar : perambulauit ripam amnis limpidi , tinctam Populis Succinum lacrymantibus , & gemmis multis ac 7 lapillis plenam . † Gemmas & lapillos sic distinguit Vlpianus l. & si non

non sunt. & pen. ff. de aur. & argent. vt illæ sint pellucidae materiae, vt Smaragdi & Amethysti, hi contrariae superioris naturæ, vt Obsidiani. Hinc passim autores vtrunque nominatum iungunt sicut diuersa, maximè Plinius (quo teste Grammaticus lib. 6. contra sentiens vtitur) sic ait lib. 2. cap. 63. auri argentiq; venas & æris ac plumbi metalla fodientes, gemmas etiam & quosdam paruulos quærimus lapides. Tibullus lib. 1.

Non lapis hanc gemmæq; iuuant. *Martialis,*

Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.

Seneca libro declamationum secundo:

Nunquid gemmas, & ex alieno littore petitis lapillos?

Plinius idem lib. 37. cap. 1. Victoria illa Pompeij primùm ad margaritas gemmasq; mores inclinavit, nam margaritæ propriè à gemmis & lapillis differunt, vt & Vlpiano videtur, licet ille reprehensor lapillos, ex quibus mulierum inaures siebant, margaritas semper fuisse arbitretur. Alciatus frigidior quām par sit, adducit pro Vlpiano Ety-
mum duntaxat, quia gema, quasi gemina appellatur, & ita pelluceat. audiamus quo sa Macrum Poëtam, non malum autorem, cuius ver-
sus sequentes sunt:

Gemmis à gummi nomen posuere priores,

Quod translucerent gummi splendentis ad instar.

Nomine sed lapidis species signatur utraque.

Propterea lapidum titulo liber iste notatur.

Est ergo lapidis nomen generale & speciale, vt adoptionis. I. j. ff. de adopt. cùm speciale est, à gemma discrepat, cùm generale, ipsam comprehendit, vt l. fi. s. diui. ff. de publica. & forte etiam margaritam complebitur, vt l. argumento. s. margarita. ff. de aur. & argen. Itaque disputat Vlpianus de mera vocabuli proprietate, iste de licentioso visu. Cauet ille testatori, qui legauerat alteri gemmas, alteri lapillos, iste reprehensionis libidine potius quām Iuris consulti odio incensus, æquitatis & veritatis immemor redditur. Vt ecce, Deus creauit hominem. quis dubitat quin hac voce & mulier veniat? l. hominis. de verb. sign. alius dicet se hominem & mulierem vidisse per quām propriè. exempla possum afferre innumerabilia, non discedam à gemmis: reprehensor ait Murrinum Plinio gemmam esse, Vlpiano non, d. s. pen. cur tam variè? nisi quia hic de proprietate loquitur, vt Plinius etiam lib. 37. cap. 2. proximum locum in delitijs foeminarum tamen adhuc Suc-

cina obtineat, eandem omnia hæc quām gemmæ autoritatem , sanè maiorem aliquibus de causis Crystallina & Murrhina. Si lapis ex parte transluceat , ex parte non , qualem in hac ripa nactus quendam sum, vt in Cypro inuentus est Smaragdus, partim Iaspis, tunc potiori cedet non pretiosiori , sed maiori , cui quod reliquum est , accedat. l. quaritur ff. de stat. hom. l. et si non. §. fin. ff. de aur. leg. Quòd si neutra materia ab altera supereretur , neque gemmarum legatario debebitur, neque lapidum. l. quæsitus. §. si quis eodem ff. de fund. instr. ita omnis scrupulus sublatus est, nec est cur obganniat aduersarius.

O B S E R V A T A I N C A P V T
D V O D E C I M V M .

- 1 Ara ignis odorati sempiterni Veneri Astarte sacra.
- 2 Voto filius f. & seruus non obligantur, & quare.
- 3 An pictura cedat tabula, vel contrà.
- 4 Declaratur l. in rem. §. sed & id quod ff. de rei vendic.
- 5 Illustratur l. si qua. de spectacul. lib. II. C.
- 6 Mortem consciiscere sibi, olim licitum amoris vehementia.
- 7 Infelix Cupido, quid in iure.

C A P V T X I I .

I Eligione impedit, ne cuncta quæ ad Venerem & Amorem spectant sacra & mystica prorsus recitem: nam me plura referre conantem Deæ ipsius imago per somnum terruit: vnum implorata venia, non filebo, quod me ab amnis amoenissima ripa diuertere impulit: occurrit † igneus quidam odor, qui nihil redoleret aliud quām Amomum, lignum Aloës, & Casiam. credidi ego ibi Phœnicem sua facere incendia, quæ centesimo quoq; anno renouantur. fragrantiam adeò suauem sensim secutus sum, donec ad ædem veni Veneri Astarte sacram, Corinthio structuræ genere, id est, florido & gracili ædificatam, de marmore Paro translucenti, vbi erat ara eidem dicata de solido Adamante, lata quoquo ver sum pedes xv. ad quam xxvij. gradibus ascendebatur, videbaturq; clarius illa ara, quam Agamemnon xij. dijs iuxta Amaxitum urbem construxit. Hæc Venus Astarte, alioquin Syria dicta est, & nupsit Adoni, vt vult Cicero lib. 3. de natura Deorum. huic rem diuinam fecit valde

valde addictus mulieribus Salomon libro tertio Regum, cap.ii. vbi fertur coluisse Astarten deam Sidoniorum: est enim Sidon vrbs in Syria. Super eam aram ardebat ignis odoris eximij, nec aqua quidem extinguisibilis, quemadmodum ignis sacrificij, qui septuaginta annos Babylonicae captitutatis sub aqua in puteo vixerat. can. sicut. 2.q.i. no-
tes & dies ardebat, vt ignis Hephaestij montis in Lycia aduersus aquas contumax, aquæ quidem vulgaris ignis cedit,

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,

Nulla est quæ posset vis alia opprimere.

vt Valerius Aedituus apud A.Gellium dicebat. quàm disparem vim habuit ignis Vestæ, Noe siue Iani, vxori sacer, quam Tyrrheni labith Orchiam vocauere, vt refert Myrsilus Lesbius in lib.de origine Italæ, de quo in xij.tabulis sic cautum fuit: Virgines Vestales in vrbe ignem foci publici sempiternum custodiunto. sed hic quotannis Calendis Martijs reficiebatur nouus, sic æternus fingebatur, arg.l. propendebatur ff.de iudic. sic & ignis ex Dei iussu accensus, Leuit.6.cap. Amoris verò igne nihil durabilius, nihil vehementius, qui feruor naturæ appellatur in §. Sinautem. de non elig. sec.nub.col.j. & mulieris pulchritudo quasi ignis exordescit, Ecclesiastici 19.cap. proclui iam graduum serie de ara descendisse me sensi, cùm descendere non puitarem, postquàm de aliorum more litassem. nam in ea nulla cædebar tur hostia, sed tantum solenni prece deam venerari decebat, & cor sponte offerre & dedere, vt in ara Apollinis *γενύτοες* Deli, quam Pythagoras vt inuiolatam adorauit. ita enim Cloatius Verus docuit ordinatorum lib.2. nam Amor ex consensu potissimam efficaciam accipit, & ex mutua voluntate l.nuptias. ff.de reg.iur. l.ij. ff.de donat. inter virum.

Porro vota concipere quiuis pubes poterat, † prater filium fam. & seruum, vt iure ciuili constitutum est. l.si quis. §.voto. ff.de pollicit. Quærit ibi Accurs. qui fit, vt filius famili. per conuentiōnem homini potius obligetur quàm Deo immortali. l.filius familiās. ff.de action. respondet, cum Deo agi iniūs. quæ ratio non magis filio fam. congruit quàm cuiuis alij, nec video quare remissior sit Deus seruo, quàm libero, si non solet personas acceptare. §.j.de monach.col.j. Quocirca séire debemus, Deum hominum summum creatorem ac principem, non semel hominis natura considerari & censi, vt cùm ait, descendam & video. can. Deus. 2.q.i. inde fit, vt votis & munerum promissione

sione capi eum quodammodo suspicemur tanquam contractu, dō vt facias, can. magna. de poenit. dist. i. Euripides in Medea, πάτη δῶρα
σὺ θεὸς λόγος. argumento est, quod dij tutelares ciuitate euocabantur carmine, quo templa & ludi ptomittebantur ex yoto, si modo hosti- bus fauere desijssent, vt ostensum ex Furi libris apud. Macrobius, & in l. sanctum. ff. de rerum diuis. vnde Herculi Decimam bonorum partem vouebant Diuites, quo patrimonium eorum bene fortunare pergeret. d.l. si quis. ff. de pollicit. quinetiam Ioui prædatori templum Romæ sacrum fuit, eo quod Romani bellum gesturi aliquid de præda Ioui pollicentur, vt inquit Seruius, exponens illud in 3. lib. Aenei.

-Et diuos, ipsūq; vocamus

In prædam, partemq; Iouem.

Filius familiās ynā cum seruo à voti obligatione eximebatur, propterē quod nimium ad vouendum propensus vterque est. quid non promittit filius fam. si potiri puella licet, quam sine patris consensu ducere nequit? si frui paternis opibus, vt l.j. ff. ad Macedon. Seruius etiam quicquid est Deorum promissis locupletat, si seruitutem possit effugere, si natalibus restitui contingat. Plenæ sunt Comœdiae his pollicitationibus & votis. Fecit itaque ius in huiusmodi personis, quod in mulieribus, quippe quas iuramento ea in re abstinere iussit, in qua facillimè iurantes peierabant, quamvis iurare vt vouere religio sum sit. l. ij. C. de indict. viduit. & in Auth. vt sine prohibitio. ma. & no. §. quia verò colla. vij. nam quod creberimè fit, si id duriusculè fiat, iura prohibent, & profusam facilitatem coercent. l.j. ff. de donat. inter vir. l. nec in ea. ff. de adult. patre autem consentiente, vel domino, filius & seruus voto obstringuntur. d.l. si quis. can. mulier. 32. quæst. 2. quia non temerè ineptis votis consentient. Corroboretur hæc opinio Homeri Iurisconsulto notissimi versibus, apud quem lib. 3. Iliados Menelaus singulare certamen initurus cum Paride, non ante sanctum fœdus ferire voluit, nec Telluri, Soli, ac Ioui rem diuinam facere, quam Priamus autor sacramenti fuerit,

Μύ τις ἵωεβασίν Διὸς ὄρμα δηλήσκοται.

Ἄτει δ' ὅπλοτέρων αὐδρῶν φένες ἀπρέθονται. ~ Id est,

Ne aliquis Louis sacramentis, transgressione obsistat. Semper verò juniorum virorum mentes leues sunt. Tandem Priamo patre adstante Paris filius se religione ritè obstrinxit. Pro ædium sacrarum parietibus pictas vidi expressas eorum, earumque imagines, qui, quæ ue- tum

tum conceperant solennibus formulis. adhibuerant artifices obiter ornamenta montium, arborum, & columnarum cum crispis folijs & volutis. Hi fuerant Parrhasius Euenoris filius, & Apelles qui Venerem de mari exeuntem egregie depinxit, de quibus in §. literæ. de rer. diuis. quod si in tabula pinxissent tam claras effigies, dubitari meritò non posset, quin picturæ tabula cederet. † Controuersia hæc non-
dum sedata est, & vulgò multum hæsitari video, quid de ea re sentien dum arbitror ego facilitati consulens, dicendum esse, communiregula picturam cedere tabulæ, eò quia sine illa esse nequeat. l. in rem. §. sed & id. ff. de rei vendicat. Paulus ait, sed & id quod in charta mea scribitur, aut in tabula mea pingitur, statim meum fit, licet de pictura quidam contra senserint propter pretium picturæ: sed necesse est ei rei accedere id quod sine illa esse non potest. Hæc ille ex eodem §. elicetur exceptio, quæ habet, picturam pretiosam, auro forte & minio refulgentem, non cedere tabulæ: ratio est, quia communis estimatione illi præualet, & prævalentia (vt sic dicam) standum: vt satis ostenditur §. in omnibus, qui illi §. sed id quod subiungitur. † Nec obest, quod 4 Paulus ait accedere picturam, quia sine tabula esse non possit, nam hoc statuendum in vulgaribus coloribus. licet, inquit ipse, propter pretium picturæ aliqui contra & rectè senserint, dicit nanque argumentum ab speciali, si in pretiosa pictura hoc locum habet, vt vincat tabulam, vulgaris igitur & vilis vincitur. sic accipio l. qua ratione. §. literæ. ff. de acq. rer. dom. vt pictura superet, cùm aurea est, secus in literis quas paulo antè, licet aurcas, dixerat superari. Idem de alijs æquè pretiosis coloribus. annotauit Vitruvius lib. 7. cap. 5. olim cautum, vt picturæ pretiosæ domini, non redemptoris, hoc est pictoris, impensa repræsentarentur, vt Minium, Cryfocolla, Ostrum, Armenium.

Altera exceptio sic se habet: vbi cunque pretiosa quidem pictura non est, sed plurimum excellit artificio, trahit ad se tabulam: idcirco ridiculum putat Iustinia. in §. literæ. vers. si quis. de rer. diuis. Apellis vel Parrhasij manum vilissimæ tabulæ cedere: nec ibidem aliam ob causam carpit eos, qui tabulæ nimis concesserunt, quām quia de qua licunque pictura sine exceptione & differentia locuti fuere. expenda-mus, quæso, dictiōnē illam, qualiscunque, per quam id quod dici-mus, innuitur.

Vidi Tragicas amantium imagines arte & ingenio mirabili elabo-ratas, diu & multum aspexi Psychen, quæ sese excruciat ob lu-

cernam accensam, quemadmodum Hero ob extinctam. Hippolytus Phædræ libidinem execrabatur, se meritò exhæredandum à patre attestans, si nouercæ nefariam voluptatem molienti consensisset. §.causas.vt cùm de appell.cog.col.viiij. Phædra se contemni indignata adolescentis castitatem oderat, & aduersus eum machinabatur, Theseum instigatura, vt l.iiiij.ff.de in offic.sed sagax pictor, is fuit Pamphilus Apellis præceptor, teste Plinio, cùm in pingendis Heroïdibus Heroibusq; omnem iam mœstiaæ imaginem consumplisset, & indignationis, Cauni faciem auersam pinxit, velut tabulas ad se à Byblide sorore & amante missas exhorrescentis, vt incestum vitaret.l.& § nihil. ff.de rit.nupt. optimè artis decorum pictor seruauerat, † quale in pictura potissimum præcepit Imperator.l.si qua. ff.de spectac.ii.C. nam effigies amatoria loco ipso accommodarat. Aptè & festiuè Licinius Mathematicus Alabandeos (gentis id nomen est) acutos ad omnes res ciuiles haberi dixit, sed propter non magnum vitium valde insipientes esse iudicatos, quòd in gymnasio eorum quæ sunt imagines, omnes essent causas agentes: in foro autem, discos tenentes, aut pila ludentes. quod reprehendi perdecet, d.l.si qua.de spectacul.& Vitruvius non omisit.

Incidérunt tandem oculi in tristissimum TERGILLAE PVPPIA E simulacrum, QVAE (vt continebatur elogio) INTEGRA AETATVLA SVAVIVM DANS BLOSIO VINDIO ADOLESCENTI, ALLICIENTIBVS SEMVTVO OSCVLIS AC ANIMIS, INTERIERAT. Vidi non procul ab his pictū auro & atris coloribus, T. MVSONIVM SCILLONEM P. F. QVI, CVM PROBINA LYSANIA IN RVSCVLVM CONVENTVRVS, EAM AB APRO MISERE INTEREMPTAM COMPERIT: MOX PVGIONE IN PECTVS TRAIECTO, ABRVPTIS VITAE BLANDIMENTIS, OCCVBIT: SIC, QVOS FELICITER LAETOS AMOR CONIVNXERAT, INFELIX FVNVS NON POSTEA SEPARAVIT.

Non defuit Dido Aeneæ ingratitudinem accusans morti proxima. Didus mentionem facit Accurs. in l.si quis. §. eius. ff.de iniust. testam. 6 cam vitæ tædio semet interfecisse referens, † quod iure ciuili vetitum non est, nam vitæ eius pertæsum est, ob discessum hospitis dilectissimi,

mi, cuius gladio se traiecit. dolore quoque nimio sibi manus inferre Iurisconsultus non prohibet, d. §. eius. & l. iij. §. si quis autem ff. de bon. eor. qui ant. atqui dolor amoris familiarissimus est, Plautus in Cistarria:

Iactor, crucior, agitor, stimulor, versor, in amoris rota miser.

Scripsit Cornel. Tacitus lib. 6. Neruam Coccium iuris diuini & humani peritum, Augusto Cæsari amicissimum, vitæ tædere cœpisse, ac se occidisse. mirum certè, virum tantopere laudatum nec infelicem habitum, sed Augusto gratum. l. iij. §. post hunc. ff. de orig. iur. tantum scelus admississe, nisi forte iactationis causa id fecit, vt Empedocles, & alij philosophi: vt est apud Vlpian. d. l. si quis. §. eius. Quis scit vtrum Nerua amaret? alioquin qui sœvit in se ipsum sine causa, non impunè audet. quia qui impius in se est, in alios non potest esse non crudelissimus. d. l. iij. §. pe. de bon. eor. qui. l. cùm autem. §. malus. ff. de ædil. edi.

Enim uero lege sanctissima & naturæ congrua nulli fas est se præproperè vita eximere, quasi ab statione discedere iniussu summi ducis, qui animum cœlestem in hoc corpore, tanquam in aliquo carcere, inclusit, cùm effringendo carcerem delictum committatur. l. j. ff. de effract. non arbitror tamen luendorum scelerum causa nasci homines, vt falsò in principio libri de consolatione M. Tullius afferuit à Laetantio eleganter confutatus. carcer enim ad custodiā non ad pœnam inuentus est. l. aut daminum. §. carcer. ff. de pœn. sed pusilli est animi atque peruersi ærumnas huius seculi morte effugere, vt Augustino placuit. can. si non. §. fin. 23. q. 5. Quam est onerosus, & molestus creditor, qui plus petit tempore, is profecto non ab re repellitur, §. plus autem. de act. quo circa cœlum immatura morte expectare vanitas & insania existimatur, fatis nimirum obstantibus, hoc est iure naturali. nanque ita exponit Seruius illud Verg. 6. Aeneid.

Proxima deinde tenent mœsti loca, qui sibi lethum

Infantes peperere manu, lucemq; perosi

-Proiecere animas. subdit ilico, -Fata obstant.

Quippe cùm principio generi animantium omni sit à natura tributum, vt corpus vitamq; tueatur, qua nihil pretiosius, l. sancimus. in fi. C. de sacrofanet. eccles. Quod verò Vlpian. placuit licere naturaliter se trucidare. l. peculium. §. si ipse. ff. de pecul. hunc intellectum capit, vt non iure naturali cum Deo communi, vel cum feris liceat, de quibus in l. §. huius. & l. pen. ff. de iustitia & iure. sed iure gentium, per quod

seruitus deceptioq; recipiuntur. l.ex hoc. ff.eod.l.in causæ. §.pen. ff.de minor. §.singulorum.de rer.diuis.

- 7 Proinde hoc genus mortis, amoris impatiëtia sibimet allatae, t.in felix Cupido nuncupari iure poterit, ex l.j.C.de senat.Claud.quò suadente se Pyramus & Thysbe amâtes Babylonij necauerunt. nā hanc *Audacem faciebat amor:*

Nempe contra sexus naturam. nec mirum si vtriusq; sanguine Mori arboris poma tincta fabuletur Ouidius , quia Μωγὸς Græcè fatuum significat,& ipsi dementia insigni laborarunt.vnde Sycomorus arbor Aegyptia,id est ficus fatua,de qua in l.pen. §.fin.de extr.crim.Dioscorides lib.i.cap.144. Anteros vocitatus est ab antiquis diuersus amori deus , quem Marte & Venere genitum tradit Cicero lib.3. de natura Deorum.eum Helei vt numen venerabatur. Desij ego demum lugubres picturas,& tristissimos amorum euentus contemplari:ne,si diutius immorarer , in vitium venirem , quod taxat Iurisc.in l.animi. ff.de ædil.edi.egresso mihi obuiam venit nonnihil multò iucundissimum,& pecus Amori sacrum.

O B S E R V A T A I N C A P V T X I I I .

- 1 *Ad pratum venitur, ubi grex Cupidinis pretiosam lanam habet.*
- 2 *Quare in l.fin. ff.de abig. magis puniatur, qui à stabulo pecus abducit, quam qui à sylua.*
- 3 *Ab incusitodito templo auferens mitius punitur.*
- 4 *Quid sit Vlpiano, ex pecorum lana succus.*
- 5 *An prohibitio alienationis in contractu dominium transferri vetet.*
- 6 *Aperitur sensus l.si ita quis. §.ea lege. ff.de verb. oblig.*
- 7 *Iura magis fauent translationi dominij quam contraria.*
- 8 *Quando per pactum dominij translatio non impediatur.*
- 9 *Verus intellectus l.si creditor. §.fin. ff.de dist. pig.*

C A P V T X I I I .

- I Ntlatō solo virens & floridum pratum riuulis vndiq; rigabatur, quantumq; graminis & trifolij longissimis diebus greges carperent , tantundem ros noctis exiguae reponebat. quòd si pratum inde dictum est, quia ad fructum capiendum paratum sit, l. pratum. ff.de verb.sig. huic maximè hic debet etymus: vix quidem ix.iugera continebat, sed herbis noxijs,rubis,ac sensibus

tibus carentia, & , vt semel dicam, tale mihi pratū Cupidinis apparuit, quale iuris civilis, à Iustiniano expurgatū. l. j. s. nulla. C. de vet. iur. nec riui, qui varios sine nomine flores lauabant, ranarum cōuitia patiebantur. at aurum satis abundē ferebant, vt Ganges Indiae fluuius, & Phison, qui alluit Regionem Heuileath, à delitiarum horto scatens. Gene. 2. cap. Pascebant in medio prato oues & agni quamplurimi, quibus vellera partim auro splendebant, partim fulgebant coco & purpura: quamuis nusquam alibi hi colores nativi sint. l. si cui. s. fin. ff. de leg. iiij. vidit vtique Plinius coco & conchylio infectum in oue vellus, sed artis luxuria, non naturae munere. plura purpuræ genera in d. s. fi. memorantur. eam constat ex maris varietate & solis cursu, non sibi semper esse similem. Hic grex violacea clarus erat, exceptis aureis & coccineis ouibus, quas vulgo Kermesinas dixeris. arbitror ex bonitate aquæ circumfluæ sicuti naturaliter: cùm Aristoteles lib. 3. de natura animalium tradat Xanthum flumen prope Ilium oues flaues reddere, seu ruffas, vnde & *ξανθος* dicitur, id est, ruffus, qui & Scamander vocatur, iuxta cuius ripam Anchises Assaraci formosissimus filius pecuariam faciens à Venere dilectus, & ea potitus, Aeneam procreasse fertur, Reipub. Romanae principem, si respexeris ad antiqua secula. s. j. vt præpon. nom. imper. col. v. verū Anchise fuit pulchrior Damon industrius Cupidinis opilio, eiusq; gregem pascens, lupi securus, sub lata vimo residens, cui vitis complexu denupserat. is se interim dulci & amatoria cantione Gallicis edita versiculis oblectabat, tantisper dum arietes se inuicem gemmeis cornibus petebant, & molliter prouocabant, parcentes ouibus, & in idem prælium alliebant agnos, vt specimen aliquod venerei certaminis præberent nondum anniculi. l. cùm quereretur. ff. de leg. iiij. Heus heus, inquit, postquam me vidit Damon fistulam è proxima fronde arripiens, num tu es qui ouibus Amori sacratis infidias pares? recordare, si sapis, quām miserè cum Vlyssis socijs actum sit, quia gregem Solis violascent in insula Trinacria: ex quo fluctibus & maris tempestate comminuti sunt, memineris etiam Solem Amore iubente Regis Admeti pecus pauisse in Thessalia, & abigeatum gladio plerunque lui. l. j. ff. de abige. Cæterū ego ad abigendi artem prorsus ineptus, nihil sceleratē meditans, meliora eum dicere iussi, postmodum, quia iuris non ignarum cognoui, rogaui quidnam fibi Callistratus voluerit in lf. ff. de abig. plenius coercendum censens eum, qui domitum pecus

de stabulo abegit quām ē sylua, vel grege:cūm alioquin palām admissa delicta grauius plectantur , vt furtum manifestum. §.pœna de oblig. quæ ex delic. & abigeatus, furtum sine dubio est.l.ij. ff.de abig. tum Damon subridens, quām tu, inquit, non admodum bonus pa-
stor es , qui ignoras, facilius multò esse de stabulo pecus abducere quām indomitum de sylua vel grege.nam sic accipio d.l.fin.vt crimen quod sāpius fit atque facilius , id amplius puniatur, quod verò rarius & difficilius leuiorem poenam expeſtet,vt æquum est.l.aut facta. §.fin. & l.capitalium. §.graffatōres. ff.de poenis. atqui facilius quis de ouili & stabulo pecus domitum subtrahit, quām de sylua vel de grege indomi-
tum & ferum, sic potest non malè indomiti qualitas subintelligi, vt l.pen. §.fin. ff.de bon.poss.cont. vbi Accursi. in fi.ad arg. nec enim de domito agitur pecore , cūm in syluis gregatim aut aliter pascat. M. Varro in lib.2.de re rustica.cap. i. prodidit fuisse in Phrygia pecudum ferarum genera aliquot , & greges ouium complures , vt in Samo-
thrace caprarum sunt,inquit,& in Italia circum Fiscelinum & Tetri-
cam montes multi boues perferi ; & tauri feri in Epiro , sāpe trium
mensium spatio non apparent, sed in syluis agunt, si Aristoteli credi-
tur lib.6.de natura animalium. Vel dici potest,non ita facile de grege
surripi propter canes pecuarios.

3 † Alibi quoque mitius coērcetur admissum in eo quod minus cu-
stoditur. l.sacrilegi. ff.ad leg.Iul.pecul. vbi qui ædicularis incustoditas tentauerit, id est alicuius Dei facellum, plus quām fur, minus quām
sacrilegus punitur. Vel incustoditas expone, pro indignis quæ custo-
diantur, cūm ligneus quidam & putris deus in eis tantummodo la-
teat. sic insperatum pro indigno quod speretur leges, l.vnic. C.de ijs
qui ante aper. & apud Vergilium , illaudatus Busiris, pro illaudabili:
autor A.Gellius lib.2.cap.6.

4 † Quis Vlpianus te istam iurisprudentiam docuit , ô Damon?
tum ille subridens, quis Tityrus Martiano pecorum appellations
ætatesq; demonstravit: l.legatis. §.fin. ff.de legati. iiij. aut quis Vlpianum
tuum sic erudiuit, vt medicinas ex lanis fieri scripscrerit. l.si cui. ff.cod.
vel, vt superior de pecorum lana succum nouerit. l.fin. §.diui. ff.de pu-
blican.id est, succidarum lanarum pinguedinem , & fordes expressas
ex alis ouium & feminibus, Graci Oesipum vocant, horum est Dio-
scorides lib.2.cap.65. & 66. ex atticis ouibus laudatissimum in vestro
orbe, hīc verò ex purpureis genitum palmam habet. Interea lasci-
viebant

Uiebant inter prati genistas & flosculos agni , ex quibus vnum aurea lana pretiosum mihi Damon dono dedit, ea lege , ne vnquam in quenquam amoris rudem ego alienarem. ita conuenimus,& rata fuit huiusmodi pactio, per quam dominij translatio impediri solet. I.ea lege.de condicet. ob caus. c. tibi collata donatio in duos ea lege, vt neuter partem suam alienet, dominium ne transferri possit prorsus efficit. vel, si malit donator, alienatum conditione non seruata, condicet, & recuperabit. in quo obseruandum est, dominium non esse translatum per perfidum donatarium, qui legi non paruit, & tamen condici posse a donante qui etiam vendicare poterat: quia imputetur ipsi, qui maluit condicere, quam in rem agere. l.commissoriz. C.de pact. inter empt. nam in his pactis conuentis nemo suo iure vti cogitur. l.iiij. ff.de leg. commiss. arg. l.filio. ff.de iniust. testam.

† Obsistet quispiam ex l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbor. oblig. vbi 6 cum alienatio secura est aduersus pactum conuentum donationi adiectum, nec vindicatur, nec condicetur, sed agitur ad id quod interest. Caterum quadam ibi concurrunt, quae alienantis perfidiam leniant: vnum est, quod is donatricem, cui non alienare promiserat, haeredem ex parte instituit, & pro ea parte consumpta est actio. pro altera, Seia donatrix agit contra cohaerendem quanti sua interest, quod quidem interdum nihil est, si non intersit. adde quod alienatio facta fuit in testamento, ideo tolerabilius. l.ex hoc. §. j. ff. de alien. iudic. & minus suspecta, cum per vniuersitatis alienationem obiter accidat, arg. l. j. ff. de aut. tut. l. in modicis. ff. de cont. empt. porro quanti interfuit agitur, quia crebro principales contractus fiunt ob talia pacta, alienari aliquid prohibentia, iustis rationibus. l. seruus ea. ff. de seru. export.

Vrgebit aliis in hunc modum: † iura saltem non minus fauent 7 translationi dominij, quam conuentioni per quam, ne dominium transferatur, effici potest, imo verò illi plus etiam fauere æquum est. §. per traditionem. de rer. diuis. sed solo pacto vel contractu non transfertur dominium, nisi subsecuta traditione. l. traditionibus. C.de pact. non igitur impeditur. Hoc genus obiectionis, nisi verum sit, quid sit verum non video. An præstat, vt consideremus pacta conuenta, quæ incontinenti iuxta contractum ponuntur, partem esse contractus. l. fundi. ff. de cont. empt. quo circa cum dono tradoq; profecto dominium transfero, eodem ergo iure censebitur pactum, quo conuenit ne donata res alienetur a te. quod si fidem fregeris vendicabo, si non

non, ego condicere voluero. d.l.ca lege. C.de condic. ob caus. l.si sterili-
lis. s.si tibi. ff.de aet. empt. vbi fundum ita vendidi tibi , ne ipsum vlli
quam mihi vnderes : si alij vendideris, eo nomine agam ex vendito:
& ita actione personali. Quanquam hic quoq; dici potest, non con-
uenisse ne fundus alienaretur, sed vt potius in me quam in quemuis
alium alienaretur.

Quo autem res satis prolixa, nullis interpretum ex integro cogni-
ta paucis perstringatur, duæ regulæ notatu dignissimæ ponenda
8 sunt , quarum prior in hunc modum se habet : † Nunquam sola de
non alienando pactio, nullius præcedentis contractus comes, domi-
nium transferri vetat : vt si amanti amico puella non se amaturam
alium promisisset : vt si fundum habens vicino promisisset, cum se
non distraeturum. nam hoc pacto nihil agitur. l.pen. ff.de pact. nec
obstat l.fi. C.de pact. pign. ex sequentibus apparebit.

Posterior regula hoc vult : vbi cunque iuxta contractum , quo res
alterius efficitur, pactio inserta est, ne qui rem accipit, postea diuendat,
alienet, pactione dominij translatio excluditur. vt, verbi gratia, sponsa
sponso promisit perpetuum atque mutuum coniugij amorem futu-
rum, & nulli alij viro communicandum, stare iustissimæ pactioni te-
nebitur : quia per matrimonium materfamilias in manum viri venit,
& in principio, id est, dominio eius esse incipit, ita A. Gellius lib. 18.
can. 6. Paulus ad Corinthios primæ, cap. 7. mulier potestatem sui cor-
poris non habet, sed vir. Ad hoc spectat l.ca lege. C.de cond. ob caus.
9 l.fin. C.de pact. pign. Ad præcedentem vero regulam pertinet † l.si cre-
ditor. s.fin. de dist. pign. quo loco, pactio non fit, quominus dominium
liberè transferatur , quia erat positum post contractum , per quem
non mutatur dominium , nempe post contractum pignoris , in quo
debitor permanet dominus. l.pignus. C.de pign. aetio. Martianus ait
in d. s. fi. queritur, si pactum sit à creditore , ne liceat debitori hypothe-
cam vendere, vel pignus, quid iuris sit? & an pactio nulla sit talis, qua-
si contra ius sit posita? ideoq; iure vñisse posse. Et certum est, inquit,
nullam esse venditionem , vt pactioni stetur. nihil aliud hæc in fine
s. verba significant, quam nullibi inueniri venditionem, sive à debito-
re ex causa voluntaria fiat, sive ex necessaria, quæ patiatur in contra-
ctu pignoris pactionem de non alienando valere : non autem,
quod quidam perperam censem, significant venditionem nullius esse
momenti, vt l.inter. ff.de cont. empt. vbi venditio sine pretio, nulla est:
id est,

id est, nusquam reperitur. nam effectum aliquem sine pretio habere potest. l. insulam. ff. de præsc. verb. & hoc apetè inferunt illa verba : & constat nullam esse venditionem, vt pætioni stetur. Phrasis certè frequens, & visitior quām vt exempla adferre necesse sit, per quam particula, vt, pergit negare post negationem, & post affirmationem itidem affirmare. l. cum precario. ff. de precar. vbi conuentionis nulla vis est, vt rem alienam inuito domino possidere liceat. Paulus l. ij. ff. de procurat. de furioso loquens, non est, inquit, habendus absentis loco, vt ratum habere possit. refert Accurs. quibusdam libris legi, non pos-
sit, sed sine negatione idem dicitur. & Psalm. 36. noli æmulari, vt maligneris. l. lege ij. ff. de falsis. l. solent. ff. de præsc. verb. l. fin. versic. neque. C. de indic. vid. l. si quis testamento. ff. de legat. j. Itaque persuasum esse volo omnibus pactum de non alienando pignore cum debitore ini-
tum, nihil omnino proficere, modò creditori probè ex pecunia satis-
fiat. l. si debitor. C. de dist. pignor. & quodcumque pactum extra natu-
ram pignoris adhibitum ad iuris communis regulas reducitur. l. j. C. de
pact. pign.

O B S E R V A T A I N C A P V T X I I I I .

- 1 Amorem Grecis à visu denominari.
- 2 Amorem possessioni similem, & duplicem habere etymum.
- 3 Possessionem, ut amorem, oculis queri.
- 4 Cur amor & possessio à parte corporis potius quām animi deducantur.
- 5 In amore, ut alijs in rebus, magnam esse oculorum vim.
- 6 Sint'ne iuris an facti amor & possessio.
- 7 Animus est iuris, in l. in bone fidei. de acq. rer. do.
- 8 Amantem possideri à puella, & in dominio eius esse.

C A P V T X I I I I .

Va parte pratum meridiem aspicit, interq; ipsum & amnem, fuit salictum, velut arbiter finium, vel si-
quid salicto, folijs & frondibus, simillimum est. nam ab Homero Odyss. οἰταὶ ἀλεσίναις, id est, Salices citò fructum amittentes, vocantur, qui ante maturitatem euaneantur: atqui hoc in salicto fructum legeres cerasi baccarum instar, sed paulo suauorem, ex eo egressæ

k sunt

funt nouemdecim Nymphæ, quibus præerat vigesima, muliere illa formosior, quæ Græcis labore, Troianis excidium, vtrisque famam dedit.

O quām te memorem virgo, nanque haud tibi vultus

-Mortalis, Quod si aliquantò fuisses pulchrior Clytiæ meæ poteras videri similis.candidis vestibus amictæ incedebant,quoniam mundiciam hic color denotat.canon.fœminæ.30.q.5.omnes arcum ex hebeno humeris suspenderant : cæterum ductricis Nymphæ arcus vtroque cornu aureus fuit,

Vt vidi, vt perij

- Et ne Diana esse addubitaui. sanè tunc verum esse cognoui, quod
 1 aiunt † ex visu amorem nasci.vnde Plato ἐρωτα dictum voluit, quia
 εἰσερχομένη, hoc est, influit nempe extrinsecus per oculos, & qui puellam
 videt & concupiscit, mechatur. Matthæi 5.cap. can.non solum.32.q.7.
 Alijs placuit ἐρωτα quasi πτέρερωτα, hoc est, alatū vocitari. scribit Rhodiginus lib.12.cap.36. festiuè mediusfidius Eudemus Celer Juriscon-
 fultus suo seculo imprimis clarus, dicere solebat † amorem esse pos-
 sessioni similem, utrique duplice esse etymum. nam possessionem
 alij à sedibus, alij verius à pedibus dominant.l.j.ff.de acquir.posses.
 2 † & tam hanc quām illum oculis quæri, inchoari, quia oculi pedum
 vice funguntur in acquirenda possessione.l.j.s.pen.& l.quod meo. s.si
 venditorem.ff.de acquir.posses.sic in amoris initijs oculi mentem de-
 tegunt, cuius sunt nuntij.can.nec solo. 32.q.5. Deinde amor & pos-
 sessio in etymologia & origine, corporis actum intuentur, non ani-
 mi: in definitione contrā:amor enim est pulchri desiderium: possessio
 autem ius insistendi. denique in vtroque acquirendo corpus & ani-
 mus requiruntur.l.quemadmodum.ff.de acquir.posses.nimirum aspe-
 ctus facti est in amore,& colloquium.l.& si amicis. ff.de adul. Ouid.
 primo lib.Fastorum de Priapo Lotidem Nympham amante ait:

Hanc cupit, hanc optat, solam suspirat in illam,

Signaq; dat nutu, sollicitatq; notis.

- 4 † Queramus eur possessio & amor etymum magis habeant ab in-
 strumento corporis,puta à pedibus & oculis,quām ab animo,qui est
 dux atque Imperator vitæ mortalium,vt eleganter Sallustius,& vtiq;
 nobilior est, & tam in retinenda quām in amittenda possessione so-
 lis sufficit.l.iij.s.in amittenda.ff.de acquir.posses.sic in amore, Vergil,
 lib.4.Aeneid.de Didone,

Absens absentem auditq; videtq;.

Sed his responderi non ineptè potest, iura non tam aspicere quæ nobiliora sunt, quam quæ fortiora. l. queritur. ff.de statu homin. l. & si non. s.fin. ff.de aur. leg. Proinde potentius esse corpus in possessione quam sit nobilis ille animus, præsertim cum de origine nominis agitur, quia origo possessionis ab ingressu & occupatione coepit. d.l.j. ff.de acquir. posses. quo fit ut *λαζογν*, id est, detentio dicta sit, citat Accurs. id quod legitur Deuteron. ii. cap. Quicquid calcauerit pes vester, vestrum erit, meritò cum origo sit à corpore, ab eo denominari decentius est. Nec obest quod tunc animus operabatur admodum, sine quo agrum ingredi non sufficit. l. possideri. ff.de acquir. posses. inde fieri ne furiosus, qui consensum non habet, possideat. l. quod meo. s.j. eod. quoniam potior est semper causa corporis, cum quæ agit videantur, quæ verò spectant ad animū prorsus videri nequeunt. & ideo præcedere intelligitur actus corporeus. vt, verbi gratia, animus lingua potior est in locutionibus. l. non aliter. de leg. iij. attamen nemo præsumitur dixisse, quod non mente agitauerit, & vocis ministerio vtens ad mentis interpretationem, illam vt potiorem edit, emititq;. quod perquam recte Celsus tradit l. labeo. in f. ff. de supell. leg. & pignus à pugno appellatum est, id est à traditione rei mobilis à principio, quamvis constet hodie immobilia pignori dari vel solo consensu. l. contrahitur. ff.de pig. l. plebs. s. pignus. ff.de verb. sign.

Nihil secus in amore accidit. animo certè is constat. l. iij. ff.de don. int. vir. sed qui amat + plus quam videt, parum cautè amat, vt cæcus ille apud Iuuenalem,

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Sed huius oculis & mente capti amor extra regulas visitatas fuit, vt & possessio. l. raptore. s. fin autem. C. de Episc. & cler. Ecqua'nam ratione se amabilem fieri sperabat pretiosissimo naturæ ornamento deficiens, tum positionis opportunitate, tum coloris splendore, tum bonitate experimentorum innatum enim ei experimentum laue, politum, lucidum, splendidum, quale speculum, vt Galenus considerauit lib. io. de visu partium vix hercule, video. quare (si Laberio Poëtæ creditur)

Democritus Abderites, Physicus Philosophus Clypeum

Constituit contra exortum Hyperionis, oculos

Effodere ut posset splendore æro.

Nisi hoc Philosopho falsò obiectum suspicemur , qui naturam accusavit quæ vitam solo aspectu metitur , ex quo in lucem venire, nasci significat.l.pen.C.de posthum.est etiam fascini vis in oculis. Vergilius,

Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Et vicini inuidus oculus nocet. l.j. C.de præsc.xxx.vel. & oculorum acie læsus amantis vultus mutatur,& erubescit velut iœtu gladij, adeo in utrunque partem summam vim esse in oculis comperitur.

6 Verum, ne penitus abeamus ab incepto, dispiciendum est, tamen sit ne iuris aucti possesso , vt hoc ipsum de amore sentiamus similiter. Putant plerique eam iuris esse, cum passim legamus ius possessionis. l.peregre.ff.de acq.poss.l.qui cœtu. §.si de vi. ff.ad leg.Iul. de vi pub.etsi alij existimant possessionem non esse ius, quia dicimus ius possessionis, vt iura prædiorum. Verum videre licet bonorum possessionem esse ius. l.ij.§.bonorum. ff.de bon.poss. tamen dicimus ius bonorum possessionis. §.j.de bon.poss. Præterea hæreditas est ius, obligatio ius, & nihilominus legimus ius hæreditatis , ius obligationis. §.vnic.de reb.corpor.est etiam possessio ius,in l.possessio.ff.de acq.poss.

Insurgunt multi in aduersum, & facti esse asserunt. l.denique. ff.ex quib.cauf.maior.& origo possessionis à facto est.l.j. ff.de acq.poss.ipfa quoque facti manifestissimè res nominatur.l.j. §.adipiscimur. & §.si vir.ff.eod.l.j. §.Scæuola.ff.si quis test.lib. Hæ controuersiæ, hi opinio-num fluctus ad duo Pauli & Papiniani responsa tanquam ad saxum illiduntur.alterum est in l.possessio.ff.de acq.poss. alterum in l.deniq. ff.ex quib.cauf.mai.ex quibus euidenter probatur possessionem simul iuris & facti esse. Si quidem in d.l.possessio. ille ait possessionem plurimum ex iure mutuari, hic verò ipsam plurimum facti habere cauet: sic necessariò sequitur iuris & facti esse.vti si quis dicat amorem plurimum mœstia conciliare, alius plurimum lætitiae, iam fit vt mœror & lætitia in amore sint,vt in possessione ius & factum.l.nemo ambi- git.C.de acq.poss.vbi duplex est possessionis causa,vna iuris,altera cor- poris. Quod si aliquando inueniamus iuris simpliciter dici, conside- remus de animo posidentis ibi duntaxat quæri: si verò nudè facti appelletur,quæri tantum de actu corporis. Ut verbi gratia, Plato di- uinum animal hominem vocat , alibi frequenter nihil esse tradit im- becillius homine ut & Homerus,

ζεὶς αὐτὸν τέρπειν οὐθεώπειον.

Cur sic variè? nempe quia illic animum immortalem , hic caducum corpus

corpus aspicit, sed homo vtrunque simul est, id est, mortalis Deus.
 ¶ Animum autem in possessione ius esse censeo, siue detinendi intellectum. l.j. §. j. ff. eod. & inde possessio naturalis, id est corporis, facti est, civilis & animi, iuris. l.iij. §. Neratius. eod. l. nemo. C. eod. & possessio est facti & animi. l.j. §. Scäuola. ff. si quis test. lib. hoc est, facti & iuris. Vl-
 tro quidem & lubentissime fatebor declarationem animi, facti esse, cum quis possidet, detinet, vsucapit. l. bonae fidei. ff. de acq. rer. dom. at
 animus, vt saepe dixi, est iuris, vt amor est pulchri desiderium, declara-
 tio animi oculis, colloquio, & alijs meritis factis efficitur. Argumento
 est, quod in d. l. bonae fidei, vsucapio sit ius: & certum est vsucapione in
 sine possessione & facto, quod vsus dicitur, nunquam consistere. l. si-
 ne ff. de vsucap. quippe cum & possessio, & vsucapio in facto & iure
 coniunctim versentur. d. l. denique. ff. ex quib. cauf. l. in bello. §. factae.
 ff. de capti. l. quæstio. ff. de verb. sign. vbi possessio est vsus, & sic factum
 possidendi & ius quoque est, velit nolit Alciatus. iuuerit nos l. qui ta-
 bernas. ff. de cont. empt. & vsus cum est seruitus, nomen quidem fa-
 ctum intuetur, vis cuius, ius est. §. j. de vsu & habit.

Illud prætermittendum non est, ¶ amantem hominem propriè 8
 possidere non posse, cum ab alia possideatur. l. cum hæredes. §. j. ff. de
 acquir. posses. possidetur enim ab amica. Hinc Aristipus Cyrenaicus,
 cui cum Laide consuetudo fuit, dictabat, se eam habere, alias vero
 amatores haberi à Laide. Firmianus lib. 3. retulit. Itaque cum verbum
 habere, duobus modis explicitur, l. stipulatio ista. §. habere. ff. de verb.
 obl. nam habere dicimus, tum nudū possessorem, tum verū dominum,
 videre videor amantem esse in amicæ dominio, eiq; seruire, igitur non
 possidere. l. possessio. ff. de acq. pos. Tibullus in quadā Elegia ad amicā:

Iam faciam quodcunque voles, tuus vsque manebo,

Nec fugiam notæ seruitium dominæ. & Ouid. in Sapphîs Epist.

Nec vos Erronem tellure admittite nostrum,

Nisiades matres,

Puella Phahonem suum, erronem appellat, & à quaquam celari non
 sinit, tanquam seruum longius vagantem à vera domina. l. quis scit. §.
 erronem. ff. de ædil. edi. Alciat. l. fugitiuus. ff. de verb. sign.

O B S E R V A T A I N C A P V T X V .

I Clytia Nympha Solem amans in florem versa, & amoris diutini
 commendatio.

- 2 *Fribusculum quid sit, & unde dictum.*
- 3 *Quid diuortium sit, quid repudium.*
- 4 *Mulier sterilis an dotis gaudeat priuilegio.*
- 5 *Senex ab amore repellendus.*
- 6 *De usu aurei annuli plura ad ius facientia.*
- 7 *Legum doctoribus quare aureus annulus cōcessus, & cur sponsæ detur.*

C A P V T X V.

Extam diei horam iam exactam esse me admonuit
† Intubis herbæ flos, qui tintus viola auream Solis
in Occidentem tum primum labentis faciem intue-
batur. in eum versa fertur Clytia Nympha, Solis
amatris, quæ etiamnum herba & flos existens,

Vertitur ad Solem, mutataq; seruat amorem.

vt scribit Ouidius lib.4. Metamorph. Mirantur plerique Aqui-
lam Solis aduersi radios non connuentibus oculis aliquando aspice-
re:& ab Elephanto eundem Orientem adorari : ac formicæ sedulita-
tem cessare interlunio , tanta est in nonnullis animantibus syderum
cognitio. quanto mirabilius florem inanimem omnibus momentis
se cum Sole circumagere? interdiu hiscere, nocte comprimi, deinde
Solis ortu ad pristinum diurnumq; redire officium , eamq; die toto
præstare diligentiam, quam nec molestus patronus ab optimo liber-
to accipere debuit, vt scilicet per orbem terrarum secum hunc vagare
imperet.l.j.& l.quod nisi. ff.de oper.lib. meritò quis Clytiæ in amore
cum Sole ineundo fiduciam, in conseruando religionem & con-
stantiam miris modis laudauerit,quia mentem mundi, solius Dei simula-
crum aspicit, quod alioquin facere, hominis, simul ac natus est, pro-
prium censemur.l.cum inter.C.de fideic.libert. eo magis quod iura plu-
rimi faciunt quæcunque diutissimè perseverant.l.sequitur. §.tunc ff.de
vscap.potissimum in amicitijs.l.lata. §.amicos.ff.de verb.sign.& pla-
cket senarius ab Aristotele relatus lib.7.moralium Eudemiorum,

Οὐδεὶς ἔρεσθε, ὅς τις ἐκ αὐτοῦ φίλει: Id est,

Non est amicus hic, qui amare desinit.

Circa hunc Clytiæ florem , Thymum,& triplicem violam stridebat
mellifer apium exercitus,& mellis largam recondebat vindemiam in
alucarijs pretiosissimis , quantam nec pastor Aristæus, nec Philiscus
Thasius,studiosissimè collegerunt. Ab inertia & socordia me deter-
rebant

rebant apes, ad quas me mittunt prouerbia Salomonis. Vade, inquit, ad apem, & vide quomodo operatrix sit, & castum opus faciat. can. nunquam de consec. distinet. s. inuidet tamen huic volucrum generi, eò tantum quia cum damno sanctissimi Clytiæ floris fauos finierent, cuius quidem recordationem dulcissimam nec longissima tempora vsuacient. Fribuscula accidere in amore certò scio, solui eum nec spero nec cupio, non magis quam propter subitam aëris tempestatem mundum corruere. † Fribusculum est breuis ira, maximè inter coniuges qui post redeunt in gratiam. l. cum hic. s. si diuortium. ff. de donat. inter vir. quid si, inquit Vlpian. diuortium non intercessit sed fribusculum? profectò valebit donatio, si fribusculum quieuit. Non sum nescius hanc veterem veramq; lectionem à librarijs aliter atque aliter deprauari & frigusculum, pro fribusculo suffici: quasi verò calor iracundiæ sit frigus in paruis diuortijs. l. iiij. ff. de diuort. aut quasi non magis amantium ira accendatur amor, quam frigeat. Dicitur à fibra, in qua est affectionis & iræ sedes. Persius,

Nec enim mihi cornea fibra est.

Sic à coena cœnaculum, à taberna tabernaculum. l. tabernæ. cum seq. ff. de verbis. signif. luxata paulum significazione in diminutiuo. Dicitur verò fribusculum, non fibrusculum per literarum transpositionem, propter euphoniam. quod creberrimè contingit ob literam r. inde Quintilian. lib. i. cap. 9. notat M. Tullium dixisse Thrasumenum pro Tharsomeno. sic Græci οραδίην pro λερδίην, vt Hesiodus in Οερονία dicit eum qui impudicam vxorem nactus est, perpetuam habere mœstitudinem θυμῷ λαὸς οραδίη, id est, animo & corde.

† Diuortium tunc est, cùm maritus & vxor discedunt animo perpetuam constituendi diuisionem. l. iiij. ff. de diuort. ideoq; per calorem misso repudio si breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur. Hæc dictio, vxor, non, vox, legi debet, quia sola voce non fit diuortium, sed multa solennitate. l. nullum. ff. eod. post quam si redierit, reconciliatur ipso facto, licet nihil rursus de redintegrando matrimonio conueniat: quia facta dictis præstare solent. l. si tamen. s. ei qui. ff. de adil. edi. l. si penituit. ff. de diuort. Videtur lege xij. tabul. ad verum diuortium trinoctio abesse coniugem oportuisse, ex Q. Mutij sententia, & dicebatur coniunx usurpari trinoctio, Macrob. lib. i. Saturn. cap. 3. perinde ac dicas coniugium interrumpi. l. ij. ff. de usucap. Diuortium sic propriè inter virum & vxorem appellatur, vt repudium inter sponsum & spon-

& sponsam.l.inter diuortium. ff.de verb.signific. repudium tamen inter sponsos inuenies. l.i.j. ff.de diuort. in diuortio hæc verba frequenterabantur , res tuas tibi habeto. res tuas tibi agito. in sponsalibus hæc, conditione tua non vtor.d.l.i.j.ff.eod.quare Lysiteles adolescens apud Plautum multa questus de miserijs amantium , amor renuntiaturus ait , Apage sis, amor , tuas res tibi habe , amor , mihi amicus ne suas vnquam.

Sæpe interueniebat diuortium bona gratia sine vlla animi offensa. d.l.cum hic.§.si diuortium. ff.de don.int.vt propter sterilitatem alterius coniugum, vel senectutem. l.vitricus.cum seq. ff.eod.planè Sp.Carbi-

lius primum Romæ fecit ab vxore diuortium , quia corporis vitio 4 non conciperet.A.Gellius lib.4.cap.3.sic prodidit. † Quocirca quærunt interpretes, an mulieri sterili dotis concedatur priuilegium, quod quam amplum sit atque multiplex , enumerat Accurs. l.j. ff.sol. mat. Bart. concedi afferuit , licet d.l.j. innuat quodammodo contrarium, dum interest Reip.dotes mulieribus conseruari sobolis causa, sed ipse expendit particulam,maximè,tanquam significet maximè propter liberos faueri doti : igitur alia quoq; ratione fauebitur,nempçvnt nubat tantum,ac viuat pudicè.l.i.j.ff.de iur.dot. Verùm quis non videt, maximè, pro valde , ibi exponi,vel Accursij sententia : quamuis ego fateor,ingenuè sterilem frui dotis pleno priuilegio, si cum ea sit matrimonium,cuius tria bona enumerantur,can.omne.27.quæst.2.nam & si proles desit , adest tamen fides & sacrum foederis vinculum. sufficiunt itaque duæ rationes cessante tertia. l.liberorum. §.j. ff.de ijs qui not.inf. accedit ex voto coniuges sine liberorum spe continenter viuere posse.can.sunt qui.27.quæst.2.nec omitto , quod frequenter arbores steriles frugiferis amceniores sunt. l.competit. ff.quod vi aut claram.lege antiqua scio sterilem notari solitam,atque ejici. Exodi cap. 23.sed tunc cùm fecunditate opus fuit ad augendum exiguum populum.can.recurrat.§.his ita. 32.quæst.4.nunc virgines in pretio sunt, & fuerunt Romanis vestales suæ. Quapropter sterilis , dotem cùm habeat , dotis assequetur iura & commoda , eo ipso quod initio vel modicam spem prolis habuit , vel prætextum spei , sicut & virgo. in l.denique. cum seq. ff.de donat. inter vir. fauet huic sententiæ l.j. C.de infir.poen.cœli. Sunt qui putant sterilem excipi oportere, si talis naturaliter fuerit.l.sed est.§.j.ff.de lib.& posth.quod displicet , cùm hæc sanior sit quauis alia.l.quæritur.§.de sterili.ff.de ædil.edi.præterea d.l.sed est.

est.ætas, & sterilitas conferuntur, at qui constat senectute non impediri nuptias. l.sancimus. C.de nupti.adde rationem pudicitiae in ea vendicare locum. nubit enim, si non proliis causa, certe ne vaga libidine maculetur, quæ ratio à Bart. repellitur. non ab Augustino can. solet. 32. q.2. Succurrit illud Lucretij lib. 4. de rerum natura:

Et multæ steriles hymenæs ante fuerunt

*Pluribus : & nactæ possunt tamen inde puellos
Suspere, & partu possunt ditescere dulci.*

† Senectutis causa fieri commodè diuortium antiquitati placuit, sicut & valetudinis: cùm propter alterutram matrimonium molestissimè retineatur. l.vel senect. ff.de donat.int. non enim est quid aliud senectus quām via ad mortem, vt Claud.Galeno in lib.2. de temperamentis visum est. itaque, inquit, si mors, naturalis caloris est extinctio, vtique senium veluti tabes quædam eius fuerit. proinde à Poëtis Mors frigida, Amor igneus, nuncupatur. quapropter senem prope diem moriturum non minus amori indulgere dedecet, quām mortuum, cùm non sit dispar ratio eius qui proficiscitur, ab eo qui ad metam peruenit. l.qui mittuntur. §.fin. ff.ex quib.caus.maior. arg.l.pe. ff.de mil. test. excipio tamen non iniquè senem, qui cùm pridem amare cœ pisset iuuenis, ad extremum usque perseverasset. arg. l.patre. ff.de ijs qui sunt sui vel. l.j. §. quamuis. ff.de postul. sic Priamus Hecubam suam diutissimè, nec sine laude, peramauit. Porro ab ineundo amore senem arceo, & à nuptijs, cum Megadoro, qui in Plauti Aulularia in hunc modum sentit:

Post medianam etatem qui uxorem duxit domum,

Si eam senex anum pregnantem fecerit fortuitò,

Quid dubitas, quin siet paratum nomen puerο, Posthumus?

At posthumus is propriè est, qui post patris humationem nascitur. l.nomen. ff.de verb.signific. Non ergo penitus iniustè Lex Iulia & Papia sexageniorum nuptias vetuerunt. l.sancimus. C.de nupti. quod Seneca in libris moralis Philosophiae attigit: quid est, inquit, quare apud Poëtas fallacissimus Iupiter desierit liberos tollere? utrum sexagenarius factus est, & illi fabula imposuit? an impetravit ius trium liberorum? alludit ad antiquum morem Seneca, quo hi qui tres liberos non haberent, certis iuribus & successionibus priuabantur, aut contrà, qui trium parentes essent, priuilegijs donati gaudebant. l.j.C.de iur.liber. Hinc Martialis lib.2. ad Vxorem:

*Naturum mihi ius trium roganti
Musarum pretium dedit mearum,
Solus qui poterat : valebis, vxor,
Non debet domini periire munus.*

Verùm hoc desijt à principe impetrari, quasi cuique vltro concessum. d.l.j.& ij.C.de iur.liber. Permisit, video, lex scnum matrimonia.d.l. sancimus. C.de nuptijs, non miror, nec enim lex quiduis illicitum prohibet, aut punit. l.at si. §. idem labeo. ff.de relig. & si quandoque durissima patiatur, vt se ipsum occidere vitæ tædio. l.fin. §. si quis. ff.de bon. eor. qui ant. ecqua'nam, amâbo, durior est seruitus, quâm seni viro adolescentula? lepidè profecto Aristophanes,

Δέσποινα γέρε γεσοῦ νυμφίω γυνή. Id est,

Regina enim mulier est sponso seni. Denique senilis ætas nec apta nec grata Veneri est. ideo Tithonus viuax Auroraë maritus Cephalum adulterum admittere coactus est, vt cui formosissimam pueram potius quâm sibi duxerat, consilio plurimum valuit: quis negat?

-Nectarda senectus

Debilitat vires animi.

Quemadmodum Vergilio videtur & corporis quidem munerum vacatione dignus, non consilij & animi. l.ij. §. quem ita. ff.de vacat. muner. verè mediustidius Biblis Ouidiana censuit, lib. 9. Metamorph.

Iura senes norint, & quid liceatq; nefasq;

Fasq; sit, inquirant, legumq; examina seruent.

Conueniens Venus est annis temeraria nostris.

Iuuenes amoribus obsequi præcipit, non vt eos à legibus deterreat, cum cupidæ iuuentuti Institutiones Iustinianus dicauerit proœm. Inst. & Nerua Iuriscons. non ita ab honesto amandi iure abhorrens xvij. ætatis anno de iure publicè responderit. l. j. §. initium. ff.de poslul. sed noluit Biblis pictos istos amantes, id est, senes, per imprudentiam frustra ludificari. Eos itaque pro arbitrio delirare sinamus, iamq; redeamus ad iuuentutem venustissimam, nempe ad xx. Nymphas, quarum mentionem paulò ante fecimus. harum pulcherrima Blanira nomine ad salices venire festinans, cateris subsequentibus, innixa arcu purissimum amnem vado traiecit, succinctis aurea Zona vestibus, crinibusq; in nodum ligatis, ne aqua madescerent. In vnam Blaniram oculos audiè conieceram, cum Passer præteruolans annulum aureum è rostro in ripam demisit. cui non licet æquare illum, quem

Nonius

Nonius Senator Strumæ Nonij filius habuit, qui propter Opalum gemmam seftertijs viginti milibus æstimabatur: ob cuius inuidiam à M. Antonio Triumuo proscriptus est. substili ex iussu Nymphæ annulum, deorum (vt ipsa dicebat munus) cuius aurum Sapphirus inclusus diuidebat, ad amorem non parum conducens, si quis in læua ferat, incisa Cupidinis effigie. multas Blaniræ aeturus eram gratias, nisi viso Ceruo arcum properè tetendisset, quem à comitibus adiuta in salictum citissimè egit, & iure naturali suum fecit. s.feræ.de rerum diuis. ceruos mansuefactos olim in delitijs habitos compertum est. s.ceruos.eodem tit. quare puella dilecta,ceruæ in amore comparatur, & hinnulo Prouerb. 5.cap. demirabar ego interea pretiosum annulum, nec me illius poenitebat, † quamvis Atteius Capito Ponti- 6 ficij prisciq; iuris, imprimis peritus nefas esse putauerit, deorum formas insculpi annulis, citante Macrobio lib. 7. cap. 13. Idem tradit solis ingenuis ius annulos gestandi fuisse, nisi si qui libertini ius aureorum annulorum exorassent, ex quo instar ingenuorum haberí incipiebant, illæso tamen patroni iure. l.fin. ff. de iur. aur. annull. non enim est aliud hoc ius imperratum, quām imago & vmbra quædam ingenuitatis. quare plus efficit restitutio natalium à principe facta, nec sine manumissoris consensu. l.ij. C.eod. l.fin. ff. de natal. restitu. Budæus in l.fin. ff. de senato. existimat idem esse iure aureorum annulorum donare, quod equitem facere: non ei assentior, cùm hoc ad libertinas personas refertur. nam & fœminæ id obtinent. l.letiam. ff. de iur. aur. annul. nec sunt equites, vt Amazones, & Penthesilea.

Non fuit in more positum veteribus ad ornatum duntaxat annulos gestare, sed magis ad signandum, idq; liberis & ingenuis solis tributum: quoniam fides signaculo continetur. Iuris aureorum annulorum originem verisimile est extitisse à Gn. Flauio Annij filio, & Scriba Appij Claudij Cæci, qui legis actiones populo Romano vulgavit: id est, solennes & certas agendi formulas, quæ antea penes principes ciuitatis viros, maximè penes Appium, religiosè seruabantur. Tam gratum id munus populo fuit, vt, licet libertini filius, Tribunus plebis, & Senator, & Aedilis curulis crearetur, in gratiam tanti beneficij. l.ij. s. postea cum. ff. de orig. iur. Porro quamvis ante Gn. Flauium non fuisse frequens aureorum annullorum usus, ipse tamen usus est, si Plinio creditur lib. 33. cap. 1. nempe velut ingenuus, & qui ius ciuale in manus populi misisset, & vulgasset.

7 † Hinc forte fit, vt Doctores legum aureo donentur annulo, quasi ius ciuile postmodum interpretaturi publicè. Alciatus lib. Parerg. 8. cap. 10. alia coniectura nititur, vel quia equestris bellicæq; virtutis id insigne sit, vel quia annulo signata responsa Iurisconsulti dare soliti fuerunt, D. Augusti beneficio. l. iij. §. pen. ff. de origine iur. quamquam in hoc est, quod addubitem, cùm Doctori ornatus causa detur annulus, at signatorius non est inter ornamenta referendus. l. signatorius. ff. de verbis. signific. Præterea signata responsa accipere conuenit, nuda subscriptione non modo annulo. l. fideiussor. §. pater. ff. de pign. l. pen. §. j. eod. l. subsignatum. ff. de verbis. signific. An magis est, vt formatus in circulum annulus ambitum & notitiam omnium disciplinarum requiri præsumiç; in Iurisconsulto facit, sicut catena Homerica ex multis compacta annulis?

Certè annulum, quo sponsus sponsam oppignerat ex consuetudine, dari suspicor, circulari etiam ratione, quia arctissimum matrimonij foedus perpetuo nec desisturo amore nitatur. §. j. de pat. potest. vel quia æternitas, proliis successione quodammodo acquiritur. l. liberorum. §. fin. ff. de verbis. signific. hinc Atteius Capito annum à circuitu temporis putat dictum, quia antiqui, an, pro circum usurparunt: vnde ambire, & Cato in originibus, an terminum, pro circum terminum dixit. & Aegyptij mundum repræsentantes serpentem pingebant in orbem, suam ipsius caudam deuorantem: quia haec figura perfectissima est. Is sponsaliorum annulus digitum, qui minimo proximus est, honore decorat, potissimum propter neruum pertenuem, qui ab eo ad cor tendit, & peruenit, vt in apertis humanis corporibus, quas Græci ἀναπυκες vocant, compertum est. canon. foemina. 30. q. 5. Aulus Gellius meminit lib. 10. cap. 10.

O B S E R V R T A I N C A P V T X V I.

- 1 Tres arbores eximiae ante Cupidinis forum describuntur.
- 2 Quòd si quando nostra ex affectione interest agatur.
- 3 An in l. si cui fundus. de leg. ij. agatur ex singulari utilitate.
- 4 Explicatur l. i. §. sed si rem. ff. si quid in fraud. pa.
- 5 Quid de l. pretia rerum. ff. ad leg. falc.
- 6 In lege Aquilia singularis estimationis cessat ratio.
- 7 Quatenus in amore id quod interest estimandum.

C A P V T X V I .

Emo mihi persuaserat Athlantis filias auriferam arborem habuisse, donec ad forum Cupidinis veni, ante cuius ianuam confitae fuerant tres arbores inauditi nominis, & nitoris egregij in enodi stipite. folia cuilibet de Smaragdo Natura fecerat, ne virefe desinerent. † Quarum arborum prima, & maximè 1 procera, pomis aureis grauis erat: altera argenteis: tertia vunionum similibus, candore etiam vñiones rubri maris superantibus, vbi alias nascuntur. l. & si non. s. pen. ff. de aur. & arg. Cæterùm huius arboris stipitem hedera lasciuio amplexu occultabat: & ita summa suis, ima alienis frondibus arbor diuina vestiebatur. Hederae folia aliquot carpere iam meditabor, cùm quidam è Cupidinis lictoribus de foro exiliens, id ne auderem præmonuit: qui non fascem cum securi, sed facem & telum efferens ac toruè admodum me aspiciens, nulli, inquit, istud attrectare licet, ne Poëtæ quidem, si amet, nisi poto prius Helleboro. an ignoras & pro hedera actionem arborum furtim cæsarum competere? iij. ff. arbor. furt. cæsar. Adde, Cupidinem in has arbores peculiari aliqua affectione ferri, ob quam, quis nescit te pluris condemnandum, si quid aduersum eas admiseris? Faucta damni æstimatione ob singularem affectionem Cupidinis. eo magis quòd quævis trium arborum felices fructus vberimè profert, & Paulus in competit. ff. quod vi aut clām. interdictum concessit vfufuctuario pro cypressis & alijs infructuosis arboribus, quæ tantum ad amoenitatem & voluptatem faciunt. & Passienius Crispus, bis Rom. consul, Orator nobilis, ob Neronem priuignum factus clarior, Morum in Dianæ luco adamauit, osculari & amplecti eam crebro solitus, ac iuxta, vinum effundere. † Non me fugit, inquam, istarum affectionem, quæ singulariter cuique obueniunt, gratia, agi posse. noui apprimè huc spectare l. si cui fundus. ff. de leg. ij. si vulgo probatam inductionem receperimus. nam ibi fundus centum nummis dignus legatus erat, si centum heredi dederit legatarius: optimum esse legatum putat Iurisconsultus, si is cui legatur fundus, confinem habeat, adeò vt legatum fundum acquirere supra iustum estimationem eius intersit. Hic tamen locus non satis ad institutum pertinere videtur propius insipientibus. qui confinem fundum querit non tantum singulari

affectione nititur, verum etiam communi vtilitate, vt parcatur sumptibus, qui propter vecturas messium aut vindemias flunt, vt possesiones propinquas commodè substentet. l.ij. C.de omni agro deslib. II. Martialis lib.7.ad Narniam.

Quid Nomentani causam mihi perdis agelli,

Propter vicinum qui pretiosus erat?

Accedit quòd vicinum malum vitare non parua est vtilitas. l. quod s̄apc. §.fin.de cont.empti. & M.Cato ait, si te libenter vicinitas videbit, facilius tua vendes. Non prætereo, quòd inter finitimos fundos quinque pedum spatium interuenire lex Manilia statuit. l. quinque. C.finum reg. idq; ad circumagendum aratum, dum ager colitur: quemadmodum ex Agennio Vrbico Alciatus docuit. Sanè hi quinque pedes lucro cedunt eius, qui alienum fundum suo coniunxit, nec superuacuè de v.pedibus ius redditur, cùm de uno vel duobus legem tulerit Solon, idq; Athenis. l.f. ff.fin.reg. & seruitus itineris in paucioribus consistit. Quamobrem d.l. si cui fundus. de leg. ij. non rectè potest ad id de quo quæritur accommodari.

Sarie vero quin alibi passim agatur, quin augeatur aestimatio ratione eius quod cuiusque ex singulari affectione interest, dubitare dedecet: tum propter d.l.competit. ff.quod vi. tum propter l.cum seruus. ff.mand. & l.libertus qui. ff.de bon.lib. l.pater. ff.de euict. in his verbis, quod magis paterna affectio inducit, quæ plus quam manifesta sunt, nisi particula, magis, quicquam ultra affectionem patris adfuisse innuat. Proinde, si defectionem moliatur d.l.pater. ab hac sententia, succurret l.obligatione. ff.de pigno. l.seruus. ff.de seru.export. l.plerunque. de ædil.edict.l.videamus. ff.de in lit.iur. l.in fundo.de rei vendic. Ecquis non iustissimo consilio, ne dicam affectione pluris faciet annulum ab amica dono missum (quod per raro accidit) quam emptum ab aurifice?

- 4 † Diuersæ scholæ autores trahunt in contrariam partem l.j. sed si rem. ff.si quid in fraud.pat. vbi quæritur de patrono, in cuius fraudem libertus dicebatur fundum alienasse, quia in eo habebat ille affectionem, vel opportunitatis, vel vicinitatis, vel cœli, vel quòd ibi educatus sit, vel quòd parentes in eo sepultos habeat. certè non auditur, quia fraus in damno accipitur pecuniario, vt Vlpiano visum est: qui euidentissimè reluctatur interpretationi, quam atulimus, in l. si cui fundus. ff.de legat. ij. quo in loco vicinitatis & oportunitatis fundo-
rum,

rum, comitem esse pecuniariam commoditatem ostendimus: & con sequenter damnum amittentis versari. Mouemur præterea, nescio quo pacto, locis ipsis, in quibus eorum quos diligimus, aut admiramus sunt vestigia, inquit Cicero, lib. 2. de legibus. l. lex quæ. C. de ad ministr. tut. l. in fundo. ff. de rei vendic. l. libertus qui. ff. de bon. lib. vbi bonorum possessio contra tab. eo ipso patrono competit, quia in liberti hæreditate est prædium, in quo sepultra maiorum ipsius patroni sunt, vel mancipium, non pretio, sed affectu æstimandum. Capit alis est hæc obiectio, nec dissimulari potest. Tentemus diluere, & dicamus in d.l.j. §. sed si rem. ff. si quid in fraud. pat. non tantum experiri patronum oportuisse in libertum alienatorem fraudulentum, sed & in alium, qui vtroque iure potentiori nitebatur, id est, in emporrem fundi, vnde seges illa litis manabat, scire enim conuenit, re vilius à liberto distracta in fraudem patroni, emptori conditionem deferri, vtrum supplere velit iustum pretium, an ab emptione discedere. l. j. §. si quis in fraudem. ff. cod. itaque cum emptor sit potior, velut iam possessor per contractum nondum reuocatum, affectionem quamlibet patroni facillimè rejicit, & eludet, iustumq; pretium ex communiæ æstimatione faciet, non quantum aduersarius propria affectione, licet non iniusta metietur.

Adde ad reuocandum alienata in fraudem patroni, alienantis dolum interuenisse necesse esse. d.l.j. in princip. & §. dolum. ff. si quid in fraud. verū libertus, qui aequo pretio distraxit in d. §. sed si rem. Satis honesto colore comminisci poterat, nescire se patroni affectionem, qui fundum confinem optat, adjiciens illud quod Plinius iunior lib. 3. Epistolarum Calvisio Rufo scribit, tutius videri incerta fortunæ possessionum varietatibus experiri. habet etiam, inquit, multum incunditatis, soli, cœliq; mutatio, & ipsa peregrinatio intersita. Simulabit tursus non incallidus libertus, sepultra maiorum cotidie visa mortorem renouare. Proinde, cum damno pecuniario non afficiatur patronus, non esse, cur queratur. Cæterum in l. libertus qui. ff. de bon. lib. non aliorum arbitratu, sed proprio patroni affectu, res æstimabatur cum is qui patronum nihil lucri expectare respondebat, mentiri splendidè præsumeretur, cum eam hæreditatem adiuisset, quam in fructuosa simulabat. & ita Iurisconsultus utilitatem patroni, nedum affectionem intuetur: quia, inquit, soluendo videtur esse hæritas, quæ inuenit hæredem. adeò affectus ratio ex abundanti

adiecta

adiecta censetur, magis quām vt ea cessante cesseret lex, arg. l. quia poterat. in f. ff. ad trebell. l. cūm in fundo. §. sed & f. ff. de iur. dot.

5 † In lege falcidia despicitur affectus ratio, in aestimatione rerum hæreditiarum. l. pretia. ff. ad leg. falcid. vbi apertissimè demonstratur iure quodam singulari vti falcidia: sed in præsentia, inquit Paulus, non quasi filius alicuius, sed quasi homo æstimabitur. l. in falcidia. eod. titul. Præterea eo loco legatarius, qui pluris rem volebat æstimari, non suum affectum, sed tertij cuiusdam allegabat, qui magno empturus fuisset, si hæres vellet distrahere. quod quidem non est expectandum, potissimum quod hæredibus consuli in falcidia detrahenda æquissimum censetur, propter onera hæreditaria & detrimenta, si quæ accidant. l. in ratione. ij. ff. eod.

6 † Minimè omnium obstat l. si seruum. ff. ad leg. Aquil. vbi nec patris quidem, cuius naturalis filius seruus occisus est, affectio inspicitur. an forte, quia hoc, vt in falcidia diximus, peculiare est? sed cur sit disquiramus, nempe cūm præter legis Aquiliae actionem, iniuriarum pater habeat, per quam consequitur, quod defuit Aquiliae, l. qui seruum. ff. de action. l. sed et si. §. ff. ad leg. Aquil. & actionis naturæ seruendum est. l. sed & partus. §. fin. ff. de eo quod met. id manifestè ostendit in d. l. si seruum. vers. in leg. enim Aquilia damnum cōsequimur, & amississe dicimur quod aut consequi potuimus, aut erogore cogimur. non aliter, ac si dicat Paulus, alia lege reliquum peti posse, si ex iusto affectu interfuerit.

7 † In toto tractatu eius, quod ob affectionem cuiusque singularem interest, curare debet is qui iurisdictioni præst, ne vanissimas affectionum rationes nimiumq; profusas æstimet, sed moderamine quodam iuxta Iustiniani sanctionem, quod verisimiliter iustè petitur concludat. l. ynica. vers. in alijs. C. de sentent. quæ pro eo. maximè in amoris negotio, in quo amantes in infinitum eunt, dum sibi inuicem blandientes, aut alter alterum, aut acceptum munus vtrique plurimi facere consueuerunt. Catullus ad Lesbiam suam:

Quare hoc est gratum nobis quoq; charius auro,

Quod te restitus, Lesbia, mi cupidio.

Vnde astuta Thais in Comœdia, siue Gnato potius Thrasonis infania fruens, donum libenter acceptum fatetur, non tam ipso quidem dono, vt assentator ait, quām quod à milite magnifico missum fuisset, eoq; nomine Thaida magnas, inò ingentes, agere gratias.

OBSERVATA IN CAPVT
XVII.

- 1 Amorem iudicare, & præfecti prætorio munere fungi, nec cæcum esse.
- 2 Magnus magister Gallia olim tres magistratus Rom. sibi conferendos habuit.
- 3 Non esse mirum oculatum esse Amorem, & si alios cæcos efficiat.
- 4 Inuitam amans, ad præcipitum damnatur.
- 5 Iurisdictionem optimo titulo Amor habet, & in foro versatur. Tum quid sit cauere, in iure.
- 6 Minor x viii. annis an iudicet, explicatur l. quidam. ff. de re iudic.
- 7 Iudices è magistratibus eligi solitos.
- 8 Quid sit perducere ad album prætoris aduersarium, in l. l. ff. de edendo.

C A P V T X V I I .

Vid cunctamur ingrediamur † Cupidinis forum, 1
& sedentem pro tribunali contemplemur, in Hemicyclo de Beryllo gemma Indica, de qua in l. fin.
§. diu. de publica. Magna proœcto alati dei maiestas,
ingens pulchritudo, in molli & aurea coma, indecora & satis tunc seuera facie, in oculis denique ce-
fisis, ac ita vehementibus, vt qui eos attentius intuerentur, velut ad
Solis fulgorem, vultum cogerentur submittere: quod & Augusti Cæ-
sar is luminibus innatum fuisse Suetonius tradidit. Cæco prorsus ani-
mo veteres extiterunt, qui cæcum Amorem ementiti sunt, nam si in
oculis pretiosissima corporis parte, pulchritudo consistit, sacrilegium
& nefarium est cæcum existimare, qui deorum sit pulcherrimus, vt
antiquissimus: de quo Hesiodus in Theogonia:

H̄oi μὴ περιπτα χάος γένεται. & mox:

Η δὲ τέλος, οὐ κέλαιος ἀλλαγέτων θεοῖς. id est,

Ante omnia quidem chaos fuit, atque Amor pulcherrimus immor-
talium deorum, quod simyopes, id est, lusciosos redhiberi posse VI-
pianus respondit, l. item. ff. de ædil. edit. quantò magis orbatus oculis,
vt vitiosus, reijceretur Amor, non mediocri Aedilium errore, si is vi-
tiosus iudicaretur, cui qui vacare nequeunt, omnino vitiosi sunt. l. fin.
autem. ff. eod. nimirum oculus Solis splendorem refert, & eum talem
in corpore illustrando esse, qualis sit in mundo Sol, Cl. Galenus per-

m hibuit

hibuit lib.3.de vsu partium. Præterea constat à mundi origine Cupidinem maxima potestatis luce claruisse,nisi Hesiodo diffidimus, & eundem militem perstrenuum Martisq; victorem ius seuerissimè 2 dixisse , nec prouocandi facultate concessa. † Quod accedit ad officium Praefecti prætorio, à Romanis Imperatoribus inductum, instar eius magistratus, qui antea, Consulum ætate , Magister equitum vocabatur.l.vnic. ff.de offic.praef.præt. quemadmodum ante exactos reges, & nondum annuo consulatu vigente , qui Equitibus præcerat, Tribunus celerum dictus extitit,qui secundum post Regem obtinebat locum.l.ij.ſ. quod ad ff.de orig.iur. His tribus magistratibus æquabili autoritate præditis, vel trium vni, conferendus videtur, qui nunc Magnus magister velut Magister equitum in Gallia dicitur, seu Conestabilis. Nec ineptè Cupidinem huic contulero,qui in cœlo secundum,post patrem Iouem,honorem iampridem adeptus est, coq; magistratu deorum Senatu subscribente fruitur : & vt Praefectus prætorio,amantium lites dirimit,constitutiones & edita proponit diuersa à principis legibus, si libuerit,modo non sint contraria l.formam.C.de offic.praef.præt.orie.vbi forma appellatur ex bono & a quo edita sanctio decretumue, vt l.ij. ff.de extr.crim. & lux tantæ dignitatis cuncta ex fide & iustè sancire præsumitur , & ad principem ferè accedit.l.j. ff.de offic.praef.præt.Imperator Alexan.autor d.l.formam. exemplum aptissimum mihi obtulisse videtur in l.iiij. C.locat. quod ad similia generaliter transferri poterit. Quare cæcum cum esse quis credat? cum nec inferiores magistratus quisquam cæcus inire iture possit, licet retinere non prohibeatur. l.j. ſ.casum. ff.de postul. & constat Amorem eadem semper potestate subnixum fuisse , simul atque à Chao emerserit.

Sed est cur cæcitatibus calumniam Cupido Iurisperitus aquiore ferat animo , cùm pictores Iustitiam ipsam , quam quisque iudex ante oculos habere debet, l.quòd si Ephesi. ſ.finali. ff.de eo quod cert. oculis clausis pictam cerebro proponere soleant, cùm sit aspectu acri & formidabili, vt vult Chrysippus in libro primo eorum , qui πάθη οὐδὲν οὐδενὶ inscribuntur & A.Gellius lib.14. cap.4.& senarius in Proverbio,

Ἐστιν δίκαιος ὁ φθαληρὸς ἢ τὰς ταῖς ὄφεσι.

id est,

3 Est iustitiae oculus qui omnia videt. † Enim uero , inquies obstrepsens, alios cæcos efficit Amor : quid tum? num est nouum transferre quenq;

quenquam quod ipse non habeat? non vtique.l.non est. ff.de acq.ret.
dom.l.apud filium. ff.de manumiss.vind.nónne Sol, quo magis splen-
det, cò magis cum periculo luminum aspicitur? huc pertinet, quod
Galenus lib.10.de vñ partium commemorat Xenophontis milites
cùm per multam niuem diu ambulassent, magna & splendida lucc,
fuisse partim excætatos.

Audiebantur in hoc prætorio coram tam formoso & aequo iudi-
ce amantium quærimoniæ dextra ac sinistra, iurgia & mirandi strepi-
tus excitabantur. † damnatus est ad præcipitum C. Vindimius, non 4
inuenustus ituenis, Posthumillæ Sextiæ desiderio perditus, iussus est
miser inuitæ amator de rupe Leucadia desilire, sequiq; Cephalii infe-
lix fatum, qui captus Ptaolæ Deiōnei filiæ amoribus, de eadem rupe,
quæ ad sedandum amorem facere ferebatur, se dedit præcipitem.
quod Strabo lib.10. testificatur. Poena huiusmodi, legibus nostris alio-
quin improbatur, l.si diutino. in fi. ff. de pœn. puella autem ut infamis
de foro Cupidinis electa est, idq; ei superindictū ex Horatij carmine:
Ingratam Veneri pone superbiam.

Triduo post rem iudicatam, Rutilij Scapulæ deformissimi senis ipsa
amore flagrare occipit, qui omnia quidem, quæ nolis, habebat, præter
opes, quas solis obibat oculis.

† De titulo quo iurisdictionem suam Amor tueatur, disputare ne- 5
cessarium non est, cùm prolixitas temporis, cuius non sit memoria
nisi sempiterna, iuris dicundi potestatem tribuerit. quo titulo nullus
melior, nullus firmior inuenitur. l.si quis. ff. si seru. vend. l.fin. ff. de aqua
plu. dant mores notionem & auferunt. l.cùm Prætor. ff. de iudic. quid
quòd vix vltum est forum alicubi, quod non inuadat hic de quo agi-
mus. Hinc Ouidius:

Et fora conueniunt (quis credere posse?) amori,

Flammaq; in arguto sepe reperta foro est.

Ilo sepe loco capitur consultus amore:

Quiq; alijs cauit, non cauet ipse sibi.

Cauere nanque dicebantur Iurisperiti consolitoribus. l.quid de credi-
tore. ff. de damno infecto. Cicero cautiones vocat responsa Iuriscon-
sultorum lib.7. Epistolarum Trebatio Iurisconsulto scribens: itaque,
inquit, quando vestræ cautiones infirmæ sunt, græculam tibi misi
cautionem Chirographi mei, hoc modo Budæus interpretatur cau-
tiones in l.quidam. ff. de adm.tut. l.si sciente. ff. ad leg.Pomp. illic cau-

tiones testatorum pro vafris dispositionibus explicò, cum Accurs. co-dem verbo vtitur Cicero in Topicis ad Trebatium: etenim, inquit, cùm tu mihi meisq; multa sàpe cauisses, veritus sum, ne si ego grauater, aut ingratum id, aut superbum videretur. idem lib. 3. Epistol. L. Valerium Iurisconsultum valde tibi commendo, sed ita etiam si non est Iurisconsultus. melius enim ei cauere volo quàm ipse alijs solet: hoc est, melius de iure respondere.

Mirum est tantùm valere manu & sagittandi peritia Cupidinem puerum, vel adolescentulum, eundemq; scopum pusilli cordis certo iictu ferire. mirabilius tamen adeò præstare perspicacitate ingenij, & indicandi solertia, nec minus legibus armari quàm armis decorari, vt

6. §.j.procem. Inst. quanquam † minorem xvij. annis magistratu fungi, & idcirco iudicem dari legibus probatum sit. l. j. ff. de offic. consul. l. quidam. ff. de re iudic. vbi sic Vlpianus: *Quidam consulebant, an valeret sententia à minore vigintiquinque annis iudice data: & æquissimum erit tueri sententiam ab eo dictam, nisi minor decem & octo annis sit.* Certè si magistratum minor gerit, dicendum est iurisdictionem ciuiis non improbari. Sed & si forte ex consensu iudex minor datus sit, scientibus ijs qui in eum consentiebant, rectissimè dicitur valere sententiam. Proinde si minor Prætor vel Consul ius dixerit, sententiāmie protulerit, valebit. princeps enim ei cui magistratum dedit, omnia agere decreuit. Hæc ille. *Quid verò his verbis voluerit breuiter enarremus.* Primò dicit valere sententiam, quam dedit maior xvij. annis quamuis sit minor xxv. aliter non valere. mox dupliciter excipit: hoc est, duobus modis statuit non infirmari sententiam dictam à minore decem & octo annis: priore, si is magistratum gerat, ante quàm iudex datus sit: posteriore, si eum iudicem partes litigantes optauerint, non ignorantes ætatem. in versic. proinde. Vlpianus redit ad minorem xvij. annis fungentem consulari vel prætorio munere, qui iudex deinde datus est legitimè: quia quem princeps consulem vel Prætorem esse antè permisit, omnia iudicandi officia obire multo facilius decernit. cap. cui licet. de reg. iur. in vj. nimirum scire oportet olim Imperatores summi magistratus honores concessisse adolescentibus quibusdam nondum xvij. annum attingentibus, propter splendorem sanguinis, vt plerunque fit, vel præmaturam industriam. d. l. j. ff. de offic. consul. l. apud filium. ff. de manum. vind. erat igitur minor xvij. annis sapissimè Consul, Senator, Prætor, yt hac l. quidam

dam expressè cognoscitur. † Rursus non est omittendum iudices 7
 Rom.in priuatorum controuersijs terminandis, è Senatorum numero, vel Prætorum, vel aliorum illustris dignitatis hominum, dari solitos : itaq; si contingat adolescentem Consulem Prætorémne fuisse, non miremur iudicare posse. Senatores iudices datos, deinde in priuatorum negotijs extitisse, ostenditur in l.iij. ff. de Senator. & lib. 9. Epistol. M. Tullij, sic Dolobellæ scribentis : nihil Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire vis me inter Niciam nostrum & Vidium iudicem esse. pergit Tullius recitare litem pecuniariam ex libro rationum definiendam. Vitruvius libro de Architectura 6. cap. 8. nobilibus verò, inquit, qui honores magistratusq; gerendo præstare debent officia ciuibus, facienda sunt vestibula regalia, alta atria, & peristyla amplissima. rationem subiungit, quod in domibus eorum sacerdos & publica consilia, & priuata iudicia arbitriaq; conficiuntur. at iudices hos dabat princeps, vel Senatus, vel aliis cui lege concessum erat. l.cùm Prætor.de iudicijs.l.j.s. quamuis autem de postul. Bartolus ineptissimæ opinionis gratis autor, antiquitatis ignoratione lapsus, secus ac nos explicat, & multo cum fastu : Zafius neuter, sibi persuadet minorem xvij. annis rectè iudicare : & cùm Vlpianus ait, certè si magistratum minor gerit, dicendum est, iurisdictionem eius non improbari, non suspicantur de minore dici, qui maior xvij. annis non sit, malè illi quidem, cùm in versic. sed etsi. eodem modo, velit nolit, Bartolus, accipiat. & coactus est fateri Accurs. nam in maiore xvij. annis, minore verò xxv. consensu litigantium non requereretur, vt dictum est. Plinius Secundus lib. 10. Epistolarum Traiano scribit, quod non ita à proposito discrepet: cautum est, inquit, domine, Pompeia lege, quæ Bithynis data est, ne quis capiat magistratum, nére sit in senatu minor annis xxx. eadem lege comprehensum est, vt qui cœperint magistratum, sint in senatu : seicutum est dein edictum diui Augusti, qui permisit minores magistratus ab annis duobus & viginti capere. Quarit, an qui minor xxx. annorum gessit magistratus, possit à censoribus in senatum legi? & posse Plinius existimat, quoniam lex Senatorem esse voluisset, qui gessisset magistratum, & quia melius, inquit, honestorum hominum liberos, quæm è plebe in curiam mitti. quod consentaneum est ijs quæ dixi de illustri sanguine, ob quem minores xvij. annis iudices sunt crebrius, & ob alias doles animi non vulgares. Extra prætorium, in portico deambulato-

ria, quæ centum amethystinis columnis incumbebat, proposita fuere edicta selectiora Cupidinis, in argentea lamina incisa, tinctis rubrica literis grandiusculis. eò se perducebant amantes, ut genus actionis, 8 qua quisque experiri meditaretur, ederent. + Edere est copiam describendi facere, vel in libello complecti & dare, vel dictare, cum quoque edere Labeo ait, qui perducat aduersarium suum ad album, & demonstret, quid dictaturus sit, vel id dicendo, quo vti velit. l.j. ff. de edend. quem locum explicans Alciatus lib. dispunctionum 2. cap. 29. more suo peruerit, nec perducere aduersarium ad rem pertinere arbitratur, sed producere aduersaria, id est, tabulas rationum tumultuarie confessas, quas, si memini, breuiarias rationes vocat Scœiola, in l.fin. ff. de pecul. leg. aduersarium produci legit idem Alciatus lib. Parerg. 8. cap. 7. in eadem significatione. ego verò nihil immutandum censeo: sed edere eum intelligo, qui copiam describendi facit aduersario suo, id est reo: vel qui eum perducit ad albū, id est, inuitum, Prætoris imperio cogente ducit. vsus est idem Vlpianus in l. si quis. cod. ti. aut ad locum, inquit, te perducet, aut scriptas rationes dabit. Terentius in Andria:

Qui tum illam amabant forte, ita ut sit, filium

Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.

Inuitum esse Pamphilum his verbis significat. perducuntur enim necessitate coacti. Hoc etiam verbum iudices pronuntiare solent hucusque Donatus. Præterea summatim in aduersa charta scriptæ rationes parum profecissent in editione quæ perspicue, & à capite fieri debet. l. argentarius. s. j. ff. cod. non omitto quod in d. l. si quis. satis patet, perducere hominem vel instrumenta proferre non idem significare. Quis præterea nescit aduersarium illum dici, qui in iudicio nobis facit controuersiam? l. j. C. cod. Horatius:

Casu venit illi aduersarius & paulò post

Rapit in ius. id est, perducit ad iudicem.

Producere reum in ius, inueni ego à Paulo dictum pro eo quod vulgo dicitur præsentari. l. legis. ff. ad leg. l. l. de vi privat. l. lege i. ff. de vi publ. l. si quis instituatur. s. fin. de hæred. inst. sed perducitur, cùm Prætore iubente vel nolens sistitur.

O B S E R V A T A I N C A P V T X V I I I .

* Leges ad Musicam fert Amor, & edictum in periuros.

Declar

- 2 Declaratur l.ij.C.de reb.cred. & l.si duo. §.fi. ff.de iure iur.
- 3 Iurare per genium principis , vel per salutem , graue est : & quid sit
genius.
- 4 De quo iure iurando agatur in d.l.ij.C.de reb.cred. & d. §.fi. l.si duo.
- 5 In praxi non puniuntur amantes de periurio.
- 6 Quid sibi vult quod ait Plato,Veneris insurandum non esse.
- 7 Cur in l.si.C.de reb.cred.punitur periurus.
- 8 Explicatur l. quod si deferente. ff.de dol. & l.fi. ff.de crim. stellion.
- 9 Lex xij.tab.puniuit periuria : quid sit peierare.

C A P V T X V I I I .

Vre more maiorum reddito , † legibus rogandis nauabat operam Amor, accersitis prius ex apparito ribus suis quatuor musicæ peritis , qui totidem Citharas pulsantes concentu mirifico audientium animos permulcerent, & facilius leges latae persuaderent . nam & eadem ratione Graecarum urbiū multæ ad lyram leges decretaq; publica recitarunt , vti accepimus à M. Capella lib. 9. de nuptijs Philologiae. Scivit eas leges populus amantium, ac plausu maximo excepit, diem diffundi placuit, & promulgare interim quas ratas habuissent : è quibus illa fuit , quæ vetat potiorem se vxorem ducere,inferiorem iubet eligere,vt ex disparitate fiat par coniugium. Edictum item propositum est de periurio, in hunc modum : Amor ait,

*In eum eāmūe, qui quæ ue, aduersus pactionem
Dys testibus, vel per Cupidinis genium factam,
Firmatam, fracta fide, dolōue malo peieraſit, iudicium dabo.*

Subiit confessim animum periura nauis Thesei, & Ariadnæ destituta planctus, Iasonis dolus, & cum decepta Medea eadem fermè post tot annos passus sum. & contra vtrunque , edictum Amoris sumnopere probavi. et si vulgo increbuerit opinio , † ne alium quam Deum vltoreni peierans extimescat.l.ij.C.de reb.credit.

Iurisurandi contempta religio, inquit Imperator , satis Deum vltorem habet. Periculum autem corporis, vel maiestatis crimen , secundum constituta diuorum parentum meorum , & si per principis venerationem quodam calore fuerit peieratum , inferri non placet. P.P.vj.Calend.April. Maximo ij.& Aeliano conf.dissentit Vlpianus in l.si

in l.si duo. § fin. ff. de iure iur. nam peierantem iure pecuniaria , qui per genium principis iurauerat, fustibus castigatum dimitti, ex Imperatoris sui rescripto respondit, eiq; superindici, προπετῶς μὴ δύναται. Id est, ne iura temerè. componit hanc litem nec male Accurs. ex eo quod in d.l.ij.de reb.cred. calore quodam fuerat iuratum, & quicquid iracundiae calore dicitur , secuta pœnitentia excusationem meretur. l.quicquid. ff. de regul.iur. nam si ira breuis est furor , vt placet Stoicis , non potest dici periurium non suæ mentis hominis,cum nec pupillus peieret.l qui iurasse. ff. de iure iur. itaque miseratione dignus est, qui furore Imperatorem læserit. l vnic. C. si quis Imperat.maled.

Restat nunc disquirere cur cædatur iectu fustium periurus , qui per genium aut venerationem principis iurauerat , qui verò per Deum, eiusdem duntaxat vltionem expectet. Potissimum dubitationem auger, quod quoquis modo iuretur per genium salutemue principis, respectu diuini numinis iuretur.l qui per salutem. ff. de iure iur. alioquin deterioris conditionis esset princeps,quam priuatus, si nullum numen adesset, cum per eum sacramentum intercedit.

Expedita est solutio,vt respondeamus olim talem fuisse Romanis superstitionem, quæ diuinitatem in Imperatore inesse crederet, quare, vt satis per se pollentem, iusurandum ad nullum aliud numen referre:non ad Iouem, qui sacramenti protector putabatur & fidei, vt Mercurius periurij. Praeclarè Ennius:

O fides alma, apta pannis, & iusurandum Iouis.

Qui igitur iusurandum violat, inquit Cicero , is fidem violat,quam in capitulo vicinam Iouis Opt. Max.(vt in Catonis oratione est)maiores nostri esse voluerunt. Et quemadmodum, qui Ioue teste peierat, fulmen timet, ita & qui teste genio principis, vindictam, maiusq; supplicium. Quis miretur, cum hodie nemo non malit per Christum falso iurasse quam per D. Antonium? quia hic ignem iaculari fertur, seu morbum, qui Gangraena dicitur. ne amplius ista videar ementiri, audiatur Septimius Florens in Apologetico aduersus gentes, cap.28. Ventum est igitur, inquit, ad secundum titulum læsæ maiestatis: si quidem maiore formidine & callidiore timiditate Cæsarem obseruatis, quam ipsum de Olympo Iouem, etiam meritò, si sciatis: quis enim ex viventibus non quolibet mortuo potior? sed nec hoc vos ratione facitis potius quam respectu præsentaueræ potestatis. adeò & in isto irreligiōsi erga deos vestros deprehendimini , cum plus timoris

moris humano dominio dicatis : citius denique apud vos per omnes deos quam per vnum genium Cæsar is peieratur. Hæc Florens. Plinius autem iunior in Panegyrico ad Traianum, simili, inquit, reuerentia, non apud genium tuum bonitati tuae gratias egi, sed apud numen Iouis Opt. Max. pateris illi nos debere quicquid tibi debeamus: illius quod bene facias muneris esse, qui te dedit. ecce quantum numinis & adorationis vetustas stolida principibus impertiretur. quod lenire videtur Theod. in l.si quando. C.de statuis. nam antea principum statuae sacræ vocabantur. l. qui statuas. ff. ad leg. lul. maiest. planè constat l.ij.C.de reb. cred. ab Aurelio Alexandro Seuero editam, cui pro tutore Vlpianus fuit, autor §. fin. l.si duo. ff. de iureiur. nam & Vlpiandum parentem suum vocare Alexander non dedignatur, l.iiij.C.de locat. vno casu per principis venerationem impunè peierari permisit, puta calore subito iracundiae: fuit enim bonus & prudens, nec se adorari facile patiebatur. sed quid agas? populus Romanus relatum iri in deorum numerum intellexit eum, cui consultus yates responderat,

Te manet imperium cœli, terræq; marisq;

Itaque mortuum Alexandrum Senatus in deos retulit, & festiuitatem religiosè coluit natalis diei, ac sacerdotes destinauit, qui sodales Alexandrini appellati, vt refert Aelius Lampridius in eius vita. Iurare per genium principis, vel per salutem, differunt. l.si quis maior. C.de transact. imo salutem omnibus genijs angustiorem idem Septimius contendit ca. 32. in quo se non grauatae pro principis salute, omniq; imperij statu fatetur orasse. hoc est quod Caius dicit post Calend. Ianuar. vota pro principis salute suscipi. l.si calumnietur. §. j. ff. de verb. signific. addit etiam genios nihil aliud esse quam dæmonas. Genius Nonio est generis deus, vnde laberius: genius generis nostri parens. Festus notat genium appellari deum, qui vim rerum gerendarum obtineret. parum nunc medijs fidius religiosum esset per genium aut per salutem iurare, ad Deum enim solum omnis adoratio pertinet. can. considera. 2. 2. quæst. l. sanè per salutem vetustius & sanctius iurabatur, Reg. 2. cap. ii.

† Si quaratur de quo iureiurando agatur in l.ij.C.de reb. cred. non negabo de eo, quod litem definit, agi: sed puto etiam de illo, quod dicunt promissorium, quia calore fuerat peieratum, atqui cum pars parti id defert, repentinum calorem causari impudentis esset, cum licuerit considerare, iuret an referat. Similiter in d. l. si duo. §. fin. de vtroque

agitur, de priore, cum quis iurauit dari sibi oportere, vel contrà nihil debere: de posteriore, cum iurauit intra certum tempus se soluturum, nec soluit, penas luit, vt & edito Cupidinis suprascripto iussum est.
 5 † quod tamen desuetudo abrogauit velut tacito consensu amantium. l.de quibus.in f.i.ff.de legib.an quia plerunq; furere solent. §. no-
 uimus. quibus mod.nat.effic.leg. col.vj. & ferè semper calore nihil non spondent, quiduis iurant. proinde in praxi seruatur, quod Tibul-
 lus admonet,

Nec iurare time, Veneris periuria venti

Irrita per terras, & freta summa ferunt.

Horatius tradit Barynen suam periurijs fieri pulchriorem quotidie, & Xenarchus apud Atheneum, lib.10.

Ὥρημ δὲ τὴν γυναικὸς εἰς ὑδῶν γένεσιν. Id est,

6 † Iusiurandum ego mulieris in aqua scribo. Plato in Symposio vni iuranti à dijs paratam esse veniam , si amet, afferit. Άφεοδίστορος γαρ ὅρ-
 κον, ό φασιγ εἴναι. Id est, venereum enim iusiurandum negant esse:
 perinde ac dicat nihil valere , vti M.Ficinus transtulit , vt l.non sunt.
 ff.de statu hom. vbi non sunt liberi, qui prodigiosi nascuntur : id est,
 pro non liberis haberi debent,& non est, quod esse non decet.l.si pi-
 gnus.ff.de pig.a&t.Ausonius,

Non est diues, opum diues.

Frustra igitur Platonis sententiae nonnihil deesse Erasmus coniecit
 7 in 2.Chiliad.cent.4. † Inuenitur iure civili species , in qua periurium non inultum dimittitur, ea est in l.fin.C.de reb.cred.vbi si quis petierit ab hærede legatum ex testamento, quod forte non appetat, amissis casu tabulis, iuretq; sibi relictum , postquam hæres conditionem iurandi detulerit: comperto deinde testamento, detectoq; periurio, auctoratur legatum exolutum. hæc l.fin. reluctatur aperte d.l.j. eod.l.non erit. §.dato.ff.de iureiur.l.seruus tuus. §.fin. cum l.quod si. ff.de dolo. si, inquit Paulus, persuaseris mihi, nullam societatem fuisse tibi cum eo cui hæres sum, & ob id absolu te passus sim à iudice, de dolo agam. subdit Vlpianus d.l.quod si.secus esse, si me deferente iuraueris, quia hoc casu tecum transegisse videor. Superabimus hunc clivum,in quo Doctores æstuant, si diligenter expenderimus in d.l.fin.C.de reb.cred. non videri transegisse cum legatario peierante, eum qui iniuitus quodammodo ad deferendum prosuluit, nam quoties ex eo testamento, quod appetet, legatum aut fideicommissum petitur , hæres iurare vel soluere

soluere cogitur. l.fin.C.de fideicommisſ. ſ. fin.inſt.cod.nec hoc iurandum recte referri ſolet, vt vult vtrōbique Accurs. quamobrem h̄ares pr̄uidens ſibi iurandum eſſe, in re dubia metu religionis perculſus l. quæ ſub. ff.de condit.inſt. mauiſt ſtatiſ petentem legatum iurare: quod quidem multum abhorret à transactione, quæ parum tutē fit, niſi inſpectis verbis teſtamenti. l.de hiſ. ff.de transact. Ergo neceſſariò, penè iurandi potestate faciens, facilius iuuatur, arg.l.admonen-di. ff.de iureiur. l. ſi fideiuiſſor. ſ. pe. ff. qui ſatid.cog. Accedit illud quòd d.l.fin. C.de reb.cred. Hares co magis non ſponte defert, quia timeret repelli ab h̄ereditate, quam adiuit non apparente teſtamento aliquo, hoc enim ei minatur perſpicuè. l.fin. in fi. C.de fideic. puta lucri amissio nem. Atqui in d.l. quòd ſi. ff.de dol.& locis ſimilibus, nulla veriſimilis neceſſitas ad deferendum impulerat, † ſed potius dolus pr̄cedens 8 aduersarij, ideo non retractatur, quod iuratum eſt, ſed de periurio agi mox poterit, vt ſubiungit Paulus poſt d.l. quòd ſi. nam ſufficit, inquit, periurij pena: refert enim ſc ad ſuum ſ. fin. l. ſi ſeruus tuus. de dolo. Accurs. pečnam huius periurij ſolam diuini numinis vindictam eſſe arbitratur, in d.l. nam ſufficit. ego non perinde arbitror, ſed perpetuam elicio regulam, quæ habet: Quoties is qui iurauit, dolo fecit, vt ſibi deferretur, id quidem de quo auctum eſt non repetitur, ſed de periurio agere licet, quod patescit ex dd. tribus contiguis legibus. Huc ſpe-ctat l.fin.de crimin. ſtellionat. in ſtellionatu enim dolum in eſſe explora-tum eſt. l. ii. ff.eod. agitur verò ob periurium his caſibus, quia dolo inducitus ad delationem iurandi, non proſuſus tranſegiſſe videtur: quippe cum dolo interueniente, mera transactio imperfecta reddatur. l. in ſumma. ff.de condic. indeb. adde etiam, dolo perſuafum vi coacto ſimilem eſſe. l. j. ſ. perſuadere. ff.de ſeruo corrup. Non immeſitò lege xij.tab. ſic fuit conſtitutum: periurij pena diuina exitium, humana dedecus eſto. hoc eſt: etiam ex periurio ſequitur peierantis infamia. l. ſi quis maior. C.de trans. Periurium † in lege xij.tab. & in ediſto Cu-pidinis, peierandi verbum, accipio, non modo cum promiſſa iurata non praeftantur, ſed etiam cum aliquid pro alio afferitur, vt in iuramento, quo lis terminatur, cum quis ſe nihil debere, aut ſibi aliiquid deberi deicrat. l. ſi duo. ſ. fin. ff.de iureiur. M. Tullius lib. 3. officiorum, non putat peierari, ſi falſum iuretur, ſed id, inquit, periurium eſt, ſi id non facias, quod ex animi tui ſententia iuraueris. Videamus ne nimium proprietati vocis ſtuduerit, nam promiſcuè uſurpant Iurisconsulti

d. §. fin. l. si duo. l. quòd si. ff. de dol. l. de die. §. pen. qui satifd. cog. Martialis lib. 6.

*Iurat capillos esse quos emit suos
Fabulla, nunquid illa, Paule, peierat?*

Refert Macrobius lib. 5. cap. 19. in Sicilia fuisse lacum, aramq; Deorum Palicorum, per quorum numen si quis falsò iurasset, vitam in lacu amitterebat: vereor tamen, ne Palici dij amantibus metuendi non fuerint.

O B S E R V A T A I N C A P V T X I X.

- 1 *In eam, quam quisque amare desijt, de dolo agere nequit, cùm sit eius libertus.*
- 2 *Quid sit bona fidei mentio in l. non debet. ff. de dol.*
- 3 *Pacta conuenta quænam sint.*
- 4 *Repudiari futura quomodo possint. in l. i. ff. de cur. bon.*
- 5 *Propter Helenium stirpem cæsam, arb. furtim cæ. agi non potest.*
- 6 *Pro Rosarij stamen cæsis agetur, & pleraque ad rosas, & ius pertinencia, & de Paridis iudicio.*
- 7 *Arbores germinales cur sic dicantur Papiniano.*

C A P V T X I X.

Hoc iure utimur, tne aduersus eam, quam quis amaverit amareq; desierit, de dolo praterito agere licet, sed actionem in factum verbis temperet, vt assolet cùm aduersus patronam libertus vult intendere. l. non debet. ff. de dol. nam cùm aliquis amare cefsat, magis libertinus dici meretur, quandiu in eo statu est, quam ingenuus, vt & alibi à nobis scriptum est, propter pristinam seruitutem, quam verè amando pertulit. Hinc Barynen sic alloquitur Horatius lib. 2. carminum:

*Adde, quod pubes tibi crescit omnis,
Seruitus crescit noua, nec priores
Impie teclum dominæ relinquunt
Sæpe minati.*

Scitè perseverantiam obstinorum amantium in seruili labore describit. nimis ut serui à seruando dicti sunt, quod olim bello capti hostes

hostes seruarentur, non occiderentur, & mancipia, quia manu caperentur. s.j.de iur.perf.sic prætextu blandientis vita, & voluptatis dele-nificæ, seruantur amantes ad mellitum supplicium, manu capti, id est, oculis, qui manus longæ vñi funguntur. l.pecuniam. ff.de solut.vel quòd manu corripere, premere, amoris & fauoris signum visitatum est, præsertim si pollex comprimatur. Plinius lib.28.cap.2. & Acron idem sensisse visus est, cùm notat συνειδοχινῶς, pro vtraque manu sumi illud,

Fautor vtroque tuum laudabit pollice ludum.

Quantum insuper amoris seruitus vrgeat, ex eo liquet quòd seruis adigit parere dominas. l.j.c.de Senatusc.Claud.nam & Faustina: quæ M.Antonini Philosophi Imp.vxor fuit, & Diui Pij filia, gladiatoris amore furens non ante leuari restituic; potuit, quām eius occisi sumpto sanguine, ex Chaldaeorum consilio, vt Iuliis Capitolinus tradit, de ea in l.si augustæ ff.de leg.ij. Idem dominos ancillarum incendit desiderio. l.si collactaneus. ff.de manumiss. vindicat. accedit illud ex elegia:

Thessalus ancille facie Briseidos arsit.

Serua Mycenæo est Phœbas amata duci.

Citantur commodè & eleganter ab Ouidio ad rem ipsam Achilles atque Agamemnon, alter Græci exercitus præsidium, alter Dux, ambo reges maximi, qui obnixè Briseidi seruerunt, puellæ bello captæ, ex quo prima origo seruitutis est. l.ex hoc ff.de iust.& iur.& eius causa magnam sibi similitatem, suis perniciem & dolorem (si Homero credimus) induxerunt. l.si vxor. ff.de adult. Satis euitatur leuiter amor, fugatur difficillimè. Lucretius lib.4.

Nam vitare plagas in amoris ne iaciamur,

Non ita difficile est, quām captum retibus ipsis

Exire, & validos Veneris perrumpere modos.

Quare prudentis est ab ijs se immunem præstare quæ amandi præ-bent illecebras ne serò petatur remedium. l.si. C.in quib.cauf.in integ. l.j.c.quand lic.vnic. Eodem modo satius puto ingenuitatem custodi-re, quām amissam libertatem reposcere, quia vt Catullus ait:

Difficile est longum subito deponere amorem.

Adde etiam, si qui peramauit, offensam superbientis puellæ passus sit, nec, vti dicere institueram, ipsam magis expressè doliactione conueniet quām parentem aut patronam. l.non debet. ff.de dol. Vbi VI-

pianus sic temperandam verbis de dolo actionem suadet, ut bona fidei mentio fiat. † Quem locum non explico cum Accurs. ut bona fidei mentio fiat, id est, non malæ per abnegationem, sicut grande damnum pro non minimo. l. pen. ff. de minor. nec enim astringendus est libertus dicere fidem malam abesse, ut ferè constat ex l. aduersus. C. de crim. expil. hæred. ad arg. alioquin quomodo ageret contra re vera dolosum? num permittent iura auctorem sibi ipsi repugnare? non vtique l. fin. C. de furt. l. ij. §. j. ff. quand. appell. sit. ager igitur deceptus facta bona fidei mentione, id est, læsæ bona fidei, hoc ferè modo: Glaucippen amicam antea parum ex bona fide fecisse aio, quia cumulata meis muneribus summa simulatione amoris, me aduersum pacta conuenta fecellit. dignæ enim sunt puellæ insidiae dissimulatione. Tibullus:

Rumor ait crebrò nostram peccare puellam,

Nunc ego me surdis auribus esse velim.

Nemini improbetur quod bonam fidem hic læsam esse subintelligo, cùm in l. fin. ff. de crimin. stellionat. verbo, iurauit, malè & falso iuratū addamus. & in l. sed si vir. §. pen. ff. de don. inter vir. donatio dicitur esse, nempe quæ reprobata est. Sic Proverbiorum ii. cap. qui abscondit frumenta maledicetur, benedictio autem super caput vendentium, id est, qui abscondit, ut annonam flagellet, & qui vendunt mediocri pretio. adde malæ fidei contractus in l. si fraude. C. de præs. long. temp. pro contractibus, qui malam fidem oderunt.

3 † Pacta verò conuenta in intentione huius deplorati auctoris infita, tam contractus ipsos amatorios accipimus, quam pactiones, quæ ex continentí apponuntur, & legem principali negotio dant: ut, conuenit Aufidius adolescens cum Glaucippe amicitiam sempiternam fore: ecce contractus. mox adiectum est, vti ille per noctem ad fores huius citharam quateret: illos & illos flores postibus necteret, illa è triclinio spectante. talia pacta seruari congruit, & inter bonos bene agier. l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pact. l. pacta conuenta. ff. de cont. empt. quanquam hic de pactis agitur, quæ ex interuallo facta contractui aliquid detrahunt, quo casu valent, aliter si adderent. Cæterum, vt proposui, ipse etiam contractus pactum conuentum vocatur vt pignus, quod solo consensu perficitur, & nomen elegans obtinet. l. j. §. fin. ff. de pact. id liquet in l. grege. §. & in ff. de pign. & l. tres fratres. ff. de pact. & solum pactum de non petendo, conuentum appellabitur meritò. l. & hæredi. §. j. ff. eod. quia conuentionis verbum latè patet.

patet. l.j. §.j. eod. sicut pacti. iuris gentium. §. Prætor ait. ff. eod. & l. traditionibus. C. eod. titul. ne imposterum cum nonnullis negemus contractus pacta conuenta censeri, nec stipularionem. l. sed & si quis. §. fi. ff. si quis caut. vbi agitur de promissione in iudicio sisti, ergo de stipulatione. l.j. §.j. de Præt. stipulat. ff. neque enim ibi de nuda conuentione queritur, ex qua sine dubio actio non oritur, tamen pactum conuentum nominatur. quid si alicubi pacta conuenta & stipulationes legamus, id fieri arbitremur eadem ratione, qua genus plerunque cum specie sua ponitur ex abundanti, vel ut res apertius pateat. l. item apud. §. ait Prætor. ff. de iniur. l. si seruus. §. cum eo. ad leg. Aquil. Quantum pertinaces frequenter adolescentes sint in retinendis aut redintegrantis amoribus, ostendit Samson toties à Dalila illusus, & Palestini crebro proditus. Iudicum cap. 16. & Terentianus Phædria, qui multum & diu quæstus de Thaidis leuitate & perfidia, Parmenonem suum, quo magis seruus erat, tandem consulit qui facta pace rursus ab ea diligatur, licet renuntiasse in perpetuum amori visus esset, inquietus,

Exclusit : reuocat : redeam? non si me obsecrer.

Quæ verba, sanè quam magnifica, repudiationem perfectam continent. adeò ut quamvis futura, quæ nisi in conditionis euentu non debentur, & in sola spe consistunt, repudientur frustra. l. si ita scriptum. §. j. ff. de leg. i.j. si non pacto & consensu remittantur. l. & hæredi. §. filia. ff. de pact. tamen cum res, sub conditione præstanta, sic repudiatur, 4 vt etiam si conditio euenerit, nolle se quis dixerit, valet repudatio. l.j. ff. de cur. bon. dan. si sub conditione hæres institutus est, cogendum est conditioni parere si potest, aut si responderit, se non aditum, etiam si conditio exiterit, vendenda erunt bona defuncti. Nugantur, puto, Doctores in l.j. C. de pact. cum fingunt in d.l.j. ff. de cur. bon. repudiatum fuisse in iudicio. Nihil minus, sed qui repudiat nunc, quantumvis imposterum conditio obtigerit, iam bis repudiat, & futurum velut præsens contemnit. sed quid faceret Phædria, qui non ex animi sui sententia, se non amplius amaturum iactabat, licet obsecraret Thais? verum, vt recte Patmeno,

Hec verba, me Hercule, una falsa lacrumula

Quam oculos terendo miserè, vix vi exprefferit,

-Restinguet. Et potuit Phædriam pœnitere, potissimum cum pars aduersa consenserit, arg. l. ab emptione. ff. de pact. & forte ipsa

ipsa lacrymis benevolentiam prodierit aut finxerit. Lacrymæ enim mulierum arma non ab re dici solent. l.j. §. potuisse. ff.ad Syllan. & quemadmodnm Claudianus admonet in nuptijs Honorij Imper. & Mariæ,

Quod flenti tuleris, plus sapit osculum.

dixerat enim antea,

Iam nuptæ trepidat sollicitus pudor.

Iam produnt lacrymas flammeæ simplices.

Ferunt Helenam à Paride raptam, in insula stupratam, quæ etiamnum in Attide Helena dicitur P.Mela lib.2. de situ orbis cap.7.vim passa scilicet lacrymis mœstitudinem testata est, ex quibus nata herba quæ inde Helenium nominatur, præsens in serpentum iectus remedium. & inde forte illi nomen, quia prima Helena vsa sit sicut etiam ius Papyrianū vocatum fuit, quia Papyrius Romuli leges in vnum composuerit, & si nihil in illo libro suo marte adiecerit l.ij. ff.de orig. iur. & Mutiana cautio, qua conditiones de non faciendo repræsentantur, quoniam primus Q.Mutius illa vti persuasit l.ij. C.de ind. vidu. l.Mutianæ ff.de cond. & demonst.

5 † Crescit passim Helenium in siccioribus & æditiорibus Veneris agris: frutex est verius quam herba, serpillo similis, & tenerior, quam vt arborum furtim cæsarum eius nomine agi possit. l.certe ff.arb.furt.

6 cæſ. † De rosarijs secus sentio, exemplo salicis & arundinis. l.vitem. ff.eod.nusquam odoratior flos, nec in Pesto quidem Calabriæ oppido in quo quotannis bis nascuntur rosæ, hinc Vergilius,

-Biferiq; rosaria Pestæ.

Sed hic illud mirabile, quod roseta pleraque sine spinis fuerunt, vt ante Adami labem, si D.Basilius in Examero verum scribit, Rosæ Veneri sacræ sunt, maximè illa, quam tinxit suo sanguine, dum Adonidi opitulatura accurreret, quem Mars necare destinarat. inde, quia *ρόδον*, rosa est, Rhodinus color pro roseo & purpureo capitul. l.Vellera. de vestib. olob. ii. C. anni gaudium inquietæ aduersus omnem vim semper hæ Rosæ testabantur: excepto quod eis Cantharides saepe innascuntur. Plinius lib. ii. cap. 35. quas qui alij edendas dedit, lege Cornelia de sicarijs plecit. l.ij. §. alio. ff.de sicar. erodunt enim & ulcerant, vt ibi Iurisconsultus ait, hi vermes, aduersus quos remedio esse dicit Dioscorides lib. 6. Rosaceum & Irinum medicamenta, quæ pariter vnguentu voluptati conducentia sunt. Lin argento. §.j. ff.de aur. leg. illud ex rosa fit, hoc ex Iri, herba odoratissima, quæ à castis legi amat,

amat, geniturae incommoda, ideo h̄c infrequens. Libanius Sophista Græcus narrat non illepidè, Venerem rosis coronatam ad Paridis tribunal iuisse neglectis alijs floribus. ita, ni fallor, factum est, ut Iunoni & Palladi prælata sit, faciente litem suam agresti iudice per imprudentiam. l.fin. ff. de var. cog. quod nisi accidisset, extaret Troia, olim clara opibus, clade postea notior, non esset Roma, cui Troianus profugus dedit exordium. §. i. vt præpon. nom. imper. col. v. Porrò quid est quod iudicantis religionem citius peruerat, quām immoderatus amor? can. quatuor. ii. q. 3. l. i. j. §. initium. ff. de orig. iur. vbi Appius Claudius virginis amore incensus, cùm esset è decemuiris vñus, quō facilius potiri ea posset, seruam falsò pronuntiauit. meminit T. Liuius, quare Paridi iudici à Ioue delegato, tanquam pastori facilius ignoscendum. cuius fabula innuitur liberum arbitrium homini relinqu, adiuto tamen Dei gratia. can. placuit. de consec. distinet. 4. virtutem an voluptatem potiorem habere malit, dijudicet. Proinde Iouem nihil de trium dearum lite iudicasse: id ad opilionem satis ignarum, retulisse. Non longè ab his discrepat Placiades lib. 2. Mythologicon. Sed regredior ad Rosaria, quæ pro sepibus erant in locis minimum fertilibus, floribus alijs in torum hiscentibus, alijs vix germinantibus, hoc est, calyce adhuc erumpentibus. † Sic germinales arbores, quæ succisæ à radice vel stirpe tenue germen emittere incipiunt. l. diuortio. 7
§. si fundum. ff. sol. mat. quidam legunt gemmales arbores, vt interpres can. nunquam. de consec. distinet. 5. quia gemma est in arbore oculus, qui se primo vere trudit, ex qua germen efficitur, sumpta similitudine, à gemma annuli. Prior lectio verior est in d. §. si fundum. vbi germina arborum in fructu sunt, forsitan ligni loco. l. ligni. §. officiis. ff. de leg. iij. de gemmis idem nemo responderit.

O B S E R V A T A I N C A P V T X X .

- 1 *Musicæ vis, in amore præcipue: & Leda ab adulterio excusat.*
- 2 *Theatrum, & qui in eo essent, describuntur.*
- 3 *Explicatio l. vnic. de Athlet. xi. C.*
- 4 *Sacra certamina in iure quæ fuerint, & quot numero, eorumq; origo.*
- 5 *Declaratio l. pe. ff. de annuis leg.*
- 6 *Quæ sint commoda præriorum in l. commodis. de re iud.*
- 7 *Aurum coronarium quid significauerit, & interpretatio l. fi. C. de relig.*

- & sumpt. funer.*
- 8 *Quis sit desultor Vlpiano, & desultorij ludi ratio.*
 - 9 *Que sint apud eundem picturae in vestibus, quid babylonice.*
 - 10 *Disci ludo occisus Hyacinthus, & mortis fortuito facta pena.*

C A P V T X X.

Agnam quidem cepi voluptatem oculis inter rosea florentia, maiorem auribus, ob dulcem & suauem sonum, qui me festinantiorem solito reddidit, melius enim progressu meo exaudiebatur. tunc certe anima, velut repetita memoria illius musicæ cuius in cœlo, ex quo descendit, fuit conscientia, quæ ex Sphaerarum iugiter volubilium motu conficitur, mero gaudio gestiuit. sed quis miretur musicam in Cupidinis regno in pretio haberi, cum nihil sit illa paratus, nihil ad persuadendum puellæ ingenuæ mentis efficiens? non alia, opinor, ratione Iupiter Ledam Cygni falsa sub imagine conuenit, quam ut se moriturum fingens mellitum cantum ederet: nam cecinit, & potitus est: iustusq; fuit amor Ledæ in eius à quo diligebat conditione errantis, cum potior esset Iupiter quam tunc videbatur. can. j. s. pen. & f. 29. quæst. 1. & ipsa apud maritum Tyndarum excusanda benignè venit: ut enim vim passam adulterij non damnat lex Iulia. si vxor. s. si quis. ff. de adult. sic meritò hanc excipit, quæ violentia carminis ac cantionis persuasa est. l. j. s. persuadere. ff. de feru. corr. quid enim non cogit musica, si Orpheus ex promontorio Serrio canens nemora ad se traxisse creditur? quod quidem est in Thracia, teste Pomponio Mela, lib. 2. cap. 2. si etiam Eurydicen uxorem ab inferis deduxit,

Threicia fretus cithara fidibusq; canoris.

Obierat nanque Eurydice Aristæum pastorem, à quo amabatur, fugiens, cum in serpentem casta incidisset. Asclepiades præterea expertus est, phreneticis Symphoniam sanitateni conferre, quorum morbus penetrat ad annum. l. j. s. interdum. ff. de ædil. edit. quò fit, ut suspicere, amorem certis numeris musicis leuari ac incendi posse: tanta pro rorsus affinitas corporum & animorum est, cum cantu & tibijs, vt Theophrasto & Democrito placuit, quos citat A. Gellius lib. 4. cap. 13. adeo eadem res & iuuare, & obesse potest. l. quod sæpe. s. veneni. ff. de contrahere. empt.

Me vti

Me vtique affecit ac rapuit vocum dissimilium concentus , tum
lyræ, citharæ , & tibiæ multiplex sonus. maximè tandem cùm ad
Theatrum perueni, in quo Symphoniaci cum Thymelicis citra no-
tam ignominia spectatores oblectabant. illi sunt cantores Vlpiano,
l.sed etf. ff.de vñf. hi citharœdi.l.Athletas. ff.de ijs qui notant, infam.
ex eo dicti, quòd θυμελη locus Theatri est, in quo tibicines, cithari-
stæ, ac canentium chori peculiariter residere consueuerant, vt Julius
Pollux innuit lib.3.cap. 9.¶.quintum.de consul.col.iiij. † Theatrum ²
diutius circunspexi , opus omnium excellentissimum quæ vnquam
humana vis potuit efficere. Scena ei triplex, in qua marmorum co-
lores & genera difficile enumerauit in infinita varietate. columnæ
omnes auro purissimo oblita: media pars Scenæ ex eo lapide pror-
sus constitit, qui colorem habet cœlo matutino autumnali similem,
vulgò Turcicus appellatur, à doctis Aërizusa, inauditæ genere luxu-
riæ pars ante Scenam, quod proscenium nominatur in l.si qua. de
spectacul.lib.ii.C.l.de pollicitationibus, ff.de pollicit.tum etiam pulpi-
tum in eo collocatum, de Topazio structa fuere illi propè simili, ex
quo Arsinoë Reginæ Ptolomæi Philadelphi vxori, statuam factam
aceperimus.nunquam tam prodigæ mentis fuit Theatrum illud, quod
olim Romæ M.Scaurus in ædilitate sua præbuit, licet 360.columnis
marmoreis incumberet. designatores sacri certaminis solum croco
sparserant, arena loco , vt mollius caderetur. Hic sece exercebant
amantes virtutis gratia,& honestæ voluptatis. spectabat eos Sappho
Lesbia , quæ amores suos prima versibus expressit.dein Anacreon
Teius Poëta : & in gradu editiore Celsus adolescens Iurisconsult.ac
Nerua filius,& Septitia, Attica mulier, quæ Thymelicis præmia dedit.
l.Septitia. ff.de pollicit.nominatim omnes referre prolixum videretur.
Prætor, qui summus in ea regione habebatur, & iuri etiam dicundo
præterat, ludos eximios edi curabat , vt & Romæ.l.si vt. §.interdum.
ff.commod. Macrob.lib.i.Saturn.cap.17.celebrabant verò tunc Ago-
netæ sacrum certamen in honorem Cælestis Veneris : victorum alij
coronas ex Rosa & Myrto capiebant, alij Tauris albis donabantur,
quorum cornua torquibus aureis vincirentur : alij pretiosis annulis.
Adde, quòd Iurisconsultus ait Athletas sacræ certaminibus corona-
tos excusari à tutelis.l.Athletæ. ff.de excus.tut. † Imper. Alexander in ³
lvnic.de Athlet.ii.lib.C.sic rescripsit : Athletis ita demū si per omnem
ætatem certasse , coronis quoque non minus tribus certaminis sacri

(in quibus vel semel Romæ, seu antiquæ Græciæ) meritò coronati, non æmulis corruptis ac redemptis probentur: ciuilium munerum tribui solet vacatio. Accursius ita vult hoc intelligi, vt vnam de tribus coronis Romæ, vel in antiqua Græcia quæ sitam esse oporteat. quid si dicamus tres coronas simul diuersis tamen ludis sacris acceptas requiri ad ius vacationis munerum, nisi si coronetur aliquis victor semel Romæ, vel in antiqua Græcia, quæ propter celebritatem loci, & concursum certantium plus iuris habent, & plus ideo transferunt. ratio pouitur in l. sed & s. Romæ. ff. de excus. tut. s. hæc autem. procem. ff. arg. l. si is qui tres. s. eum qui. ff. de excus. tut. Sanè per omnem ætatem certasse Athletas desideratur in d. l. vnic. de Athlet. pro eo quod est præcipua ætatis parte, vt Proverbiorū cap. 5. hubera eius inebriente in omni tempore, in amore eius delectare iugiter, de puella loquitur Sapiens, s. omnes verò. procem. Inst.

4. † Sacra certamina sunt honori deorum sacrata & initiata. In antiqua Græcia fuere tantum quatuor longè antiquissima: Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea. quæ singula grauissimos autores suos habuere.

Olympia in gratiam Iouis Olympij Hercules instituit iuxta Eridem ciuitatem, tantæ claritatis certamina, vt inde Græci fastos suos complexi sint, per Olympiadæ, vt Romani per lustra numerantes. corona sacra viatori ex oleastro, qui plurimus eo loco crescit, quam & ipse primus delulit.

Pythia Apollini dicata ab ipsomet, vt quibusdam placet, post Pythonem occisum: vel, vt Pausanias visum est, in Corinthiacis, à Diomedæ, cùm in columnis Troia redijisset, plerisque alijs tempestate obrutis, coronam ex Mali fronde Palestritæ capiebant.

Isthmia Neptuno & dijs marinis facta in Isthmo Græciæ, idq; quinto quoque anno, coronatis pinu Agonetis.

Nemea, ludi funebres ab Argitiis, vt Strabo scribit lib. 8. in sylua Nemea agitantur, Archemoro solennes, coronis de apio præstitutis: ideo (vt coniectura consequor) quod Archemorus Hypsipylos alumnus in apio, quod propè fontem creuerat, depositus, à dracone exesus est, autore Iulio Hyginio. Plinius lib. 19. cap. 8. de apio loquens: honos ipsi in Achaia coronare viatores sacri certaminis Nemeæ. hæ coronæ sacrae vocabantur. l. commodis. ff. de re iudic.

Ergo qui in certamine gymnico alibi quam Romæ vel in superscriptis quatuor Græciæ antiquæ certaminibus vicerant, nisi ter viciissent,

sent, immunes non censebantur, vti explicuimus d.l.vnic. de Athlet. lib.ii.C.quod verum & æquum est.nam,ne quis obstrepat, scire neceſſe est , in alijs plerisque Græciae vrribus ludos sacros aliquando editos fuisse , vt eos quos Iones libero patri & Alexando Philippi dicauerant : † & in l.pen.ff.de annuis leg.legata fuit certa pecunia in quadriennium certaminis Chrysanthiniani danda Reip. Sardianorum. qua in specie Diui Imp. responderunt,in perpetuum quarto quoque anno tantundem præstandum. Est vero Sardis vrbs Tmolo monti vitifero contermina,in prouincia Mæonia,id est Lydia,proxima Myſe,de qua in l.ijj.ff.de off.access. vnde Sardiana iurisdictio appellatur Plinio lib.5.cap.29. Strabo libro 10. prodit Sardim terræmotu ætate Tiberij Imp.qua ipſe floruit, concussam , dein restitutam , florentem ac claram extitisse. Idem eodem libro scribit Chrysam oppidum, Apollinis delubro insigne fuisse.Vnde certamen Chrysanthinianum in d.l.pen. Apollinis honori dicasse Sardianos.vel forte Cereri, quæ à Chysantide primùm filiæ raptum, cognouit Pelasgi excepta hospitio, teste Paſſania in Atticis. Dedicatur etiam certamen quadriennale in Græcia à Septitia cum pecunia, ex cuius vſuris edatur, in l.Septitia. ff.de pollicit. ex qua l.probatur pecuniam numeratam præmium ludorum gymnicorum fuisse.nisi dicere malimus, non victorum, sed Thymelicorum, vt ibi dicitur, id est, musicorum siue tibicinum mercedem fuisse.

†Cæterūm illud perspicuè demonstratur in l.commodis. ff.de re 6
iudic. Commodis præmiorum, inquit Papinia. quæ propter coronas sacras præstantur , condemnato placuit interdici , & eam pecuniam iure pignoris in causam iudicati capi. Hoc est,vt placet Accursio, pecunia alijs pignoribus defientibus capietur ab eo , qui superior in Pancratio fuit , victus tamen in foro : non si in alijs rebus fieri possit executio. l.stipendia. C.de execut. rei iudic. enim uero dum commoda præmiorum propter coronas præstari dicit Iurisc. clarè innuit pecuniam pro coronis dari solitam.

Forsitan voluit Papinianus, interdici commodis præmiorum , & eam pecuniam iure pignoris in causam iudicati capi, hoc est, repetita præcedenti negatione:placuit etiam interdici, ne ea pecunia capiatur, vt fulta iure singulari.

Porrò coronaæ Athletarum primum ex certis frondibus esse cooperunt,mox ex ære inaurato.Crassus ille diues primus ludis suis Ro-

mæ ex argento auroq; dedit, folia imitatus : tandem ad nummum & quasi mercedem itum est. d.l.commodis. ff.de re iudic. pecuniam tam non malè explices pro corona ipsa , cùm sit lata pecuniæ significatio. pecuniæ ff.de verb.signifi. & certum est tempore legis xii.tab. coronam ipsam dictam esse pecuniam virtutis causa duntaxat quæfitam. in ea enim sic loquebantur deceptrici : qui coronam parit , ipse pecuniæ eius virtutis ergo arguitur. Quem locum depravat magis quam interpretatur Plinius lib. 21. cap. 3. quod si in d.l.commodis. pecunia pro corona sumi queat , multominus mirandum , si ob causam iudicati pignoris iure accipi non deceat. Primam & communem sententiam , quæ pecuniam numeratam intelligit non temerè rejicendam iudico , cùm Suetonius de Neronis avaritia in hunc modum loquatur : reuocauit & premia coronarum , quæ vñquam sibi in certaminibus ciuitates detulissent. † Nam alioquin aurum hoc , quod coronarium à corona cuius vice datur , appellari solet , indici à principe non oportet , sed si offeratur accipi. l.vnic.de aur.coron.lib.10.C. Vno casu necessitatis est non liberalitatis auri coronarij præstatio , si consuetudo iusserit. d.l.vnic.de aur.coron.l.pen.Cde iudæ. Alciatus lib. 6. parerg.cap. 4. origo nominis inde ducta , quod Imperatores antiquitus triumphales : coronas ex Lauro , postea ex auro tulerunt , quod ob honorem ttiumpfi coronarium coepit vocitari. A.Gellius lib. 5. cap. 6. idem nomen tenet pecunia honoris causa principibus oblata.

Quibus ludi generibus viciſſe oportuerit enarratur l.iiij. ff.de aleæ luf. & aleat. nempe Disco, pilo iaciendo, cursu, saltu, lucta, & his quinque tantum ludis indulgere non modo permisum , sed etiam honorificum est. Quapropter Iustinianus in illa constitutione , quæ est C.de relig. & sumpt. funer. in fi.eosdem vel non dissimiles quinque ludos , nec amplius probat , nominibus penè barbaris , vti par erat iam illo seculo usurpari. Præsertim in vrbe Constantinopol. in qua agebat , & in ludis , quibus peregrina ſaſe induntur nomina , cùm multis in locis tum frequentissimè in Gallia. nam non ad aleam sed ad exercitationem contentionemq; virium ſpectare quinq; hos ludos inde coniicio , quia mox prohibet ne fiant equi lignei , propter imminentis periculum quod ijs impendebat , qui in illis federent. Vidi tamen ego duos eiusmodi equos in hac Amoris arena , arte atq; industria ſic expressos , vt à Dedalo fabricatos crederes. Sanè Archytas Tarentinus Philosophus ſuos dicere non erubuiſſet , quem Phauorinus refert feciſſe

cisse προστράψενην πεπομένην. Id est, columbam ligneā volantem.

Non præteribo, quod dicitur in d.l.fin.C.de relig. alearum vsum antiquam rem esse, & extra operas pugnatoribus concessam, sic explanari posse, vt pugnatores, milites intelligamus, quibus olim alea ludere in castris permisum fuit, ne torperent otio, vt Acron ait exponens illud ex 2.lib.carminum ad Pollionem:

Periculosa plenum opus aleæ

*Tractas. Quamuis, meo iudicio, id Metaphoricè dixerit
Horatius, sicut & illud paulo antè innuit:*

*Belliq; causas, & vitia, & modos,
Ludumq; fortunæ.*

Tractas inquam, ô Pollio, ludum fortunæ & belli aleam, id est dubium euentum. l.nec emptio. ff.de cont.empt. idem alibi, perraro hæc alea fallit. Accurs. tamen censet arma non impunè ludo amitti. l.ijj. §.miles. ff.de re milit. operis verò priuatis, & ad aliquem quæstum facientibus milites vacare non expedit. l.officium. §.j. ff.de re milit. nec domi alea ludere. §.commodis. d.l.fin. C.de religio. Extra Theatrum situs erat campus latissimus cum Hippodromo, in quo de velocitate equorum certabatur. §.manifestum.de restit.fideicommisi.col. ix. † nec defuere desultores, qui duos equos singuli agitantes pileati, vt inquit Hyginius, perniciter ab altero in alterum equum transiliebant. Origo institutionis desultorij certaminis imitatione Castoris & Pollucis repetitur, qui alternis viuunt. nam cùm ille ab Ida Apharei filio necatus esset, Pollux frater à dijs impetravit, vt alterna morte eum redimeret, vnde Romanus desultor ab uno in alterum equum desilit. l.apud. ff.de præsc. verb.

† Multi adolescentes formosissimi stragulis versicoloribus equos suos ornarant, quas babylonicas, quæ equis insterni solent, dixit VI. pianus. l.argumento. ff.de aur. leg. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit: scutulis diuisit Gallia, inquit Plinius lib. 8. cap. 48. igitur in l. vestis. ff.eodem. picturas vestium, varietates colorum accipio, quibus plurimum decoris accessit his ludicris equitibus. nam & pileo clavis aureis consuto, &

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla

-Auro innectuntur.

Vt de Gallis Senonibus ait Vergilius, lib. 8. qui pictis vestibus in tenues virgas deductis maximè ytebantur. nec est cur Seruius virgatas.

pro purpureis explicit , testis Diodorus Siculus lib.6. sic Seneca in Hippolyto:

-*Virgatas*

India Tigres decolor habet.

& mox,

Poeni quatunt colla leones

-*Cum mouit amor.*

- 10 Virgatas, pro versicoloribus posuit. † Certabant nonnulli disco : is genus ludi est, quo iuuenes in agone contendebant, vt fortior iudicaretur, qui vltra designati spatij finem eum iecisset. ita Acron. hoc ludo alioquin licito, d.l.iij.ff.de ale.luf.Phœbus Hyacinthum suum permit, disco in pueri caput delapso.hinc Vergil.

Dic quibus in terris nascantur nomina regum

-*Inscripti flores,*

De Hyacintho flore sentit,in quo leguntur literæ, A 1, luctum Phœbi referentes. fuit enim hic in florem transformatus , regis filius. sic negotia dicimus, licet vnicum sit negotium.l.iij.ff.de neg.gest.Vel duplarem fabulam attigit : nam & Ajax rege Telamone genitus, ipsum eundemq; florem suo sanguine creasse fertur.

Talia homicidia in publicis certaminibus ob virtutem factis contingentia impunita sunt.l.qua actione.¶.j. ff.ad legem Aquil. sed quia graue est hominem vel casu occidisse , Græci ea voluntario exilio vindicabant.adibat exul sponte opulentissimum aliquem exteræ gentis hominem ad expiandum facinus,vt versibus Homeris Claudianus ostendit, lauta facta. ¶.euentus. ff.de poen. Diodorus lib.5. narrat Peleum Aeaci filium , qui disci iactu Phocum fratrem substulerat, mox ab Actoro rege purgatum fuisse. Amantium plerique venatione & Accipitrio se se oblectabant, nec ibi impunè volabant aues, cum naturali iure capientium fiant.l.j.ff.de acq.re.dom.

O B S E R V A T A I N C A P V T X X I.

- 1 *Intellectus l.commodissimè. ff.de lib. & posth. & l.f.C.eod.*
- 2 *Exponitur l.Titius. §.Lucius. ff.eod.*
- 3 *Quid sit albescens cœlū,in d.l.Tirius. §.Lucius. & cur ita legi oporteat.*
- 4 *Conciliatio secunda d.l.commodissimè.cum l.f.C.de posth.hær.*
- 5 *Decem menses partui olim præstitutos,& quare.*
- 6 *Septimo mense partus perfectus est.*
- 7 *Infantes nati terram veterum more attingebant.*

C A P V T X X I.

Tinam non cuiusuis voluptatis tedium mortalibus accidcret , nec verum esset , quod Pindarus in Nemesis dixit , ἀλλὰ γέρ ανάπαυσις γε παντὶ γλυκεῖα τεγμός . πόρος δὲ ἔχει μέλη πατέρων αὐδή αφεούσια . id est , enim uero intermissione in omni dulcis est negotio satietatē autem habent & cantus & amoeni flores Veneri . nam nisi præ properè Palestritæ iunctissimi me aspicientem satiassent , vita sc̄m mœstum spectaculum , quod vix tertio ab eis lapide occurrit : nempe Centaurus , superiore sui parte homo sublimis & planè ferox , illicis fronde coronatus , reliqua dimidia equus alacer , quantumq; figura promittebat , concitatus : portabat is puellam forma præstantem , qua lamentis aërem , lacrymis sinum imp'ebat , & ita se prædam esse fatebatur . passi capilli & vestis aura leni magis quam vento agitata , multum illius decorum & meam tristitiam augebant . induebatur enim lino tenui , quod vix auro repeditur in Achaia , Byssinum vocat Vlpianus , in l. fin. §. diui. ff. de publican . ego puellam quoismodo erexiturus dextra gladium animosè strinxī , leuam cursum inuolui pallio memineris , inquit tum ille , Nessum Centaurum cuius ego sum soboles , ab Hercule sagitta mortiferè vulneratum , mox eam victoriam ad acerbissimum mortis genus dominum suum adegitse , per Chironem iuro , non defuturos qui , siue me viuo , siue me mortuo , istam audaciam vlciscantur . ô infausti decem menses qui te tulcrint , nisi te hinc sedulò subduxeris . dixerat , cùm è proximo nemore nouem illi similes Centauri clavis ligneis armati opem contra me allaturi processerunt : quibus aduentatibus ego inuitus discessum fugæ parem feci , recordabar quid mihi proterius ille Celenus (hoc enim illi nomen erat) minatus pro certo esset . puta pœnam siue se viuo , siue se mortuo . † Nec obliuiscetur Pomponium dicere , in l. comodissimè ff. de liber. & posth. ea verborum conceptione posthumū institutionem integrum esse . Accedebant infausti decem menses , quos antiqui iustis partibus à conceptu præstituerunt : vt l. fin. C. de posthum. hær. quo loco Iustinianus repugnare videtur Pomponio . Videamus igitur num repugnet in omnibus , hoc magis quia partus ratio amori coniunctissima est , can. omne. 27. quæst. 2. adeoq; fauorablebilis , vt Lucina licet virgo parentibus fauere credatur . Vlpian. in l. j.

§. & generaliter. ff. de vent. in poss. fauorabiliorem esse causam partus quam pueri asseruit. Puto , vt semel dicam quod res est, d.l. commo-
dissimè à Iustiniano ex dimidio corrigi, in hunc modum, vult Pomp.
filium natum mortuo testatore, qui fuerat institutus, si se viuo naſce-
retur, pro præterito haberi , de hoc casu vt incorrecto nihil dicitur in
d.l.fin.C.de posth.sed si testator posthumum instituat, sub conditione,
si se mortuo naſcatur , & is viuo adhuc testatore natus fuerit , Pom-
ponio placuit nihilominus præteritum esse, Iustiniano displicuit : ne,
inquit, poenam præteritionis patiatur, qui filium suum non præterit.
Differentia ratio illa manifesta est, quia qui filium ita instituit, si se vi-
vio naſcatur. arctaſſe tempus hoc censetur aliqua ex causa : quòd for-
ſitan ſcit ſe viij. mensibus antè, operam liberis dare non potuiffe, pro-
pter ætatem, vel valetudinem. l.si quis. ff. de iniust. testam. & nimis an-
xius, de vxore dubitare quam de morte propinqua maluit : ideo vitæ
ſuæ caſum expressit , alterum noluit. At qui ſi filium post mortem
naſciturum instituerit, multò magis in vita natum. l.fin.C.de posthum.
accerſit, vt certiorem, argumento eſt lex Velleia quæ in priore capite
nepotes viuo auo natos inuitat, quos Aquiliana formula eo mortuo
in lucem prodituros dixerat. l.gallus. & §. nunc de lege ff.cod. ergo per
mortis tumultum & metum factum eſt, vt qui testatur, nunquam pue-
rum ſe viuo edendum crediderit , ſic vitæ mentionem nullam fecit.
§. illud. de trient. & ſem. col. iij. meritò hac in parte Iustiniani constitu-
tio, cui, velut Cassandrae Troianæ quamvis vera dicenti fides nega-
tur, reprehendit Pomponium. Econtrario accidit, reliquum in caſum
vitæ, fortioris rationis iure, morte potius praefſari. l.si quis hac. ff. qui
2. fine manumifſ.ad libert. † nōnne superioribus quadrat l. Titius. §. Lu-
cius. ff. de liber. & posth. vbi is instituitur, qui in vtero erat, id eſt, quem
in vtero eſſe testator ſuſpicabatur. nam testamentum faciebat in ciui-
tate hora diei ſexta , hoc eſt, meridie , & iam neptis de qua puerum
ſperabat, ruri agens enixa erat, albescente ccelo, id eſt, in aurora, veri-
ſimile eſt eum qui ſuprema absens ordinarat, maiore plauſu natum
puerum excepturum fuiffle, cuius utique iuſtior eſt ratio quam post-
hum. l. quod labeo. ff. de carb. edi. & quis non videt , pleraque poſſe
contingere ne ſolem aſpiciat, ne homo fiat is qui in vtero eſt. Lin le-
ge ij. ff. ad legem falcid. ad hoc animaduerti in d. §. Lucius. teſtantem
non ſub conditione vterum iuſtituiffe, ſed facta demonstratione, quæ
cum in omnibus auctibus, tum in his minus vrget. inde aliud eſt ven-
trem

trem instituere si posthumus erit, aliud posthumum simpliciter, etiam in odiosis, vel autore Pomponio, l.ijj. §.pen. ff. de iniust. testa. l. si quis ita. §.fin. de testam. tutel. neque enim falsa demonstratio cuiquam nocet. l. falsa. ff. de cond. & demonst. & l. demonstratio. in princip. cum §.pen. ff. eod. nec interest vtrum per relatiuum fiat demonstratio vt d. §. Lucius. an per adiectiuum, vt d. l. ijj. §. pen. de iniust. testam. vti apparet in §. huic proxima. Instit. de legat. † Quod verò in d. §. Lucius. 3 albescente cœlo legimus, suasit vetus lectio, & vsus peritissimorū autorum. Quintilianus lib. 8. cap. 3. refert Cæciliū dixisse, albenti cœlo, quod nos pro crepusculo & aurora exponimus. Aulus Hirtius in lib. de bello Aphrico: Cæsar in nauibus vna nocte consumpta, iam cœlo albescente cùm proficiisci conaretur. Verg. lib. 4. Acneid.

Regina è speculis ut primum albescere lucem

Vidit. Iulius Cæsar lib. 1. de bello ciuili: Cæsar exploratis regionibus albente cœlo omnes copias castris educit. Cneus Matius apud A. Gellium:

Iam iam albicasit Phœbus, & recentatur.

Sed vereor ne in re compertissima modum affectasse satius fuerit quam copiam.

† Secundò animaduerti conciliari posse d.l. commodissimè. ff. de liber. & posth. cum l.fin. C.eod. si dixerimus illic sciuisse testatorem vxorem vterum gerere, vt innuunt illa verba, is qui nondum natus erat, perinde ac dicat, sed in vtero latebat. planè in proposito vim huius particulæ nondum, esse qualem dixi, dilucidè ostendit Papinia. cap. ix. ff. ad leg. fal. l. statius. §. fin. de iure fisc. planè in d.l. fin. dubitabatur à testatore, essētne vxor pregnans an non, vt l. quod labeo. ff. de carb. edict. alioquin quæ nam esset dementia scire iam à quatuor vel quinque mensibus mulierem grauidam, & ad pueri natuitatem decem præterea menses adjicere, cùm intra solos eos omnes nasci soleant. l. ijj. §. post decem. ff. de suis & legit. neque diuus Pius ibi multò post natos, legitimos dici patitur: et si D. Hadrianus in non ambiguæ pudicitiaæ foemina aliquando xj. mensum partum à mariti morte admiserit, sed hoc contemnendum. l. quoniam. ff. de legib. facit nobiscum idem autor Iustinianus in §. vnum. de restitut. & ea quæ par. col. ijj. accedit & his lex illa Velleia, quæ viuo aucto natos nepotes non respuit, eo quod G. Aquilius cùm natum eo mortuo inuitat ad successionem, decem menses meminit numerandos à morte filij. d.l. Gallus. §. nunc

5 de lege.ff.de lib.& posth. † Decem mensium spatium crebrius antiquitas definiuit à conceptione ipsa ad ortum infantis suppeditans. d.l.fi.C.de posth.l.ijj.s.post decem.de suis & leg.vbi Vlpianus Hippocratis autoritate fretus est. Iocasta in Seneca Thebaide sic queritur:

Quod penè vidi per decem mensium graues

-Vteri labores.

Ouidius 3.lib.Fastorum,annum olim fuisse ait decem mensium ætate Romuli,seu quia totidem nobis digitii,

Seu quia bis quino fœmina mense parit.

Sed hic numerus in anno ordinando, mutatus ab Augusto Cæsare fuit, non in partu à natura. l.si qua. C.de secund.nupt. Quid ergo causæ est, quare hodie nono mense partum perfectum vulgo iactemus: & Varro,teste A.Gellio lib.3.cap.16.tam de nono, quam de decimo mense non aliud sensisse comperitur , Nonam & Decimam Parcas à pariendo appellitans.In eandem partem capio quod Ausonius scripsit in grypho ternarij numeri:

Iuris idem tribus est, quod ter tribus: omnia in istis

Forma hominis coepit, pleniq; exactio partus.

Quiq; nouem nouies fati tenet ultima finis

Hoc est,ter tribus mensibus fit homo, ita nouem, quibus nouies repetitis & elapsis plurimum moritur.nec quisquam, nisi perraro, centum annos absoluit,quamuis à iure præfiniti sint,l.fin.C.de sacrosanct. eccl. Nec curæ fuit Ausonio has raritates persequi ut prodigijs ad similes,& ab Aegyptijs, non à dijs præstitutas, porrò Staseas 84.anno humanæ vitæ terminum diffinivit. Plato 81. quo ipse postea obiit, quem Ausonius emulatur. Ea autem ratio est,cur alij decimo,alij nono mense partum iustum & visitatum dicant : quia illi incepsum decimum intelligunt,hi nonum exactum. † sicuti euenit in partu septem mensium. nam medicorum princeps Hippocrates in lib.de Septimestri partu tradit vix unquam compleri,sed incipi mensem septimum: & pars, inquit, septimi mensis etiam mensis est : idq; non est ab Vlpiano prætermissum in Lijj.s.fin.ff.de suis & legit. nec ab Accursibidem in verb.secundo dic.ex quo explicatur l.septimo.ff.de stat.hom. Philo Iudeus in libro Biblicalum antiquitatum retulit, Deum statuisse , vt septimo mense partus esset vitalis propter Isaac tam breu tempore editum.quod verum ne sit,hæsit.

6 7 † In more fuit positum priscis seculis, natos infantes protinus in terram

terram statui, & quasi cadere opera obstetricum. l.ij. C.de posth.hær.

Statius libro primo syluarum:

-Tellure cadentem

-Accepi, fouiq; finu.

Rectus nanque humo accipiebatur, vt cœlum iam suspicere inciperet, quod est hominis proprium, ex quo dignissimum & cœleste animal est. iustissimè. vbi Accurs. ff. de ædile. edict. De ea re copiosè Cælius Rhodiginus lib. 16. cap. 13.

O B S E R V A T A I N C A P V T X X I I .

- 1 Explanatur Celsi responsum de Hippocentauro loquens.
- 2 Chiron Centaurus legislator æquissimus, & quid sit Phylira Iuris-consulto.
- 3 Pacta cum hoste inita an seruanda sint.
- 4 Stemmatata cognitionum quid sint Paulo.
- 5 Clypeus & ensis quibus cuncta in amore superentur, & Amoris insignia.
- 6 Arbores sericum ferentes: & vestes serice iure solis fœminis olim concessæ.
- 7 Clypeis insignia antiqui pinxerunt, & an pro cuiusque arbitrio pingi possint.
- 8 Columna loquitur in totius narrationis exitu.

C A P V T X X I I .

Eposita penes suos tam dulci præda, in eo laborauit Celenus Centaurus, vt me velocitatis suæ fiducia rursus assequeretur. redijt, & allocutus est. ¶ nugas effutire me non pauci clamitabunt, propter Celsi responsum, in l. si ita stipulatus. ff. de verbor. oblig. vbi, si te fisti promiseris, vel Hippocentaurum dari, adiectio hæc superuacua est, quæ non potest contingere, & te sistere teneris, nec fit ylla nouatio. l. nouatio. ff. de nouatio. nam hunc à Centauro non differre certum est. accedet Lucretius lib. 5.

Ne forte ex homine & veterino semine equorum

Confieri credas Centauros posse, nec esse.

Sunt & alij nobiles autores in eadem sententia, quos omitto, vt qui

citantur ab Alciato lib.9. πάρηγ. cap.13. equites fuisse existimat in Thessalia, qui tauros feros egerint, & domuerint iussu Regis Ixionis, vt Palæphatus in libro de non credendis fabulosis narrationibus tradidit. Verum Claudio Cæsar scripsit Hippocentaurum in Thessalia natum, eodem die interiisse, alium vidit Plinius lib.7. cap.3. D. Hieronymus in Pauli Heremitæ vita, Antonio apparuisse prodit, erusc colloquium petuisse in Eremo, nisi forsitan is Daemon fuit. Porro quid mirum Centaurum fuisse, si Hermaphroditi sint. l. quæritur ff. de stat. hom. si ostenta & mōstra gignantur, l. quaret. & l. ostentum ff. de verb. signific. si denique natura rebus nouandis studeat. & j. de instrum. caut. col. vj. & simile veri est Poëtas ea sape videri finxisse, quæ aliquando euensisset, vt Dryades, & Satyros, & ea sola ratione non consistit Hippocentauri promissio, d. l. si ita, quia deficit consensus conuenientium, qui id ioco adiecisse creduntur. l. iij. in fin. ff. de actio. quamuis Hippocentaurū inueniri postea contigerit fortuito. l. ex ijs. ff. de legib. non aliter ac si decem stipuler à te, si stella in cœlo per diei lucem fulserit, si forte fulgeat, vt poulō antè meridiem Romæ accidit, edente Octauio Augusto ludos Veneris genitricis M. Antonio & P. Dolabella Cos. nihil tamen egi, quia si id tu futurum suspicatus essem, non ita promisisses, & Theophrastus, ait quæ semel bisue accidentur, à Legislatore contemni, præsertim in generatione animalis. l. antiqui. ff. si pars har. pet. l. quoniam ff. de legib. semel, explico pro eo quod est rariſſimè, & penè nunquam, vt Ascon. Pedianus illud in ij. contra Verrem actione, semel ait se in vita pertinuisse. ex eodem sensu est, quod semel in vita risisse Crassum scribit Lucilius.

2. † Nescio, quis Vlpianus Celenum leges docuerat, certè mihi iuris peritissimus visus est, & multa comiter & disertè de legibus mecum differuit: atque earum antiquitatem ad Chironem retulit, à quo Aesculapius medicinam, Hercules Astrologiam, Achilles citharam & leges in monte Pelio, didicerunt. Hinc Germanicus Cæsar in Phænomenis:

Hic erit ille pius Chiron tutissimus omnis

Inter nubigenas, et magni doct'or Achillis.

Nam ferebantur Centauri reliqui, ab Ixione & nube geniti, quos ipse Chiron præceptis legum mansuetiores reddidit, & alumnū suū probè educauit,

Monitusq; sacrae sub pectore fixit

-Institutio,

-Institie, ut inquit Papinius lib.2. Achilleidos. ex quo demonstratur quā parua sit vis in nomine vt lij. s. pen. C. de const. pec. & lij. s. pen. ff. de adim. leg. nam **χείρων** deteriorem significat. Antisthenes tradit, è pharetra Herculis sagittam delapsam Chironis pedem vulnerasse, quo icta mox egit animam, & in Astra à Ioue relatus extitit Saturni & Philyræ Nymphæ filius Chiron. cuius mater in **φιλυρά**, id est, Tiliam arborem versa est, ex qua chartæ conficiebantur, & ex eis libri. llibrorum. ff. de leg. iiij. Vbi Philyræ aut Tiliae fit mentio, nec diversa sunt, sed alterum Græcum est vocabulum, alterum Latinum, vt pignus & hypotheca. l. res. s. fin. ff. de pign. Hæc ego à Celeno sic ferè vti relata fuere, accepi, qui me nc quid metuerem frequenter admonebat, néue penderem animi, licet illi hostis non multò antè fuisse. abundè, inquit, te ac plus quā optarem miserum puto, si amas: nec cruciatus iste minimus est, si verè dixit Propertius,

Hostis si quis erit nobis, amet ille puellas.

Sed in hostem nonnihil humanitatis exercere, ius gentium præcipit, l. fin. ff. de legatio. ex quo plerique conuentiones & pacta cum hoste facta iure civili seruanda voluerunt. Horum sententia (inquit tum Celenus dextra frontem perfribans, quasi improbam facturus) nec mihi, nec Iurisconsultis grata est, & meritis legibus nunc labefactanda venit, idq; paucis, cùm Florentinus nihil interesse putet, dolo fallaciae an aliter quis potestatem hostium euaserit, vt ad suos postliminio rediisse videatur. l. nihil. ff. de capt. Quod si quis neget ibi de do lo & fallacia queri, quæ contra pacta committuntur, aderit Pompeius in l. postliminij. s. fi. eod. qui satis ostendit M. Attilium Regulum, quem Carthaginenses Romam ad suos miserant, vt de captiuis permutandis ageret, postquam promiserat iuraueratq; se Carthaginem reuersurum, non videri rediisse postliminio, quia non habebat animum Romæ remanendi: igitur peierasse ei nedum fidem frangere impunè licuisset, si Romæ remanere libuisset. Inde veteres dolum bonum dixerunt, quem aduersus hostem quis committeret, pro solertia usurpantes l. j. s. non fuit. ff. de dol. & succurret, diluetq; periu-rium illud Euripideum in Hippolyto coronato,

Η γλῶν' ὄμώμονχ' οὐ δὲ φεῆν αὐθόμοσος. Id est, Iurauit lingua, mens verò non iurauit, nec obstatiterit l. nam & Seruius. ff. de negot. gest. quo in loco perfidum esse non expedit: non quia militi hosti noceretur, sed quia commilitonibus ciuibusq; proprijs.

Sanè

Sanè singulis militibus tolerabile est à pactionibus cum hoste initis discedere , Ducibus belli & exercitus , non item, l.conuentio-num. ff.de pacti. Idcirco Davidem introduci videoas in can.noli. 23.q.1. vbi hosti fides seruanda,& Iesum ducem in can.innocens. 22.q.4.in-humanum itaque verbum Atrei Regis apud Accium,

-Fregisti ne fidem?

Neque dedi,neque do infideli cuiquam. Cautius & melius Romani, qui Hostiium Mancinum, quia turpe foedus cum Numantinis per-cusserat,hostibus dediderunt:quod non fecissent, si fidem Duci violare iure permitteretur.l.fin. ff.de legation. nam aliter dicentibus , quis belli finis esset,nisi pacto pax fieret, vnde nomen habet? l.j. ff.de pact. l.non dubito. ff.de captiu. Ideo miles turbator pacis capite punitur. l.fin. ff.de re milit. quia velut membrum , sui capit is, id est, ducis iura subsequi debuit.meritò ius gentium,quo bella inducta sunt, postmodum inducias,pacem,& legationum securitates excogitauit. l.ex hoc. ff.de iust. & iur. d.l.fin. ff.de legatio.sicut post seruitutem manumissio-nes inuenit,velut remedia post ægritudinem.l.iiij. ff.de iustitia & iure. Dokum duntaxat eum à duce militiae arceo, qui in perfidia versatur, quemcunque alium non vitupero,nam

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Proinde licebit fugam fingere,exercitum ad insidiosa loca perducere. canon. vtilem. 22. quæst. 2. huius vafritatis artifex Hannibal , nauali prælio contra Eumenen certans pro rege Prusia, ad quem rebus fra-ctis configerat , in fictiles lagenas magnam serpentium vim inclusit, quas in naues hostium proiecit , ac vicit , autor Iustinus lib.32. Hoc forsitan modo accipitur l.j. s.non fuit. ff.de dol.sic è maioribus meis Nessus Ixione genitus , Herculis sagitta confixus , moriens eandem Hydræ sanguine infectam,sciens prudensq; Deianira tradidit, simu-lans amori profuturam, si quando Herculis vestem intingeret. Accep-it illa credula , & ita virum ad teterimum finem impulit. Sed , heu me, mœstum Nessi mei fatum etiamnum luctum excitat : huius no-bilissimo stemmate licet mihi gloriari : quis illi currendo pugnan-

4 dōue ex Centauris praualuit? Cæterū Stemma yoco feriem & coronam imaginum & gentilitij nominis,vt Paulus in l.pe. ff.de grad. cognat. Stemmat a, inquit,cognitionum directo limite in duas lineas separantur, quarum altera superior est,altera inferior. Deductum no-men à verbo στέφω , id est,corono,quia sueuerant Romani,qui splen-dorem

dorem sanguinis ostentabant, in atrijs maiorum suorum imagines cereas plerunque disponere in speciem coronæ, lineis quibusdam congnationum gradus significantibus. Iuuinalis:

Stemmata quid faciunt? quid prodeft, Pontice, longo

Sanguine censeri, piētōsq; ostendere vultus

Maiorū? ab eodem verbo στέμμα descendit dulce nomen tuum στέφανος, id est, corona, non debuit miles impius seruum suum Stephanum nuncupasse. Imperatores. ff. de manumiss. testam. si iuste Athenienses decreto publico sanxerunt, ne quis nomina fortissimorum iuenum, Harmodij & Aristogitonis, seruis inderet, cum illi pro recuperanda omnium libertate Hippiam tyrannum occidere tentassent. Alciatus (vt ad propositum redeam) de more, literam inuertit, in d.l.pen.de grad.cognat.nec, stemmata, sed, schemata, legi oportere vult lib. πάτεργη. 2.cap.30. eo quod schema imago & figura est, vt ego quidem comperi vsurpari. Vitruvius lib. 9.cap.1.figuram piētam, exemplumq; subiecturus oculis lectorum, schema appellauit. Vtitur Iustinianus §.natura. & §. si quis ergo. quib.mod. natur. cff. sui. col.vij. Vereor ne stultum sit à vera vulgataq; lectione discedere, cum nusquam non eodem verbo clarissimi quique scriptores vñ fuerint: atque eo loco, vbi si schema pro imagine acciperes, superflue faceres. Seneca lib.3.de beneficijs: qui, inquit, imagines in atrijs exponunt, nomina familiæ suæ longo ordine ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte prima adiūcū collocant, noti magis quam nobiles sunt. ecce quomodo imagines flexuris stemmatum illigantur, non imaginum. idem ferè Plinius lib.35.cap.2. Suetonius in Nerone, obiectum refert Cassio Longino Iurisconsulto ac luminibus orbato, quod in vetere gentili stemmate C. Cæsarij percussoris Cæsaris imagines restituisset. Cæterum, ô Stephane, tu, nisi coniectura fallor, à me abire cupis, meliora forte auditurus: dij tuum optatum bene fortunent: quos tibi propitios spera, t præsertim Venerem & Cupidinem, si semitam ad lœuam ingrediare nullis sentibus impeditam, refertam floribus: illa te in vallem amoeniorem perducet, consitam arboribus, quarum poma nunquam degenerant, neq; prioris succi obliuiscuntur. pleræq; etiam ferici feraces sunt. stat in medio columnā aurea proportione & helicibus conspicua, exaratis in ea gestis Cupidinis ac triumphis: talem in fano Iouis Triphylei positam fuisse commemorauit per antiquus autor Euhemerus, qui fuit ex ciuitate Messana, in qua Iupiter gesta sua

descripsisset. in eadem columna clavo adamantino haeret fatalis clypeus illi persimilis, quem Appius Claudio Iurisconsultus, qui Romæ Consul cum Seruilio fuit, in æde Bellonæ honori maiorum suorum posuit primus, anno vrbis 259. teste Plinio. Sinopi Pontica rubet ac fulget auro Amoris clypeus, in quo dei insignia depicta visuntur, tella duo cum accensa face, secundū Accurs. in l. vnic. de Senatusc. Claud. verb. capta. ea pinxit Parrhasius penicillo ex ipsius Amoris pennis concinnato. pretiosior vtiq; hoc Clypeo is extitit, quem totum ex auro Cræsus Amphiarao donauit, vt Herodoti Clio recitat, at hic arte clarior. Ex eodem clavo pendet argenteus & insignis ensis, omni gemmarum genere, tum in capulo, tum in vagina illustratus. quod si clypeum refixeris, si ensem diuinum quæscieris (nihil vero facilius) cuncta superabis hoc, nihil non illo propulsabis, quod amori senties obscurum. ito igitur optimis auibus, & felix vtere, vale. Iui maturissi-
 6 me tantisper dum veni ad arbustum mihi antea incognitum, tñ in quo arbores aspectu latæ folia habebant obducta tenui & pretiosa lanugine, nos sericum vocamus, & nema sericum, id est, filum sericum iam netum. fin. §. diui. de publican. ex quo fiunt vestes sericæ delicijs foeminarum olim expetitæ, quæ ingenti pretio petebantur à populis remotissimis in Oriente, hi Seres vocantur, vnde Sericum dicitur. Alciat. lib. Parerg. 6. cap. 25. seres etiam vermiculos fuisse arbitratur, quorum semen ouis piscium simile in Græciam allatum à monachis necio quibus ex Serinda Indiae ciuitate sub Iustinia. Imp. vt tradit Procopius. Fuere alij quoq; clari autores in hac sententia, & hi tam multi, vt pudeat me dicere quod verius est. assentitur Julius Pollux, lib. 7. cap. 17. sed testimonij credens non testibus. nam ita se accepisse scribit, Seres Indiae populos ex certis animalibus telas suas colligere. Seruio Grammatico idem videtur in illis versibus 2. Georg.

Quid nemora Aethiopum molli canentia lana,

Velleraq; ut folijs depeçtant tenuia Seres?

Sed hi versus ex solis folijs vellera depeçti sine vermium ministerio indicant, vt & Seneca in Hippolyto:

Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Plinius apertissimè tradidit folia apud Seres lanicio syluarum nobiles caniciem eam parere foeminiis duntaxat ornandis paratam, lib. 6. cap. 17. ecquis putat Romanos tanta incuria laborasse, vt vermes illos non cognouerint, quos posteris proderent, maximè cùm propter sericum

ticum barbarorum commercia frequentarint multis seculis. l.ij. C. quæ res vend. non possit. Iulius Solinus in Polyhistore cap. 53. attestatur Seres vellera ex arboribus aquæ adminiculo carpere : hoc, inquit, est Sericum in usum publicum damno seueritatis admisum, & quo ostentare potius corpora quam vestire primò fœminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido. ex his liquet verum esse quod elicit Accurs. ex l.ij. & ij. de vestib. olob. lib. ii. C. viriles sericas vestes prohiberi iure, non muliebres: huic enim sexui delicatores magis conueniunt. l. vnic. §. nul li. C. nulli lic. in fren. cod. lib. sed & interdictum est mulieribus, ne serico purpureo passim vtantur propter eximium colorem principe solo dignum. l. pen. C. de vestib. olob. Sericum usus loquendi magister vocat, quod vermiculi Mori folijs enutriti nent. vt Accurs. an quis alias in l. plenum. verb. folijs. ff. de usu & habit. quamuis parum aptè, cum ibi nihil de serico. Suspicio idem nomen ob utriusq; serici similitudinem suffectum, arg. l. filia. §. fin. ff. de cond. & dem. sic in l.ij. C. quæ res vend. muricis & purpuræ color in serico idem censetur, cum planum sit differre, sed vterq; alteri similis est, hic semper melior. Gentis nomen in singulari dixit Sidonius Apollinaris,

Alysrius gemmas, ser vellera, thura Sabaeus.

Diuersæ sententiæ scriptoribus, vt Pausaniae & alijs, Σερις vermis est. sed consentit Sidonio Ausonius in Monosyllabis:

In pelago volitat mercator vestifluus Ser.

Repebant per huiusmodi arbores atque humi multæ cochlearæ aureis testæ calycibus. rei nouitas & legendi studium effecere, vt sensim in locum descenderem, qui ad hanc usque diem αλυκας ηεωτος nominatur, id est, vallis Cupidinis, in qua omnia vidi, quæ mihi Celenus prædixerat: t̄ quorum potissimum insignia eius dei in admiratio- 7 nem singularem traxere, manifesto Alciati errore, qui nouitium inuentum esse putat, ea clypeis inserere in antiquitatis nobilitatisq; testimonium lib. Pareg. §. cap. 13. Bartol. tractatum de insignibus ludens coniecit, quo innuit peruetere more increbuisse, clypeis & scutis animalia, montes, & flores pingere, vt stirpis & familiae cuiusque notam & indicium, cui subscribo. Zenodotus prodidit Adraustum Argiutorum regem oraculo monitum, vt apro & leoni filias in matrimonium locaret: is Polynici thebaio, & Tydeo calydonio eas despondit: quia in clypeo alter Apri, alter Leonis habebat effigiem. Diodorus Siculus libro 6. meminit Gallos brachatos in scutis, animalium

æreas formas paulò eminentiores tulisse antiquitus ,tum ornatus,tum defensionis gratia. Quintilianus lib.6.cap.4.de imagine galli in scuto cimbrico loquitur. nescio vtrum de gallo aue sentiat, an de homine,quia & hominis imago clypeis pingebatur, Plin.lib.35.cap.3.& hoc nomine clypeū fuisse in pictoris pergula reor apud Vlp.l.si verò. s.pe. ff.de ijs qui deie. Talia insignia & symbola nutu & cuiusq; arbitrio eligebantur,tametsi ab alio antè vistata fuissent.arg.s.possunt.de testa. nisi materia seditionis præberetur, quia ad alterius æmulationem facta.l.opus.ff.de oper.pub.vel si falsum inde committeretur, vt si miles alterius legionis insignibus vñus stipendium indebitum accepisset, vel mutuam pecuniam l.eos. s.fin. l.quid sit. ff.ad leg.Corn.de fals.

8 Cogitanti mihi & circa insignia Cupidinis versanti columna solida de auro obryzo longa pedes xv. nutare visa est, ac sic (vix credibile) pronuntiare Χρήστε πρὸς θεόν ψκηφίζετε. Hoc est, non oportet aduersus Deum contendere, vt sentit Pindarus in Pythijs hymno ij. quis enim contra illum pugnet , cui omnis debetur victoria? l.j. C.de offic.præf.præt. Aphr. quorsum verò hæc dicerentur ignorabam , loqui autem columnam tam facile ducebam,quàm lingua penitus euulfa illustres quosdam homines, quos se ex Aphrica vidisse Iustinia. testatur l.j. C.eod. & Argo nauis celeberrima apud Valerium Flaccum in Argonauticis lib.9 vectoribus suis

Venturos canit errores, canit & Iouis iras

Vocibus humanis, stellati conscia cœli.

Quinetiam asina diuinitus concitata dominum suum filium Beor, ariolum alloquitur , & clara voce sessorem obiurgat iterum Numer.

22.cap. Quamobrem complosis in cœlum manibus numen huic valli peculiare obsecrans, placare occipi.rursus dextram ensi pretiosissimo adhibui. nondū dimidium vagina eduxeram sanequām splendidum, cùm repente columna de cœlo tacta est , & plurimæ circum arbores huius iētu fulminis deflagrarunt.times adhuc, ô Hephaestion, quæ tua est in me benevolentia , ne quicquam mihi acciderit , verū me sic Deus eripuit,vt tibi nuperimè recitavi.

Ἐλπὶς ἀνευ ἐλπίδος.

Iocus.

Legibus ut teneros misceri vidit amores,
Risit, qui nulla lege tenetur Amor.

F I N I S.

E P I S T O L A
S T E P H A N I F O R C A -
T V L I B L I T E R E N S I S
I V R I S C O N S V L T I
A D
C A L V M N I A T O R E S .

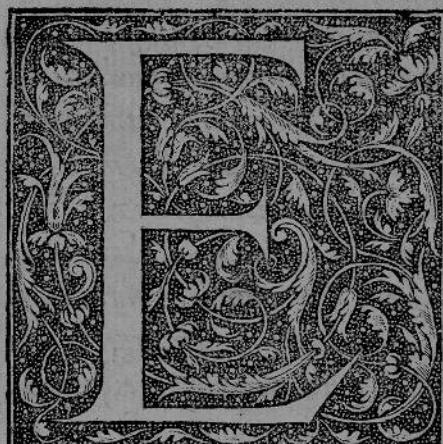
OTR

THE LIV.

OTR

S T E P H A N V S
F O R C A T V L V S C A-
L V M N I A T O R I B V S
S V I S D V L C I S S.
S. P. D.

S T cur vobis immortales ha-
beam gratias, calumniatores
egregij, quòd me ad virtutis
amorem quandam eximium,
ac prope singulare, procacita-
te vestra magis atq; magis ac-
cenditis: nā vt Crocum melius
florescere vulgò ferūt, si iuxta
fontes & semitas transeun-
tium pedibus crebro prema-
tur, tanquam pereundo proueniat, vtq; Cumino nihil laetus ac fœ-
cundius, si qui serunt, precentur ne exeat: & Ocimum probris &
maledictis bene crescit, ita nulla vis est, quæ citius hominem ab
improbitate arceat, ad decorumue prouocet, quām si senserit ma-
leuolorum oculos sic in se coniestos esse, ut secundis & honestis suis
rebus doleant, calumnientur, incessant, aduersis verò & turpibus
contrà latentur. Hinc Philippus Macedonum Rex multum se
debere obrectatorum conuictys iucundè dictabat, quorum opera
melior in dies euaderet, dum eos conaretur mendacij conuincere.
Grauis, hercule, & planè regia sententia, Alexātri illius Magni
patre dignissima, quæ ad leniendam molestiam nostram, si qua
est, plurimum certe valet: cùm enim Regem potentem & fortu-
natum

natum nequissimorum hominum contumelij expositum viderimus, nos idem tolerare non tam decet, quam est necessarium: præsertim cum animus noster ijs audiendis iampridem exercitatus, omnia dissimulare didicerit. eò magis, quòd qui se nobis hoc pacto nocere temerè confidebant, nunc delusi semet vexant, diripiunt. Nam et si pessima res sit inuidia, boni tamen illud habet, quòd suum autorem miris cruciatibus & tormentis afficit, quemadmodum pectus Tyti in fabulis olim declarauit, ex quo subinde renascente Vultur in inferis æternū pascitur. Nimirum tam elegans Poetarum commentum nisi vos arguat, ad quos spectet non video. Quid hæstatis? annuere vos necesse est. nollem medius fidius quosdam vestrum, quibus cum familiaritas mihi intercesserat, tanti sceleris & vindictæ esse participes. itaque illis, quamuis sine iusta causa à me descinerint, saniorem mentem opto & flagito: inconstantiae me etiam puderet, quia animum ab his diuerterim, si non ea ex aliena leuitate penderet. Qui enim ipsis initijs rebus meis mediocriter studuerunt, altius euolare nitentem, ægris oculis aspexere, vnam tantum ob causam, quia qui mihi pares fuissent, nunc esse desinerent: Ita literæ, que multis ornamento fuerunt & saluti, mihi occultas insidias, & apertas simultates peperere: ab illis potissimum, à quibus propter assiduitatem cotidianam summamq; amoris simulationem minimè mihi cauerim, quia me decipi nefas esse ducebam innoxius, nec satis dignum me credebam inuidia, riposte cui nec redundant facultates, nec doctrina, meo iudicio, videatur excellere: quam tamen præsidio, & adiumento fore meritorum speramus, si eius gratia teterrimi homines studiosissimè nobis obesse tentauerunt: quorum iam vanissimi conatus debilitantur, & contemnuntur. scitum enim est illud Theocriti, qui negat se Ranæ quamuis sepe cantanti inuidere, quòd cantet pessimè. hoc amplius vereor ego, ne dum impios et sceleratos vehementer vrgeo & insector, me esse pium oblitus sim: aut ne propter nouæ laud

laudis studium in veteris discrimen veniam: maxime cùm iuri-
bus interpretandis addictus, Poëtarum testimonijs defensionem
meam confirmare perseuerem: ac, vt ipsi loquuntur, iura sanctissi-
ma fabulis & carminibus permiscere, quasi violare. & hoc est
vetus accusationis caput, aduersus quam aequitate atque innocen-
tia pro disertissimo patrocinio muniemur. Succurrent Ulpiani,
Pauli, & Codestini, aliorumq; Iurisprudentum responsa Homericis
cumulata versibus, per quos graues iuris ciuilis controvrsiae defi-
niuntur, & componuntur. nam hi nobiles autores singulos huius
Poëtae versus singula esse testimonia existimarunt: quem Plato di-
uinum & omnium artium parentem, Iustinianus vero omnis
virtutis patrem appellavit. qui nisi sapiens fuerit, vix scio cui reli-
querit locum. Plerique alijs, quorum nomine antiquitati gloriari
conuenit, ad rigandos iuris & legum agros aquam ex Musarum
fonte deduxerunt: deduxit Solon, cui Athenienses, & Romani, &
deinceps nationes innumeræ, leges se debere fatentur: is non modo
nunquam Poësi destitutus est, sed etiam leges versibus edidit à
Iouis inuocatione (vt Plutarchus tradit) rem auspicatus, ne à Poë-
tarum more discederer. In foro autem quantum ei Poësis profue-
rit euentus significauit. quo tempore Attici & Megarenses de
Salaminis insula dominio contendebant, tum enim inter agen-
dum homero versiculo memoriter recitato, Aiacem Salamine
profectum cum duodecim nauibus perspicue ostendit: mox suum
tanquam eiusdem Poëtae versum commode subiungens perfecit,
vti Attici superiores in causa extiterint, quos in eadem insula
exercitum habuisse non incallide persuasit, concitatris diuinitus au-
ditorum animis. Nec enim ipsi Poëtae solum furore diuino corripi-
solent, sed & alios vna concitant, & suauissimam voluptatem à
philosophicis cœlestibusq; præceptis non sinunt segregari. Quocirca
cùm Iurisprudentia, vera nec simulata philosophia sit, quid oberit,

r quomin

quominus aperta sunt Phœbi ianua Iurisperiis, quæ reliqua philosophiae studiosis fuerunt patescere? nam tametsi omnia suis præceptis ac literis inferiora existiment Philosophi, repetere tamen autoritatem à plurimis Poëtis non fastidierunt. Nonne Dionysius Stoicus cämen orationi interserens, gratiam & laudem consecutus est? quod & Philo fecit elegantius. Quid M. Tullius optimus & disertissimus Romanorum patronus (ut Catullo placuit) qui aures forensi strepitu defessas, vel condendis poëmatis, vel audiendis relaxauit? & ijs se mirifice delectari Archia Poëta causam agens coram populi Rom. Prætore lectissimo, & severissimis iudicibus afferuit. Quod si oculi nemorum & flosculorum, si aures cantus & Citharae tædio tandem afficiuntur, si verum id est quod Cornelius Celsus scribit laßitudinem leuari vel nouo laboris genere, quanto melius est animum versibus remittere, quam intempestiis ludis, aut immoderatis conuiuijs torquere, & obrue-re? De Antistio Labeone Iurisconsulto nullius disciplina rudi, & inter æquales doctissimo, Pomponius refert, sic eum tempus traducere solitum, ut sex mensibus Romæ cum studiosis esset, sex reliquis secederet, & libris conscribendis operam daret, in quibus iuris acerbitatem multis humanitatis condimentis mitigauit. hunc (ut melius possumus) imitamur, prius nos ad iura, mox alternis horis ad mansuetiores Musas referre soliti, velut in gratiam vicissim redeuntes. Neque illis assentimur, qui Poësim attingere tale esse putant, quale sacra bona Deæ inspexisse, à quibus mares arcebantur: nimirum forenses Musæ iunctæ remissoribus, & prosunt, & recreant, quam ob causam Assinium Pollionem commendauit Horatius, bello strenuum, Tragœdys scribendis felicem, & in foro, ut ipse dicit lib. i. i. carminum,

Insigne mœstis præsidium reis.

Ne quis imposterum arbitretur hominis ingenui animum vni negotio

gotio obeundo duntaxat sufficere : quod quidem materiam ridendi præberet musicis , qui dum testudinem digitis pulsant , mente numeros concipiunt , canunt interim , ac leniter terram pede certa lege quaunt . Exemit se ab hoc ludibrij periculo Iulius Florus , ad quem idem Horatius in epistolis hoc modo scripsit :

Seu lingua causis acuis , seu ciuica iura

Respondere paras , seu condis amabile carmen ,

Prima feres hederæ viætricis præmia .

Magnopere etiam vellem rogari quempiam ex aduersariorum numero , qui multum præ se ferunt audacia , qua fronte Furia puella Romanae consulenti cauissent , in quam Ouidius legis Cornelie de iniurijs securus hunc versiculum vulgauerat :

Cur ego non dicam , Furia , te Furiam ?

Conuictum certè , nisi perspecta ratione syllabe , nemo detexerit . Evidem pro eo quanti Poësim facio , minimè vereor pluribus id comprobare , quod doctis viris compertissimum esse non ignoro . coram quibus metuendum forte , ne cùm verissimum sit quod sentio , dubiam faciam defensionis sollicitudinem . Ceterum quia nobis potius pugnandum venit cum illis , quibus imperitia , ut assulet , confidentiam peperit , paucos adhuc veterum commemorare conueniet , qui nec leges Poësi , nec Poësim ipsam legibus priuauerunt : horum sit Rufinus causarum patronus à Martiale laudatus ,

Tempora Pieria solitus redimire corona ,

Nec minus attonitis vox celebrata reis .

Illud verò Silij Italici pleriq; non immerito laudare malint quām imitari : qui ingrauescente iam ætate , functus consulatu , amplissimisq; muneribus , forensi disceptationi valere iussit , & totum se addixit versibus felicissimis , qui etiamnum extant , & releguntur . sed non cuius id à superis concessum est , ut immortalitate donet sua studia : magna enim ex parte , sicut rerum susfructus ,

morte finiuntur. Cratulemur igitur Silio, qui, ut est apud Martialem,

Postquam bissenis ingentem fascibus annum

Rexerat, asserto qui sacer orbe fuit,

Emeritos Musis & Phœbo tradidit annos,

Proq; suo celebrat nunc Helicona foro.

Nanque ut quisque excellit ingenio, ut honore præstat & constanza,
eò magis carmen diligit, sufficit, reueretur.

Gaudet enim virtus socias sibi iungere Musas.

Carmen amat quisquis carmine digna facit.

Quemadmodum de Scipione superiore Claudianus prodidit Enni
Poëtæ amantissimo & familiarissimo. Praeter tot & tam clara
exempla (ne videar studium meum per insolentiam extollere) te-
stis Octavius Augustus producetur, qui contra testamenti Ver-
giliani verecundiam maluit de iure decidere, quo morientium vo-
luntatem præfractè custodire iubemur, quam ex autoris supremis
tabulis diuinum Poëma, quod igni legauerat, incendere.

Frangatur potius legum veneranda potestas,

Quam tot congestos noctesq; diesq; labores

Hauserit vna dies.

Augustum imitari videtur Henricus Heros, & Gallorum rex in-
uictissimus, nec tam illum quam Franciscum patrem, qui post bellum
classica lyram Musarum auscultauit libentissime: uterque au-
tem non tantum honores Poëtis iam præbuit ac præmia, sed &
componendi materiam. Proinde contigit, ut dum reges nostro seku-
lo scribenda, manu & consilio, gererent, multi boniq; Poëtæ legen-
da molirentur, tum Latinis tum Gallicis versiculis. Quod si il-
lustriſſimi Principes, penes quos summa legum condendarum au-
toritas consistit, & in quorum pectore, tanquam in sanctissimo
quodam ærario, iuris ciuilis opes reconduntur, dulcissimæ carmi-

num

num oblectationi indulserunt, num obtrectatores formidabimus, qui Poësim nugas esse clamitant? quos ipsa neque ut amicos habet, neque ut inimicos respicit. debuerant saltem modestius de Poësi Gallica sensisse, quæ Dei Opt. Max. beneficio eo usque prouecta est, ut iam Italæ, Latinæ & Græcæ inuidiosa esse queat, nisi forsitan huic Græcam ideo æquare velimus, quia utraque per antiquo fœdere socia & sic coniuncta est, ut Ephorus Strabonis libro IIII. Gallos φιλέμωνες vocauerit, quos Cæsar quoque Græcis literis usos meminit. Plurimum fidei addit, quod Druides Gallorum Philosophi, veterum arbitratu à quercu nomine accepisse videri possunt, quoniam οἶνος quercum significat, sine cuius fronde nulla sacra (ut refert Plinius) olim factuarunt. atqui illa etate Poëtae Gallis, Bardi appellabantur, qui laudationibus Deorum immortalium & virorum fortium intenti, versus ornatos patria lingua decantabant: tantiq; apud optimates & maximos belli duces extiterunt, ut cùm struta iam acie iaculis eminus utrinque pugnaretur. Bardis, hoc est, Poëtis intercedentibus à pugna desisterent. ita (inquit libro V I. Diodorus Siculus) ira cedebat sapientia, & Mars reuerebatur Mæsus. Non continuò tamen mirandum est versus & eloquium in pretio tunc Gallis fuisse, quippe qui Herculem illum cognomento Gallicum audiuerant, Alcmenæ filio longè antiquiorrem, qui agrestes populos miti & delenifica oratione ad placidores mores traduxerat, ut Thraces suos Orpheus, ideo saxa & arbores cithara demulcisse creditus. Verum sapiens hic magis quam felix vates à Bacchis tandem eodem penè modo dilaceratus interiit, quo maledici, ne dicam impuri & flagitosi homines, Poësim Gallicam conantur diripere: quorum animus inuidia instructus atque odio quid, per Iouem, loci rationi potuit relinquere? Considerent, queso, perinde agere eos qui Latina edenda totos se dediderunt, ac si riuum in Oceanum ducere studeant, in tanta Latino-

rum autorum copia, quorum doctrinam emulari difficile est, autoritatem æquare difficultissimum. Præterea ut Latinas nescire literas homini præsertim in foro versanti turpisimum est, sic Gallicas nouisse omnino necessarium, utimur enim Gallica eloquentia ad priscum reuersi morem, qui viguit Quintiliani seculo, quando in Gallia Iulius Florus facundiam exercuit: & ut ille de hoc dixit, princeps rectè & ornatè dicendi fuit. ne quis postmodum existimet Poësim cultè & proprié loquendi magistram, talem nobis esse oportere, qualia feruntur poma Tantali, quæ nemo audeat attingere: cùm vetustissimi oratores certos pedes & numeros inter orandum obseruauerint, & docuerint. Ego profectò futurum nunc prætideo, ut, cùm eos qui contra sentiunt, vicero, myrtea tantum corona donandus sim, quia imbelles nihilq; homines superaue-ro, magno adiutus exercitu, & multo auxiliari milite. quod nisi se mature dedant hostes, obsidebimus, opprimemus: vel unius D. Margareta Nauarr. Reginæ numeris ac versibus, nec magis suis quam totius Galliae, quibus magnum lumen ac decus Poësi adiunxit. Cui tamen Sappho Lesbia non male conferretur, si non illa, eruditior, Sappho minus pudica in scribendo extitisset. Secuti sunt pernobiles Gallicæ Poësis scriptores, quos non admirari maleu-lum est, vituperare nefarium. sed quid agas, cùm imperiti censu-ram & animaduersionem in industrios sibi vendicant? quid po-test artibus euenire miserius? nouimus utique nihil tam elabora-tum aut tam excultum inueniri, quod aliqua in parte nequeas reprehendere. id pridem didicimus Clearchi verbo admoniti,

Ἄμωμον δέ θάλη τετρα Βεσσόις.

Attamen cùm illi temerè & sine delectu carpere student, in quos nullum locum habet inuidia, grauißime dolendum est. sciunt Iu-risconsulti, experiuntur Poëtae, quos appello libentius: quia qui à vipera emorsi sunt, ijs morbum malunt detegere, qui aliquando ea peste

ea peste laborarunt, si modo & nos Poëtae dici meremur, nec enim tam sanctum nomen arroganter vendicaremus, nisi quidam impij per vim & fallaciam tentarent adimere. quos si aliquando serius pœnitere cœperit, non erit quod mirentur ipsi, quibus melius fuisse Platonis paruisse consilio, qui sapienter docuit, Poëtam summo cum periculo irritari. quod quia ratione non intelligunt, mera experientia ostendemus, cum neminatim res agatur. Cicadam se ala comprehendisse malevoli cognoscunt, quæ tum stridet acutius, cum detineri creditur, ut de se infestissimis inimicis dicere solebat Archilochus.

Quemadmodum autem Mercurius eadem virga umbras ab inferis reducere fertur, qua perduxerat, nos etiam pari literarum genere viros bonos laudabimus, quo nequissimos insectabimur, qui dum suis blandiuntur virtutis, alienas virtutes calumniantur. nec unam tantum offensionem inferunt, sed gentes quasdam barbaras imitantur, qui teli ferrum veneno intingunt, ut bis eodem ictu noceant. nam quia Poësim me debere Umberto Forcatulo patri, quoad vixit, mei & Poësis studiosissimo, acceperunt, eam negligunt & contemnūt, ut simul ei detrahant, cui acceptum referre cogor, si quid profeci in literis. ô me ingratum, nisi mortuum illum iuuero, quem optimus quisque immortalem fuisse cuperet: neque enim creditoris morte eximi obligatione debitorem, iura, quæ profitemur, permittunt. at cui me magis obstrictum sciam, video profecto neminem. per te, Pater, dulce Solis lumen vidi: puerum me suauiter & honestè educandum curauisti, præceptoribus erudendum tempestiuè tradidisti: qui utinam tales obuenissent, qualis ego mihi postea esse incepi. sed tu princeps ad ingrediendam & suscipiendam rationem studiorum meorum fuisti. nec uno solo nomine tantum æris alieni tecum contraxi: supereft aliud, quod me tibi arctissimè deuinxerit: si quidem complures ex saeuissimis æmulis,

emulis, quibus cum vmbbris luctari, ut aiunt, moris est, manes tuos
 innocentissimos iam olim beatorum sedibus fruentes, in meam
 tantummodo inuidiam pergunt laceſſere: quia cum ego ſic hacte-
 nus vicam egerim, ut me nullum proprium dedecus, nulla infamiae
 labes contaminauerit, ad parentes defunctos recurrendum fuit,
 quo facilius calumnia imponeret, cum hi infestarentur, quorum
 virtus memoria hominum excessifset: eſt verò ea natura mortali-
 um, ut recte facta cuiusque celerrime obliuiscantur. Ceterum
 vosne calumniatores eum notare audetis, qui me genuerit, alue-
 rit, hortatuq; ſuo perfecerit, ut Poëſim, cuius ipſe expers non fuit,
 penè puer addiſcerem? proposita Marij Belgici imitatione, qui
 tum inter paucos carmine excellebat. Quare gloriam, ſi aliquam
 consecutus ſum, literis debere me fateor, literas patri, qui nondum
 expleto anno trigesimo ſummam ſpem maximo cum dolore com-
 mutauit: poſtquam ita vixifſet, ut magis eius mortalitas, quam
 finita vita videatur. viuunt adhuc, qui me poſſint reprehendere,
 & qui eo familiarijſimè vſi ſunt, ſi mentiar: viuant diu incolu-
 mes, florentes, & beati, qui vita neciq; patris mei interfuerunt:
 de quo falſa proferre nolim, & vera pudet dicere, cum ſine inſi-
 gni preconio nequeant recitari. tametsi Cornelius Tacitus grauiſ
 autor, Iulij Agricolæ ſoceri ſui vitam perſcripſerit. Iulio Cæſari,
 Rutilio, & Scauro obiecit nemo, quod de ſe ipſis literis multa
 mandaffent. Extat Ausonij Poëtæ nobile Epicedion de vita pa-
 triſ, in quo parentem ſuum, medicum Greccis valde eruditum, &
 illuſtrissimis honoribus functum, iure laudauit, necnon ſeipſum
 reliquosq; defuncti patris felices liberos: eò certe feliciores quod
 Poetam nacti ex agnatione ſunt, à quo deſcriberentur, illa praefer-
 tim etate, qua benignè aliorum credebantur virtutes, cum etiam
 fiebant. nunc ab hac honesta conſuetudine abhorrens malus bene
 ſentiendi arbiter, vulgus, in bonos literatosq; viros impetu quodam
 inuehit

inuenitur, & de indefensis vltro deterrima manu[m] coni[ci]ere. multos in eodem periculo versatos adducerem, nisi socios calamitatis mihi facere dicerer, magis quam adsciscere. nec e[st] me labe-factari ac frangi animo existimet, conscientia recte factorum confirmatum. quin potius, dum cecidero, exurgam protinus fortior, vt Ancaeus ille in fabulis. Fingat inimicorum coniurata manus, tenaci, si dijs placet, memoria, vix centum hinc peractis annis tritauos meos, terrae filios, aduenas, accitos, & vrbi insitos fuisse. respondeant, quæso, num quis eorum reus insignis facinoris extiterit? num ementitis gentilitijs insignibus vsus? num antiquioris cuiusdam superstitionis, vel recentioris religionis autor, aut se-ctator habitus? nam si quis omnes qui sponte patria sua cesserint, accuset, Hermodorum Ephesum in ius vocet expedit, quo autore leges, quas decemuiri, duodecim tabulis vulgauerunt, Romani (vt Pomponius Iuris. ait) accepere. abesse maluit optimus legum interpres, vt Plinio placet, vrbe luxu & delicij obruta, quam in ea. molliter & delicate animum planè virilem effæminare. recordatus est forsitan Corynthias mulieres Medea ignouisse, quæ domo, regno, & patre relicti, sic diceret:

Nam multi suam rem bene gessere & publicam patria procul.

Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

Quod an verum sit, experiri nobis collibuit, nonnulla cum doctrinae accessione, fortunis interim decrescentibus, afficimur nescio quomodo mediocris famæ desiderio, quæ plerunque laboris & diligencie alumna est, nec domi per desidiam in otio manentibus delitescit. qui autem factum sit, vt ex bellorum occasione maiores nostrí huc appulerint, velut exigua serie annalium, cum primum otiosis esse licebit, secura recordatione contexemus, & ludentis for-

tum viciſſitudiſes non inueniēcundē exponemus: potiſſimum cū gentiles adhuc noſtri, nobiles & clari eo loco viuant, ex quo pa- rentes meos oriundos habeam. Quod si veriſimilia pro veris ad- ferre liceat, perſuafimus: nam vt quisque optimos gignit liberos, bonum eſſe eum neceſſe conuenit. ex Scilla enim herba vili & parum grata nasci nequiere roſam Theognis veriſime censuit. nec Aquilam ferocem meticuloſe columba vñquam progenerarunt, teste Horatio. ē diuerso magni & conſpicui viri filios ita degeneres ſuſtulerunt, vt orbum fuſſe cuiuī melius fuerit. Marco Ciceroni filius impurus probro fuit: Auguſto Cæſari nec adoptiuſ qui- dem bonus contigit: quid Commodo Imperatore Sol vidit vñquam incommodiūs? huius M. Antoninus Philosophus Imperator pa- ter ferebatur. Quām bene cum Septimio Seuero auctum fuſſet, ſi non Bassianus filius & ſuſſor fratrem, ac deinde Papinianum iuriſ asylum (ſic enim Aelius Spartianus appellat) necari iuſſiſet? hunc, quia parricidium excuſare noluit, illum imperij cu- piditate. Nos hodiernis peſimorum liberorum exempliſ abunda- muſ, & ſcīte in Heraclidiſ Euripides praedixit,

Ἐναὶ γὰρ σὺ πολλοῖς ἴσως

Ἐγροις ἄχυ ὁς τις δεῖ μὴ χάρων πατρός. Id est,

Inuenies vnum forte ē multis, qui patre nequior non ſit. Ni- rum non ſic lege xij.tabul. animi bona, vt hæreditates & tutelæ proximiſ agnatiſ deferuntur. neque (vt alios taceam) nos velut Theridiſ ſumus filij, qui parentib⁹ eſſe clariores fato teneamur. Velint ſuperi, vt tam patris poſſim eſſe ſimiſis, quām ille fuit ſui. Cur enim non admirer oris illam iucunditatem, & velox, ad quid- uis hominiſ ingenium, qui tam breui vitæ curriculo multa, vt ſin- gula, poſtulat abſoluere: qui Poëſis, qui citharae peritus, Arithmetica penitus excelluit. adeo vt eum Mercurius cuncta edocuiffe videa- tur, præter dolos & periuria. Nam is Deus mercionijs fauere creditus

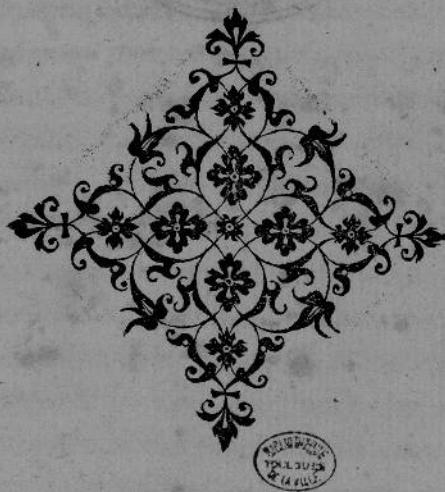
creditus est, & pater mercaturam fecit honestissime, sine vanitate, sine sordidus, sine perfidia, quod valde rarum comperies in eo hominum genere: multa ad Reipub. vsum terra mariq; aduexit, ne nihil cum Solone Legislatore commune haberet, quem Plutarchus scribit mercibus & negotiationi plurimum tribuisse, necessariam existimans ad externorum amicitias comparandas, & ad explorandos varios mores gentium: quod & Thales & Plato ob longissimae peregrinationis viaticum exercuerunt. idem tradit Massaliam quandam mercatorem fortunatissimum iuxta flumen Rhodanum urbem fundasse, non modo mænibus sed etiam legibus. Demaratum Corinthium prætereo, quem ob Cypeli tyrannidem urbe sua profugum Italia finu excepit, ubi mercator locuples & generosus, si Liuius & Dionysius veradicunt, Tarquinium Priscum Rom. Regem edidit. Atqui Umberto Forcatulo patri persuasum fuit satis egregium monumentum à se posteritati relinquì si ego columen domus & familiae hortatu suo literas amplecterer & mores, quales ipse Lutetiae agens, in pretio esse ac frequentari antea meminerat. ad literas vero primum propter inscriptiam præceptorum & sauitiam ferebar inuitissimus: idcirco nec moriens ab admonitionis officio desstitut, cui mater mea Isabella Cabistana interfuit, planctu & lacrymis angi se animo declarans: quam pater Cygnea, leni, & morti proxima cantione consolaturus, nihil miserius esse vita hominis tranquillissima, ostendebat: & nos à summis sedibus delibatos animos habere, proinde suo, unde processisset, iam alacriter reuolandum & eundem velut precario acceptum, Domino reposceti, id est Christo Opt. Max. ultro iam reddi oportere. Tantum pondus haec cohortatio apud matrem habuit, ut tali viro orbata mulier, obsequens, frugi, abstemia, formæ venustæ, ætatis integræ, castitatis integrioris, cum ad secundas nuptias (epissime peteretur nullis unquam consenserit, to-

tosq; xx. annos quibus marito, inuita quidem, superstes extitit, vi-
dua perstiterit, absque ullo rumore, nedum absque scelere: quod in
tam libera ciuitate, ut laudabile, sic difficillimum est. eam defun-
ctam versibus Gallicis Annire nomine celebraui, quibus ab in-
eunte etate à patre fueram institutus. & matris quidem decor,
& sobrietas recentiora sunt, quam ut valeant inter obliterata
nesciri. Reperito demum orbitatis vulnere, & cumulata tristissi-
mis funeribus domo, quid gaudij relinqu nobis potuit? maximè
cùm patruelis meus P. Forcatulus, qui mihi puerofuerat amicissi-
mus, paucos ante annos in Ticinensi pugna obiisset. nam Fran-
ciscum Gallorum regem in Italia res gerentem securus, commisso
tandem prælio, dum neque optimo & fortissimo principi deesse
vult, nec commilitonibus superesse optat, aduersis septem vulneri-
bus, eo quem tuendum suscepere at loco, gloriòsè accubuit. Hac ra-
men morte, qua nulla honestior vel magis experenda, minus affici
soleo quam Gaspari auunculi parum felici exitu, quem virum
fortem & vigilantisimum ignaua maris fortuna poste aquam il-
le Alexandria soluisse, consumpsit. sanè quandiu vixit non tam
opibus inter claros, quam comitate sua inter bonos relatus est. Hæc
si Bliterensem nostrorum mentibus, sicut certissima sunt, incide-
rentur, non impune finerent per calumniam violari mortuos, cùm
hoc delicti genus durissimis pœnis leges plecti iussent. nam illud
etiam permoleustum est, bonos à pessimis, industrios à desidibus, lite-
ratos ab ineruditis, maledicta perpeti. quanquam quod ad me at-
tinget, remissiore sum in aduersarios meos animo, ut qui non dubito
quin & mihi & ciuitati ex scriptis meis memoriae accedat ali-
quid. neque tam ijs qui nunc sunt, quam qui futuri sunt, studeo.
Ecquis Abderam Thraciae urbem nominaret, nisi Democritum
Physicum tulisset, quem tamen sui cives inter stultos aliquando
numerauerunt? Homerus etiam, qui viuus & volens nec larem,

nec

nec sedem, non modo urbem non inuenit, vita functus septem flor
rentissimas urbes Gracia contendentes de caelo audiuit, dum una
quaque Poetam sibi nititur vendicare. Ibi & nos eò, ubi mi
nimè inuidetur, ubi suis quisque recte factis & virtutibus, non alienis, id est, auorum gloriatur. Dolebunt, opinor, inimici, qui non tan
tum res benè gestas meorum non recordantur, sed nefarias au
dißimè moliuntur: quos ferre quidem difficile satis est, sed con
temnere facillimum: cum sapientis sit turpitudine propria
non aliena iniuria commoueri. Porro subit de
nuo animum mestissima parentum recor
datio, & me angore penè conficit.
Finem igitur Epistolæ fa
cio, utinam doloris
possem.

ΕΛΛΗΝΙΣ ΚΑΛΩΝ ΕΛΛΩΝΙΩΝ.

29 ПОТАІМУСА

оти таємні відомості, які відносяться до земельних відносин, а також
до земельних відносин між селянами та землевласниками. Ось відомості
засновані на земельних відносинах між селянами та землевласниками.
Ось земельні відносини між селянами та землевласниками. Ось земельні відно-
сина між селянами та землевласниками. Ось земельні відносини між селянами та зем-
левласниками. Ось земельні відносини між селянами та землевласниками. Ось земельні відно-
сина між селянами та землевласниками. Ось земельні відносини між селянами та землевласниками.

